

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASAL PARTİLER VE DEMOKRASİ

1.1.Siyasal Partiler Kavramı	3
1.2. Siyasal Partilerde Örgütlenme	11
1.3. Siyasal Partilerin Finansmanı	14
1.4. Siyasal Partilerde Parti İçi Demokrasi.....	18
1.5. Siyasal Partiler – Demokrasi İlişkisi	22

İKİNCİ BÖLÜM

ELİT KURAMLARI VE YEREL SİYASAL ELİTLER

2.1. Elit Tanımları.....	27
2.2. Elit Kuramları	32
2.2.1. Klasik Elit Kuramları.....	33
2.2.1.1. Gaetano Mosca ve “Yöneten - Yönetilen” Ayrımı	34
2.2.1.2. Vilfredo Pareto ve Elitlerin Dolaşımı	37
2.2.1.3. Robert Michels ve Oligarşinin Tunç Kanunu	39
2.2.1.4. Klasik Elit Kuramlarına Yöneltilen Eleştiriler	41

2.2.2. Çağdaş (Demokratik) Elit Kuramları	43
2.2.2.1. Harold D. Lasswell'in Elit Kuramı	44
2.2.2.2. Giovanni Sartori'nin Elit Kuramı	46
2.2.2.3. Raymond Aron'un Elit Kuramı	46
2.2.2.4. Joseph A. Schumpeter'in Elit Kuramı	47
2.2.2.5. Robert Dahl ve Plüralist Kuramı.....	48
2.2.3. Neo-Klasik Elit Kuramı: Mills ve İktidar Seçkinleri.....	49
2.3. Yerel Siyasal Elitler.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE YEREL SİYASAL ELİTLERİN GENEL YAPISI

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	54
3.2. Araştırmanın Varsayımları	55
3.3. Araştırma Alanının Seçimi	56
3.4. Araştırmanın Kapsamı	58
3.5. Yerel Siyasal Elitin Demografik Yapısı	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YEREL SİYASAL ELİTİN SİYASAL ÖZELLİKLERİ VE SİYASAL PARTİLERİN

SORUNLARINA YAKLAŞIMLARI

4.1. Yerel Siyasal Elitin Siyasal İlgi ve Bilgi Düzeyleri	68
4.2. Yerel Siyasal Elitin Genel Siyasal Özellikleri ve Eğilimleri.....	70
4.2.1. Yerel Siyasal Elitin Bilgilenme Araçları ve Medya Tercihleri.....	71

4.2.2. Yerel Siyasal Elitlerin Siyasetle İlgilenme Süresi	75
4.2.3. Yerel Siyasal Elitlerin Parti Tercihleri.....	76
4.2.4. Yerel Siyasal Elitlerin Partilerini Destekleme Düzeyleri.....	81
4.2.5. Yerel Siyasal Elitlerin Motivasyon Kaynakları	84
4.3. Yerel Siyasal Elitlerin Siyasal Parti Sisteminin Sorunlarına İlişkin Yaklaşımları.....	87
4.3.1 Yerel Siyasal Elitlerin Türkiye’de İşleyen Parti İçi Demokrasiye İlişkin Görüşleri.....	87
4.3.2. Yerel Siyasal Elitlerin Türkiye’de Siyasal Partilerde Lider Sultası ve Oligarşik Eğilimlere İlişkin Görüşleri	93
4.3.3. Yerel Siyasal Elitlerin Siyasal Partilerin Finansman Sorununa İlişkin Görüşleri.....	98
4.4. Yerel Siyasal Elitlerin Siyasal Partilerin Performansına İlişkin Görüşleri.....	104
SONUÇ.....	108
KAYNAKÇA	111
ANKET FORMU	119

KISALTMALAR

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

ANAP: Anavatan Partisi

BAĞ. : Bağımsız

BBP: Büyük Birlik Partisi

Bel. Mec. : Belediye Meclisi

BTP: Büyük Türkiye Partisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DEHAP: Demokratik Halk Partisi

DSP: Demokratik Sol Parti

DYP: Doğru Yol Partisi

FP: Fazilet Partisi

GP: Genç Parti

İl Gen. Mec. : İl Genel Meclisi

İP: İşçi Partisi

LDP: Liberal Demokrat Parti

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

MP: Millet Partisi

ÖDP: Özgürlük ve Dayanışma Partisi

Par. Yön. Kur: Parti Yönetim Kurulu

RP: Refah Partisi

SP: Saadet Partisi

ŞAHİS BAĞ. : Şahıs Bağışları

TKP: Türkiye Komünist Partisi

Ulu. Kr. Bağ. : Uluslararası Kuruluşların Bağışları

YTP: Yeni Türkiye Partisi

YP: Yurt Partisi

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Hatay İli 3 Kasım 2002 Genel Seçim Sonuçları	57
Tablo 2: Hatay İli 28 Mart 2004 İl Genel Meclisi Seçim Sonuçları	58
Tablo 3: Ankete Katılanların Görev Dağılımı	59
Tablo 4: Ankete Katılanların Partilere Göre Dağılımı	60
Tablo 5: Ankete Katılan İl Genel Meclisi Üyelerinin Partilere Göre Dağılımı	61
Tablo 6: Ankete Katılan Belediye Meclis Üyelerinin Partilere Göre Dağılımı	61
Tablo 7: Ankete Katılan Parti Yönetim Kurulu Üyelerinin Partilere Göre Dağılımı	62
Tablo 8: Yerel Siyasal Elitlerin Cinsiyet Dağılımı	63
Tablo 9: Yerel Siyasal Elitin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı	63
Tablo 10: Yerel Siyasal Elitin Yaş Dağılımı	64
Tablo 11: Yerel Siyasal Elitin Öğrenim Durumu	64
Tablo 12: Yerel Siyasal Elitin Mesleki Dağılımı	66
Tablo 13: Yerel Siyasal Elitin Gelir Durumu	67
Tablo 14: 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Seçimlerinde Mensup Olunan Siyasal Partinin Oy Oranı	68
Tablo 15: 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Seçimlerinde Hatay’da En Çok Oy Alan Partinin Adı	69
Tablo 16: Hatay’ın TBMM’deki Milletvekili Sayısı	69
Tablo 17: Yerel Siyasal Elitin Siyaseti Takip Düzeyinin Görevlere Göre Dağılımı	70
Tablo 18: Yerel Siyasal Elitin Yazılı Basını Takip Düzeyi	71

Tablo 19: Partilere Göre Düzenli Okunan Gazetelerin Oransal Dağılımı.....	72
Tablo 20: Partilere Göre Düzenli İzlenen Televizyon Kanallarının Oransal Dağılımı	73
Tablo 21: Yerel Siyasetin Haber Kaynakları.....	74
Tablo 22: Yerel Siyasal Elitlerin Kendi Partileri İle İlgili Medyada Çıkan Haberlere Güveni	74
Tablo 23: Yerel Siyasal Elitlerin Diğer Siyasal Partiler Hakkında Çıkan Haberlere Güveni	75
Tablo 24: Siyasetle İlgilenme Süresi	75
Tablo 25: Yerel Siyasal Elitin Daha Önce Başka Partilere Üye Olma Düzeyleri.....	76
Tablo 26: Yerel Siyasal Elitin Daha Önce Üye Olduğu Partiler	77
Tablo 27: Yerel Siyasal Elitlerin Partilerinin Siyaset Sahnesinde Olmaması Durumunda Tercih Ettikleri Siyasal Partiler.....	79
Tablo 28: Yerel Siyasal Elitlerin 2002 Genel Seçimleri İle 2004 Mahalli İdareler Seçimlerinde Aynı Partileri Destekleme Düzeyleri.....	80
Tablo 29: Yerel Siyasal Elitlerin 2002 Genel Seçimleri İle 2004 Mahalli İdareler Seçimlerinde Aynı Partileri Destekleme Düzeylerinin Partilere Göre Dağılımı.....	81
Tablo 30: Yerel Siyasal Elitin Mensup Oldukları Partiye Verdiği Desteğin Türü.....	82
Tablo 31: Yerel Siyasal Elitin Parti Programını Okuma Düzeyi	83
Tablo 32: Yerel Siyasal Elitin Siyasete Aktif Katılma Davranışının Temel Nedenleri	84
Tablo 33: Yerel Siyasal Elitlerin Siyasete Aktif Katılımının Nedenlerinin Partilere Göre Dağılımı	85
Tablo 34: Yerel Siyasal Elitlerin Partilerine Üye Olmalarını Sağlayan Etkenlerin Partilere Göre Dağılımı	86

Tablo 35: Parti İçi İşlerin Demokrasiye Uygun Yürütüldüğüne Dair İnanç	87
Tablo 36: Parti İçi Demokrasiye İlişkin Görüşlerin Partilere Göre Dağılımı	88
Tablo 37: Diğer Siyasal Partilerin İç İşlerinin Demokratik Şekilde Yürütüldüğüne Dair İnançın Partilere Göre Dağılımı	89
Tablo 38: Son İki Yılda İl Kongresinin Yapılmasının Partilere Göre Dağılımı.....	90
Tablo 39: İl kongresinin Parti Tüzüğüne Uygunluğunun Partilere Göre Dağılımı	91
Tablo 40: Parti Seçimlerde Yöneticilerin Baskısının Partilere Göre Dağılımı	92
Tablo 41: Siyasal Partilere Üye Yazımında Şikâyet Duyumunun Partilere Göre Dağılımı.....	93
Tablo 42: Siyasal Partilerde Lider Sultası ve Oligarşik Eğilimler	94
Tablo 43: Lider Sultası ve Oligarşik Eğilimlerin Kendi Partilerinde Geçerli Olduğuna İnanan Yerel Siyasal Elitlerin Partilere Göre Dağılımı.....	95
Tablo 44: Genel Başkan Ve Merkez Yönetim Kurulunun, Milletvekili Seçimlerinde Aday Belirlenirken Belirli Bir Kontenjana Sahip Olması Gerektiğine İnanan Yerel Siyasal Elitlerin Partilere Göre Dağılımı.....	96
Tablo 45: Milletvekili Adaylarını Belirlemesi Gereken Organ Tercihleri.....	97
Tablo 46: Siyasal Partilerin Üyelerinden Düzenli Aidat Toplamasının Partilere Göre Dağılımı.....	98
Tablo 47: Siyasal Partilerin Finansmanının Büyük Ölçüde İş Adamlarının Bağışlarından Sağlanmasının Fırsat Eşitliğini Yok Edeceğine İnanan Yerel Siyasal Elitlerin Partilere Göre Dağılımı.....	99
Tablo 48: Partilere özel şirket ve şahıslarca yapılan bağışlara sınır getirilmesi Gerektiğini İfade Edenlerin Partilere Göre Dağılımı.....	101

Tablo 49: Siyasal Partilerin Finansman Kaynakları.....	102
Tablo 50: Siyasal Partilerini Başarılı Bulan Yerel Siyasal Elitlerin Partilere Göre Dağılımı.....	104
Tablo 51: Siyasal Partilerin Başarılı Olması İçin Yapılması Gerekenin Siyasal Partilere Göre Dağılımı.....	105

GİRİŞ

Demokrasinin bütün kurum ve ilkeleriyle siyasal yaşamda var olabilmesi sorunu ülkemiz gündeminde önemli bir yer işgal etmektedir. Bu süreçte çağdaş siyasal sistemlerin en önemli ögesi olarak kabul edilen siyasal partilerin önemi büyüktür. Siyasal partilerin birincil amacı halk kitlesi ile iktidar arasında köprü vazifesi görerek, toplumdaki çeşitli menfaatlerin siyasal sisteme kanalize edilmesini sağlamak, böylece siyasal sistemin sağlıklı bir şekilde işlemesine yardımcı olmaktır.

Türkiye’de siyasetin belirlenmesi noktasında siyasal partilerin merkez organlarının rolü büyük olmakla birlikte, siyasal partilerin yerel elitleri merkez ile halk arasında köprü olma görevini sürdürmektedirler. Ancak Türkiye’deki siyasal partiler mevcut yapılarıyla demokratik birer kurum olma niteliğinden hayli uzak bir görüntü sergilemektedirler. Türkiye’de tam anlamıyla demokrasiye uygun, kurumsallaşmış siyasal parti sisteminin oluşturulamamasının nedeni sadece siyasal partiler ve seçim kanunlarındaki eksikliklerle açıklanamaz gözükmektedir. Siyasal partilerin merkez ve yerel elitlerinin siyasetin sorunlarına bakış açılarının ve siyasal kültür değerlerinin mevcut parti sisteminin aksayan yönlerinde önemli bir paya sahip olduğuna inanıyoruz.

Çalışmanın öncelikli amacı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Siyasal partilerin yerel siyasal elitleri Türk parti sistemi konusunda ne düşünmektedir? Türkiye’de demokratik parti sisteminin oluşturulmasındaki engeller nelerdir? Demokratik parti sistemi oluşturulabilmesi için önerilen düzenlemeler konusundaki yaklaşımları nelerdir? Bu sorulara alınacak cevaplar siyasal partilerin yerel siyasal elitlerinin mevcut parti sistemimiz üzerine görüşlerinin tespit edilmesini ve Türkiye’deki parti sistemine karşı tutumlarının

anlaşılmasını sağlayacaktır. Böylece “Türkiye’yi kimler yönetiyor?” sorusuna da yerel politik süreçte anlamlı bir cevap verilmesi hedeflenmektedir.

Bu amaçlar doğrultusunda çalışma dört bölümden oluşmaktadır:

Siyasal Partiler ve Demokrasi başlıklı birinci bölüm, siyasal parti kavramı ile siyasal partiler ve demokrasi ilişkisini kapsamaktadır.

İkinci bölümde, elit kavramı ve elit kuramları incelenmiş daha sonra yerel siyasal elitler üzerinde durulmuştur.

nc bölüm, alan araştırmasının amacının, öneminin, çalışma alanının kapsamının ve yerel siyasal elitin demografik yapısının incelendiği bölümdür.

İlk üç bölümde arka planı hazırlanmaya çalışılan dördüncü bölümde, yerel siyasal elitlerin siyasal ilgi ve bilgi düzeyleri, yerel siyasal elitlerin genel siyasal özellikleri ve eğilimleri ile yerel siyasal elitlerin Türkiye’deki siyasal parti sisteminin sorunlarına ilişkin görüşleri incelenmiştir.

Araştırma anket uygulaması yoluyla yapılmıştır. Anket sorularının hazırlanması sırasında daha önce yapılmış olan benzer çalışmalardan faydalanılmıştır. Bu doğrultuda açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan anket metni düzenlenmiştir. Hazırlanan anket metni, Ocak-Mart 2006 ayları arasında hedef kitle olarak seçilen siyasal partilerin yerel siyasal eliti olarak nitelediğimiz kişilerle yüz yüze görüşmek suretiyle gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASAL PARTİLER VE DEMOKRASİ

Son zamanlarda özellikle yeni kurulan demokrasilerde, siyasal partiler ideolojik bağlılık, heyecan ve kapsayıcı olma noktalarında derin bir eksiklik içindedir. Çoğu demokrasilerde gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde, bütün deliller siyasal partilere üyeliğin azaldığını göstermektedir. Siyasal partilerin diğer yakından ilişkili sivil toplum örgütleriyle olan ilişkileri zayıflamakta ya da kesilmektedir (Gunther ve Diamond, 2001:3). Siyasal partilerin temsil kabiliyetleri azalmakta, siyasal partilere olan bağlılık ve güven gittikçe aşınmaktadır (Mair, 2004:1).

Siyasal Partiler, demokrasinin geniş toplum tabanlarına yayılmasını sağlayacak unsurlar olmaktan öteye iktidarın, parlamentodan, parti lideri ve çevresinde bulunan birkaç yöneticinin elinde toplanmasına imkan veren bir görünüm sergilemektedirler (Sartori, 1996:163).

Çalışmamızın bu bölümünde; siyasal parti kavramının tanımı yapıldıktan ve siyasal partilerin işlevlerinden söz edildikten sonra, siyasal partilerin örgütlenmesi, siyasal partilerin finansmanı ve siyasal partilerde parti içi demokrasi incelenecektir. Son olarak siyasal partiler ve demokrasi ilişkisinden söz edilecektir.

1.1.Siyasal Partiler Kavramı

Çağdaş anlamda siyasal partilerin, siyaset sahnesinde yerlerini alışları oldukça yenidir. Önce İngiltere parlamentosunda “Whig’ler ve Tory’ler” olarak gruplaşmalar meydana gelmiştir. Fakat bu grupların partileşmesi, 19. yy’ın ortalarında oy hakkının genişlemesi ile gerçekleşebilmiştir. Daha sonra ortaya çıkmasına karşın ABD’nin kendisine has yapısı nedeniyle federalistler ve anti federalistler hızla partileşmişlerdir. Bu nedenle ilk siyasal partileşmenin ABD’de ortaya çıktığı kabul edilir (Sezen, 2000:55).

Batı demokrasilerinde ilk kez rastladığımız siyasal partilerin ortaya çıkış nedenleri olarak, siyasal alanda demokratik gelişmeleri, iktisadi, kültürel ve toplumsal alanda da sanayi devrimini göstermek olanaklıdır. Siyasal partiler, demokrasi mücadelesinin, iktisadi ve toplumsal farklılaşmanın ve bunun sonucu kurumsallaşmak zorunluluğunun ortaya çıkardığı bir siyasal gerçektir. Oy hakkının geniş halk tabanına yayılması, siyasal katılma faaliyetlerinin yoğunlaşması, iktidara sahip olabilme mücadelesinin siyasal örgütler aracılığıyla yürütülmesi, modern siyasal partiler doğmasına neden olmuştur (Çam, 1995:418).

Payaslıoğlu'na göre, fikir ayrılıkları, menfaat ayrılıkları, iktidar arzusu, demokrasinin getirdiği özgürlükler, genel seçimler siyasal partilerin doğuşunda önemli rol oynamıştır (Payaslıoğlu, 1952:16-27).

Bütün ülkelerde siyasal partilerin doğuşuna, yerel düzeyde siyasal hayata katılan seçmenlerin, örgütlenme ihtiyacı içinde olmaları sebep olmuştur. Bu ihtiyaç ilk olarak, siyasal hayata atılan sade bireylerden çok, bu bireylerin desteği ile iktidara kavuşabilecek olan eşraf tarafından duyulmuştur. Sonuç olarak siyasal partilerin ortaya çıkışında ilk girişimler iktidar sahipleri ya da iktidar sahiplerinin etrafında yer alanlar tarafından yapılmıştır. Siyasal Partiler, kanun koyucunun bir eseri olmaktan öteye hemen hemen hepsi, geniş toplum tabanlarının gereksinimlerini gidermek amacıyla spontane olarak meydana gelmişlerdir (Abadan, 1966:7).

Niyazi Berkes'e göre, siyasal partiler modern dünyada yaşanan iktisadi gelişmelere tepki olarak ortaya çıkmışlardır. 17. yüzyılda İngiltere'de ekonomik hayatta, baskın siyasal ögeler haline gelen burjuvazinin, siyasal iktidarı ele geçirmek amacıyla yaptığı mücadeleler siyasal partilerin doğuşunu hızlandırmıştır (Berkes, 1946:5).

Siyasi Partilerin gelişimi, demokratik gelişmelere, oy hakkının ve parlamentonun yetkilerinin genişletilmesine bağlı görünmektedir. Siyasi meclisler işlevlerinin ve

özgürlüklerinin genişlediğini gördükçe meclis üyeleri aralarında uyumu gerçekleştirebilmek için ortak niteliklerine göre gruplaşma gereğini duymuşlardır. Oy hakkının geniş toplum tabanlarına yayılmasına paralel olarak, adayları kamuoyuna tanıtabilecek ve oyları adaylara yöneltebilecek komiteler yoluyla seçmenlerin örgütlendirilmesi zorunluluğu artmıştır. Sonuç olarak siyasal partilerin doğuşu parlamento gruplarının ve seçim komitelerinin varlığına bağlıdır. Bununla birlikte bazı partiler, bu genel şemadan az çok sapma gösterirler. Bunların doğuşu seçim ve parlamento çevresi dışında olur (Duverger, 1993:16).

Parlamento içinde doğan siyasal partilerin genel oluşumu, Duverger'e göre şu aşamaları içerir; ilk olarak parlamento grupları ve daha sonra yerel seçim komiteleri oluşturulur ve ikisi arasında sürekli bağlantı sağlanır. Sonuçta parlamento içindeki gruplarla, bu grupların giderek artan seçmen kitlelerini örgütlendirmek ve seçim faaliyetlerine yön vermek amacıyla oluşturdukları mahalli komiteler arasında devamlı organik ilişkilerin kurulması, modern anlamda ilk siyasal partilerin doğuşuna temel hazırlamıştır (Duverger, 1993:16-17).

Parlamento dışında doğan siyasal partilerin temeli ve gelişimi ise oldukça farklıdır. Parlamento dışında doğan siyasal partiler, meclislerde temsil edilme olanağına kavuşmamış sosyal sınıflara dayanmaktadır. İşçi sendikaları, tarım kooperatifleri, çeşitli dernekler, fikir kulüpleri, dinsel kuruluşlar vs. birçok durumda dışardan kurulan partilerin temelini oluşturmuşlardır. Bir siyasal partinin kurulmasında temeli oluşturan öğelerden en çok bilineni, sendikalardır. Çoğu sosyalist parti sendikalar tarafından oluşturulmuş, hatta bir süre sendikaların, seçim ve parlamento işlerindeki “siyasal kolu” olma niteliğini devam ettirmişlerdir (Duverger, 1993:23-28).

Sarıbay, partilerin doğuşunu hızlandıran üç tür bunalımdan söz etmektedir. Meşruluk, Bütünleşme ve Katılma bunalımlarıdır (Sarıbay, 2001:7):

Meşruluk bunalımı devlet mekanizmasını kimlerin elinde tutacağı ve bu kişilerin nasıl hükümet edecekleri konusunda anlaşmazlıktır. Bazı partilerin temeli bu tür bir anlaşmazlığa dayanmaktadır.

Bütünleşme bunalımı, ulus devlet yaratma sorununa ilişkindir. Dil, din, ırk ayrımı bu sorunu yaratan unsurlardır. Bu unsurlardan biri üzerine inşa olan azınlık grupları, bazen ulus devlet içinde kendi kültürel haklarına sahip çıkmak gayesiyle, parti olarak örgütlenmektedir.

Katılma bunalımı, mevcut siyasal elitlerin kendileri dışındaki grupların, devleti kendi kontrolleri altına alma veya paylaşma isteklerini meşru görmemelerinden kaynaklanır.

Demokratik gelişmelerin getirdiği hürriyetler: fikir ve ifade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, basın özgürlüğü iktidar için yapılan tartışmaları hem meşrulaştırmış hem de kolaylaştırmıştır (Payaslıoğlu, 1952:21-26).

Liberal demokrasiler açısından, siyasal partilerin demokrasinin kurumsallaşmasında ve iktidarın kullanılmasında başka hiçbir kurum tarafından doldurulmayacak bir yer işgal ettikleri görülmektedir (Yayla, 2003:221).

Siyasal partiler olmadan modern siyasal hayat düşünülemez (Daver, 1993:223). İkinci Dünya Savaşı sonrasında, siyasal partilerin öneminin artışına ve siyaset bilimindeki gelişmelere paralel olarak siyasal partiler ile ilgili araştırmaların çoğalması, siyasal partilerle ilgili literatürün zenginleşmesine yol açmıştır. Literatürdeki gelişmeye rağmen, sosyal bilimlerin diğer alanlarında olduğu gibi, üzerinde anlaşmaya varılmış bir tanıma rastlamak zordur (Öz, 1992:21).

Siyasal partiler konusunda otorite olarak kabul edilen Maurice Duverger'e göre 1850'lerde ABD dışında başka hiçbir ülkede kelimenin bugünkü anlamında siyasal parti bulunmamaktadır; "Kelime benzerliği bizi yanıltmamalı. Partiler kelimesini, modern

demokrasilerde, kamuoyuna biçim veren geniş halk örgütleri olduğu kadar, ilkçağ cumhuriyetlerini bölen hizipleri, Rönesans İtalya'sında bir komutanın etrafında toplanan orduları, devrim meclisi üyelerinin bir araya geldikleri kulüpleri ve anayasal monarşilerin mülkiyet esasına dayanan seçimlerini hazırlayan komiteleri anlatmakta kullanıyorum. Ancak, isim özdeşliğini haklı gösterecek sebepler de yok değildir, çünkü bu özdeşlik, yakın bir hısımlığı yansıtıyor. Bütün bu kurumların fonksiyonu, siyasal iktidarı ele geçirmek ve kullanmak değil mi? Ama her şeye rağmen bunların özdeş olmadıkları da görülüyor. Doğrusu istenirse gerçek partiler ortaya çıkmalı yüzyıl bile olmadı” (Duverger, 1993:15). Bu nedenle modern anlamda siyasal partinin ne olduğunu ortaya koymak gerekmektedir.

Payaslıoğlu'na göre siyasal partiler: “Devlet iktidarını ele geçirmek ve bu suretle fikir ve menfaatlerini gerçekleştirmek amacıyla teşkilatlanmış, demokratik bir rejim içinde faaliyet gösteren insanlar topluluğudur” (Payaslıoğlu, 1952:13).

Özbudun, siyasal partileri: “Halkın desteğini sağlamak suretiyle devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasal topluluk” olarak tanımlamaktadır (Özbudun, 1979:4).

Daver, siyasal partileri : “Programlarını uygulamak ve üyelerini iktidara getirmek amacıyla hükümetin kontrolünü sağlamaya çalışan organize insan toplulukları” olarak tanımlamaktadır (Daver, 1993:223).

Berkes'e göre en geniş manasıyla parti “ Görüş ve gidişte birlik olan kimselerin meydana getirdiği topluluktur. Parti, daima belirli mesele karşısında bir takım insanların başkalarından ayrılışını ifade eder. Siyasal iktidarı ele geçirme amacı gütmeyen veya güdemeyen hiçbir parti gerçek manasıyla bir parti olmak imkânını kazanamaz. Modern parti, siyasi mücadeleyi gayri şahsi hale sokan mekanizmadır” (Berkes, 1946:2-4).

Kapani, siyasal partileri ; “ Bir program etrafında toplanmış, siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacı güden, sürekli bir örgüte sahip kuruluşlar ” olarak tanımlamaktadır (Kapani, 2003:160).

Kalaycıoğlu’na göre siyasal parti : “ Siyasal iktidarı ele geçirmek için veya ele geçirdikten sonra korumak üzere insanların grup oluşturmasıdır ” (Kalaycıoğlu, 1984:328).

Sarıbay, siyasal partileri : “ Kendini politik bir etiketle tanımlayan, yasal ve meşru yollardan sürekli ve istikrarlı bir örgüt aracılığıyla seçmenlerin desteğini sağlayarak, devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye çalışan politik bir topluluk ” olarak tanımlamaktadır (Sarıbay, 2001:328).

Çam’a göre, siyasal parti : “Ülke çapında örgütü olan, toplumda siyasal dayanak arayan bu amaçla çalışmalar yapan bir örgüttür. İktidar konusunda hiçbir iddiası olmayan, örgüt yaygınlığı olmayan, toplumda dayanak arama amacıyla çalışmalar yapmayan bir kuruluş, hukuken parti adını taşısa bile siyaset bilimi açısından gerçek bir parti olarak kabul edilemez” (Çam, 1995:416).

Siyasal partilerin farklı oluşumları sonucu, çeşitli tanımların ortaya çıkığı görülmektedir. Ancak bilim adamlarının birkaç ortak nokta üzerinde buluştuklarını ileri sürmek mümkündür. Bütün tanımlarda en önemli öge, siyasal iktidarı ele geçirmek veya iktidarı diğer partilerle paylaşma hedefidir. Diğer önemli unsur, siyasal partilerin geçici kuruluşlar olmaktan öteye, ülke çapında yaygın ve sürekli örgüte sahip olmalarıdır (Kapani, 2003:160).

La Palombora ve Weiner’e göre, herhangi bir toplumsal – siyasal örgütlenmenin siyasal parti olarak tanımlanabilmesi için dört kriter gereklidir (Öz, 1992:22-23):

- Parti liderinin ömrüyle sınırlı olmayan, devamlı örgüt yapısına sahip olmak,
- Partinin yerel düzeyde de faaliyet göstermesi, yerel örgüt ile merkez örgüt arasında düzenli ilişki bulunması,

- Ulusal ve yerel düzeyde tek başına veya diğer partilerle siyasal iktidara sahip olabilmek için kararlı ve bilinçli çaba göstermek,

- Seçmenlerin desteğini kazanabilmek için faaliyet göstermek.

Siyasal partiler, çok çeşitli işlevlere sahiptir. Ülkeler değişik siyasal rejimlere, kültürlerle ve sosyo-ekonomik yapılara sahip olsalarda, siyasal partilerin temel işlevleri benzerdir (Öz, 1996: 9).

Demokrasinin önemli unsurları olan farklı tipte siyasal partilerin amaçlarına ulaşabilmesi için çeşitli fonksiyonları yerine getirmeleri gerekmektedir (Gunther ve Diamond, 2001:8-7):

- Siyasal partiler, elit dolaşımında merkezi bir rol oynamaktadır,

- Siyasal partiler, toplumsal grupların ilgilerini çeken konularda alternatiflerin ve seçeneklerin belirlenmesinde hayati işlevler üstlenir,

- Siyasal partiler, çeşitli toplumsal grupları temsil eder, toplumu temsil seçimlerde ve yasama meclisinde yerine getirilmektedir,

- Siyasal partilerin yerine getirdiği önemli bir işlev kamuoyu oluşturmaktır,

- Siyasal partiler hükümetlerin kurulmasında ve devam ettirilmesinde anahtar role sahiplerdir,

- Siyasal partilerin diğer bir işlevi de sosyal entegrasyonu sağlamaktır.

Demokratik hayatın vazgeçilmez unsurları olan siyasal partilerin belli başlı işlevleri; aday gösterme, kamuoyunun oluşmasına yardım, halkı oy vermeye davet, hükümeti denetleme, atama ile iş başına gelen yöneticileri seçmeye etki, hükümette birlik ve beraberlik yaratmadır (Daver, 1993:229-230).

Çam'a göre partiler; yöneticilerin eğitilmesi, program yapma işlevi, haber alma-verme işlevi, meşrulaştırma işlevi, dileklerin zaman içinde düzenlenmesi ve sıralanması

işlevi, siyasal bütünleşme, sivil denetim ve siyasal katılma işlevi, sistemi dengeleme ve değiştirilmesine olanak verme işlevlerini yerine getirmektedir (Çam, 1995:424-437).

Heywood'a göre, temsil, seçkinler sınıfı oluşturma ve yetiştirme, hedef belirleme, menfaatleri ortaya koyma ve açıklama, sosyalleşme ve sosyal hareketlilik, hükümetin organizasyonu siyasal partilerin temel işlevleridir (Heywood, 2006:361).

Hazır, siyasal partilerin işlevlerini dört grupta toplamaktadır: bunlar menfaatlerin birleştirilmesi, siyasi devşirme, siyasi sosyalleşme ve hükümet etme fonksiyonudur (Hazır, 2004:115).

Siyasal partilerin işlevlerinin bir kısmının yalnızca çok partili çoğulcu sistemler için geçerli olduğunu vurgulayan Berberoğlu, siyasal partilerin işlevlerini şöyle sıralamaktadır (Berberoğlu, 1997:9-10):

- Siyasi görüş ve yöntemler üreterek toplumsal kalkınmaya katkı sağlamak,
- Ülkedeki çeşitli demografik özelliklere, farklı yaşam hedeflerine sahip birey yada grupların çıkarlarının aynı yapı içinde birleştirilmesi yoluyla bir toplumsal ve siyasal sentez sağlanması,
- Çok sesli demokratik bir ortam yaratılması,
- Toplumsal bölünme ve çatışmanın uzlaşmaya dönüştürülmesi,
- Siyasal hayatın bireylerin anlayacağı kodlara indirgenmesi ve bireylere farklı bakış açıları kazandırılması,
- Mevcut siyasal kültür unsurlarının pekiştirilmesi,
- Seçim dönemlerinde adayların belirlenmesi ve seçmen kitleye tanıtımı,
- Toplumun değişik kesimlerini temsil olanağı sağlama ve siyasal katılımı mümkün kılma,

- Ülkenin çeşitli konulardaki öncelik ve sorunlarına ilişkin parti programlarının yaygınlaştırılması ve propaganda yoluyla kamuoyunun biçimlendirilmesidir.

Siyasi partilerin icra ettiği işlevlerin sayısını arttırmak mümkündür. Unutulmaması gereken, ülkelerin sahip olduğu siyasal sisteme ve unsurlara bağlı olarak siyasal partilerin yerine getireceği işlevlerin farklılaşacağıdır.

1.2 Siyasal Partilerde Örgütlenme

Siyasal partilerin örgüt özelliği, diğer tüm öğelerin oluşumunu sağlayan temel niteliklerdir (Kalaycıoğlu, 1984:334). Siyasal Partiler, programlarını uygulamak ve iktidara sahip olmak isterler. Bunun içinde örgütlü olmaları gerekmektedir (Yanık, 2002:126).

Sürekli bir parti örgütüne sahip olmak çağdaş partilerin en temel niteliklerindendir. Bu örgüt aracılığıyla siyasal partiler, geniş halk kitlelerini partinin politikalarına inandırırken aynı zamanda geniş toplum tabanlarıyla parti arasındaki ilişkileri düzenlerler (Duverger, 1993:37).

Duverger'in benimsenen yaklaşımında parti örgütlenmesi değişik kategoriler kullanılarak incelenmiştir. “ Dolaylı – Dolaysız ” yapı ayrımı, Duverger'in siyasal partiler literatürüne kazandırdığı önemli bir ayrımdır (Duverger, 1993:39-41):

“ Eğer birey, bir siyasal partiye üye kayıt fişini imzalayıp, aidatını yatırarak başka bir derneğin aracılığına gerek kalmaksızın üye olabiliyorsa siyasal parti üyeliği doğrudan veya dolaysız, eğer 1900'lerdeki İngiliz işçi partisinde olduğu gibi bir sendikanın üyesi olmadan partiye üye olması olanaksız ise dolaylı bir parti yapısı söz konusudur. ”

Duverger'in, dolaysız ve dolaylı partiler ayrımı yatay ekseninde yer almakta olup, temel unsurlar olarak adlandırdığı komite, ocak, hücre ve milis unsurlar dikey ekseninde yer almaktadır. Temel unsurun komite, ocak, hücre ve milis oluşuna göre siyasal partiler örgütleri birbirinden ayrılmaktadır (Duverger, 1993:52-66):

Komite, üye sayısı az olan ve bunu arttırmayı amaçlamayan bir örgütlenme biçimidir. Özellikle güçlü, elit ve etkili olabilecek bir gruptan oluşan komite, sayı azlığını, üyelerinin söz konusu nitelikleriyle gideren bir yapıdadır. Komite, faaliyetlerini seçim dönemleriyle sınırlamış olup, tam anlamıyla devamlı bir yapı kazanmamış örgüttür.

Ocak, bir bütünün parçasıdır ve ondan bağımsız olarak varlığını sürdüremez. Ocaklara dayanan partiler, daha merkezîyetçi yapıya sahiptir. Ocak, üye kaydetmeye, üye sayısını çoğaltmaya, toplam gücünü arttırmaya çalışır. Ocak niteliği hor görmez fakat onun için nicelik en önde gelir.

Hücre örgütlenmesini ayıran en önemli özellik grubun oluştuğu temeli iş çevresinin oluşturması ve ocaklara oranla çok daha az sayıda üye içermesidir. Optimum üye sayısı 15-20 arasındadır. Hem işyeri temelinde örgütlenme hem de sayının azlığı siyasal eğitim işlevinin de hücre içinde büyük bir etkinlikle sürmesine neden olmaktadır.

Milis örgütlenme, siyasal partilerle ve parlamento faaliyetleri arasındaki kopmadır. Milis üyeleri, askeri esaslara göre örgütlenen askerlerle aynı disipline ve aynı eğitime tabi tutulan, rakiplerine karşı silahlı fiziki mücadeleye girişebilen bir çeşit özel ordudur.

Partilerin merkez ve taşra örgütleri arasındaki geleneksel bağlantıyı ele alıp örgütlenmeyi bu açıdan da inceleyen Duverger, bu konuda iki ayrı yapıyı gözlemlemiştir; Zayıf bağlantı ve Kuvvetli bağlantı. Duverger, zayıf bağlantılı partilere örnek olarak Fransız Radikal Sosyalist Parti'yi vermektedir. Bu partide il örgütlerinin, içyapıları hiçbir kurala bağlı olmadığından her federasyon istediği gibi örgütlenmekte serbesttir. Duverger, kuvvetli bağlantının olduğu partiye ise Hristiyan Sosyal Partisi'ni örnek göstermektedir. Bu partide bağlantı sistemi, her temel unsurun partinin genel hayatına katılmasını sağlayacak şekilde ayrıntılarına kadar düzenlenmiştir (Duverger, 1993:79-83).

Günümüzde de modern partilerin çoğu biçimsel yapıları bakımından kuvvetli bir bağlantı sistemini kabul etmişlerdir. Organlarının kuruluş ve yetkilerini ayrıntılı kurallara

bağlayan Türk siyasal partilerinin de kuvvetli bir bağlantıyı benimsediklerini söylemek mümkündür (Özbudun, 1979:63).

Siyasal partilerin, etkin bir şekilde faaliyette bulunabilmeleri ve demokratik bir iç düzene sahip olabilmelerinin ilk koşulu parti'nin aşağıdan yukarıya doğru oluşmasını sağlayacak bir örgütlenmedir. Böyle bir örgütlenme için parti üyelerinin örgütteki tüm faaliyetlere ve seçimlere katılabilme olanaklarının bulunması, yönetim organlarının belli sürelerle düzenli olarak yenilenmesi ve partinin otoriter bir yönetime meydan vermeksizin üyelerce etkin denetimi gerekmektedir (Kabasakal, 1991:237).

Örgütte merkeziyetçiliğin derecesini: partilerin büyüklüğü, partilerin finans kaynaklarının niteliği, parti liderliği, ideolojiye verilen önem, parti örgütlerinin yapısal düzenlemeleri belirlemektedir (Bektaş, 1993:19).

Türkiye'de siyasal partilerin örgüt yapısı merkez organları, il, ilçe ve belde teşkilatlarından oluşmaktadır. Türk siyasal partilerinin yapısına bakıldığında seçimle gelmesine karşılık, merkezden illere, illerden ilçelere, ilçelerden beldelere kadar giden bir üst ast ilişkisi söz konusudur. Her ne kadar seçim mekanizmaları siyasal parti yapılarında temel ise de bu seçimlerin yine de üstten alta doğru giden bir özelliği vardır. Örgüt yapısı demokratik temsil esasına dayanan hiyerarşik bir yapıdır. Bu hiyerarşik yapı sonucu siyasal partilerin oligarşik yönetilmesini özellikle merkez organları başta genel başkan, merkez karar ve yürütme kurullarının otoriter yönetimi ile karşılaşabilmektedir (Aziz, 2003:53-54).

Modern parti, mahalli ve merkezi alanda örgütlenmiştir. Siyasal partiler çalışmalarında etkili olmak ve amaçlarına erişmek için geniş halk kitlelerinin arasına mümkün olduğu kadar girmek zorundadırlar. Bu da siyasal partinin ülke çapında yaygın bir örgüte sahip olması zorunlu kılmaktadır (Payaslıoğlu, 1952:40).

Türkiye’de parti örgütlenmesi hiyerarşik otoriteye dayanan bir düzen içinde işlemiştir. Parti liderleri ve merkez yönetimi partinin genel politika ve stratejileriyle ilgili önemli kararların belirlenmesinde her zaman etkin olmuşlardır (Kabasakal, 1991:238).

Almanya, İngiltere ve ABD gibi çoğu demokratik ülkelerde yerel-bölgesel örgütler daha önemli yer tutarken Türkiye’de siyasal partilerin örgütlenmesinde lider ve genel merkez başta rol oynamaktadır (Berberoğlu, 1997:68).

Siyasal partilerin, köy ve mahallelerde örgütlenmelerinin yasak olması sonucu geniş halk kitlelerinin siyasal hayata katılmaları törpülenmiştir. Belde ve ilçe teşkilatları parti örgütünün alt kademelerini oluşturdukları için mahalli düzeyde parti çalışmalarını yürütülmesi açısından önem arz etmektedirler. Parti tabanının oluşması, halkla ilişkiler ve üyelerin partiyle ilişkileri bu teşkilatlar aracılığıyla sağlanır (Yanık, 2002:128).

Ülkemizde siyasal partilerin örgütlenmeleri, yasal mevzuatın siyasal parti örgütlenmesini en ince ayrıntısına kadar düzenlenmesi sonucu birbirine çok benzemektedir (Yanık, 2002: 131). Türk siyasal partilerinin örgüt yapılarının karşılaştırıldığında, sağ ve sol ideolojiye sahip partilerin örgüt yapılarının birbirine çok benzedikleri görülecektir. Sonuç olarak tek tip parti yaratılmasında Türkiye’deki siyasi partiler kanunu başarılı olmuştur (Berberoğlu, 1997:69).

1.3. Siyasal Partilerin Finansmanı

Siyasal partilerin örgütlerinin etkin olarak faaliyet gösterebilmesi, iktidarı elde etme yarışında başarılı olabilmesi için büyük miktarda paraya ihtiyaç vardır (Payaslıoğlu, 1952:43). Bütün parti örgütlerinin yaşadığı hayati sıkıntılarından biri, partinin idaresi ve faaliyetleri için yapılacak masrafları karşılayacak paranın teminidir. Parti memurlarına verilecek maaşlar, seyahat, bina kirası, konferans, yayın, reklâm faaliyetleri için çok paraya ihtiyaç vardır. Berkes’e göre partilerin bugünkü şartlar altında iktidarı elde etme yarışında başarılı olabilmesi ucuza mal olacak bir iş değildir (Berkes, 1946:14).

Partilerin finansman kaynakları, parti içi demokrasiyle doğrudan ilgilidir. Partilerin finansmanında tek kaynağa dayanılmaması, kaynakların çeşitliliği ve yaygınlığı parti içi demokrasiyi etkilemektedir (Çarkoğlu ve diğerleri, 2000:111).

Seçimlerin yapılması çok çeşitli giderlere yol açar. Bu giderler iki türdür. Birincisi, oy pusulalarının basılması, seçim sandıklarının hazırlanması, sandık görevlilerinin ödentileri gibi seçimin yapılmasıyla ilgili giderler. İkincisi, adayların ve partilerin seçmene tanıtılması amacıyla ve genel olarak kampanya süresince yapılan giderler. Bununla birlikte siyasetin finansmanı sadece seçim dönemleriyle sınırlı değildir. Seçim dönemlerinde siyasal partilerin gereksinim duyduğu para miktarı artsa da iki seçim arasında siyasal faaliyetlerin sürdürülmesi de bir maliyet getirmektedir. Parti örgütlerinin, günlük işlerini yürütmek ve varlıklarını sürdürmek için gereksinim duydukları mali kaynaklar yaşamsal bir nitelik kazanmaktadır (Gençkaya, 2000:129-130).

Siyasal partilerin gelir kaynakları devlet yardımı, üye aidatları, diğer başlıkları altında gruplandırılmaktadır. Diğerleri başlığı altında gayrimenkul iratları, partilerin çeşitli etkinliklerden topladıkları paralar ile faiz gelirleri yer almaktadır (Yılmaz, 2002:57).

Genellikle Batı Avrupa'daki partilerin finansman kaynaklarının oluşumunda şahsi yardımlar en önde yer almaktadır. Kitle partilerinde üyelik aidatları önemli bir yer işgal etmekteyken, kadro partilerinde özel şirketler ya da varlıklı bireylerin yaptığı bağışlar önemli yer tutmaktadır (Van Biezen, 2003:177).

Siyasal partilerin mali kaynaklara gereksinim duymalarının başlıca nedenlerini Gençkaya şöyle sıralamaktadır (Gençkaya, 2000:134):

- Ulusal ve mahalli düzeyde, seçim kampanyalarının yürütülmesi,
- Ulusal ve mahalli düzeyde etkinliklerin yapılacağı binaların satın alınması ve kiralanması,
- Parti faaliyetlerinde yer alacak çalışanların ücretleri,

- Parti görüşlerini duyurmak için yayın,
- Parti politikalarını belirlemek için araştırma yapılması.

Parti masraflarını finanse etmenin en demokratik şekli hiç şüphesiz yalnız parti üyelerinin aidatlarından yararlanmaktır (Berkes, 1946:16).

Siyasal partilerin finansmanında, 1950’lerde direkt devlet yardımına siyasal partilerin bağımlılığı temel eğilimdi, fakat siyasal partilerin çalışan sayısı ve diğer giderleri arttıkça devlet yardımı yetersiz kalmıştır. Bu nedenle devlet yardımlarının siyasal partilerin faaliyetleri gözden geçirilerek yeniden düzenlenmelidir (Lewis, 2001:107).

Yeni demokrasilerde siyasal partilere devlet yardımı çok yaygın bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasal partiler doğrudan devlet yardımından yıllık rutin faaliyetleri seçim faaliyetlerini ve parlamento gruplarını desteklemek üzere yararlanmaktadır. Ek olarak siyasal partiler çeşitli yardımlardan ve radyo televizyon yayını, posta kullanım ücretinin düşürülmesi, vergiden muaf tutulma gibi dolaylı devlet yardımlarından yararlanmaktadırlar (Van Biezen, 2003:177-178).

Siyasal partilerin devlet yardımı almasının gerekçesi siyasal partileri menfaatlerini ön plana çıkaran kişi veya grupların eline düşürmemektir (Yılmaz, 2002: 55). Siyasette kamusal desteğin gerekliliğini Katz şöyle açıklamaktadır (Katz, 1997:263-264):

- Demokrasi, birbirine zıt veya farklı fikirlerin toplum içinde tartışılmasını gerektirir. Bu nedenle siyasal partilere rutin işlerini ve yayın-eğitim çalışmalarını yerine getirebilmeleri için devlet tarafından finanse edilmelidir.
- Siyasal partiler ve adayları, yeterli düzeyde halk kitleleri ile iletişimde bulunma olanağına sahipse, iktidar yarışı anlamlı olacaktır. Bu nedenden ötürü devlet yardımı yapılmalıdır.
- Partilerin, bağışlarda bulunanların buyruğu altına girmemesi için siyasal parti ve adaylara devlet yardımı yapılmalıdır.

- Siyasal partilerin yönetimini ve adaylarını, parti üyelerine mali olarak bağımlı olmamaları için devlet yeter düzeyde yardımda bulunmalıdır.

Gençkaya, siyasal partilere devlet yardımının, demokrasinin geniş toplum kesimlerine yayılmasına olanak sağlamasına rağmen parti içi demokrasiye olumsuz etkilerde bulunabileceğini vurgulamaktadır. Siyasal partilere devlet yardımı daha eşitlikçi seçim ortamı yaratırken siyasetteki yerleşik grupların lehine var olan siyasal parti sistemini güçlendirmesi de mümkündür. Sisteme girmek isteyen yeni partiler, bu kaynaklardan daha az olarak yararlandıklarından eşit ölçülerde rekabet şansı bulamayabilirler (Gençkaya, 2000:142).

Siyasal partilerin gelişimi için finansman konusu hayati öneme sahiptir. Devlet siyasal partilerin finansmanına ilişkin ayrıntılı düzenlemeler getirse bile birçok ülkede siyasal partiler finansman kaynaklarını gizleme eğilimi göstermektedir. Devlet siyasal partilerin finansman kaynaklarını sürekli denetim altında tutmak istese de siyasal partilerin finansman kaynakları konusunda bütün bilgileri elde edememektedir (Lewis, 2001:107).

Bütün ülkeler, siyasal partilerin finansmanını kontrol etmede çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Partilere yapılan bağışlara sınırlamalar getirme, partilerin gelir ve harcamalarına ilişkin raporların kamuoyuna açıklanmasını sağlama kullanılan yasal metotlardan bazılarıdır (Van Biezen, 2003:182). Gençkaya, siyaset-para ilişkisinde demokrasiye uygun hassas dengenin kurulabilmesini, devlet yardımı ve bağışların ya da seçim giderlerinin optimum şekilde sınırlandırılmasıyla mümkün olabileceğinin altını çizmektedir (Gençkaya, 2000:138).

Siyasal partilerin her türlü ve yüksek meblağlı bağışları kabul ettiği bir durumda, siyasal partilerin geniş toplum kesimleriyle bağları zayıflayacaktır. Bunun sonucu olarak siyasal partiler, yüklü miktarda bağış yapan çevrelerin eline geçecek, siyasal partiler

iktidara geldiklerinde, bu çevrelerin istediklerini dikkate alma zorunluluğu ile karşı karşıya kalacaktır (Türküne, 2003:285).

1.4. Siyasal Partilerde Parti İçi Demokrasi

Siyasal Partiler, demokrasinin geniş toplum tabanlarına yayılmasını sağlayacak unsurlar olmaktan öteye iktidarın, parlamentodan, parti lideri ve çevresinde bulunan birkaç yöneticinin elinde toplanmasına imkân veren bir görünüm sergilemektedirler (Sartori, 1996:163).

Siyasal partiler, iktidara ulaşma yarışında ve iktidara sahip olduklarında tüm toplum düzeyinde inşa edecekleri demokratik yapının bir örneğini parti içi işleyişlerde yaşama geçirmek mecburiyetindedirler (Yanık, 2002:95).

Tuncay, parti içi demokrasiyi, partilerin örgüt içi düzenlerinin demokrasinin esaslarına uygun, yasal düzenlemelerle sınırları çizilerek, partilerdeki oligarşik eğilimlerin ve lider sultanının ortadan kaldırılması, demokratik esaslara uyumlu lider, örgüt, organlar ve adayların demokratik yöntemlerle belirlenmesi ve parti karar mekanizmasının tabandan tepeye oluşturulması süreci olarak tanımlanmaktadır (Tuncay, 1996:52).

Parti içi demokrasi partinin çeşitli kademelerinde görev alanların seçimle ve belirli bir süre için göreve gelmelerini partinin önemli sorunları hakkındaki çözüm önerilerinin alt kademelerden yukarı kademelere doğru aktarıldığı demokratik bir süreçtir (Bosuter, 1969:37).

Parti içi demokrasiyi, en dar anlamda partinin iç işlerindeki tüm faaliyetlerde demokratik ilkelerin uygulanması olarak tanımlayabiliriz. Kısaca, partinin hukuksal iç düzenlemelerinde, örgütlenmesinde, faaliyetlerinde ve idaresinde demokrasinin bir gereği olarak demokratik ilkeleri temel almasıdır (Yanık, 2002:96).

Çoğulcu ve katılımcı parlamenter rejimin demokratik ilke ve yöntemleri, parti içi demokrasiyi gerekli kılmaktır. Modern anlamda demokrasinin yerleşebilmesi için siyasal

partilerin fonksiyonel hale gelebilmesi, milli iradenin parlamentoya tam yansiyabilmesi ve demokratik örgüt yapısı içinde tartışma ortamının yaratılarak, adil, eşit ve özgür seçimlerle lider, örgüt ve adaylar belirlenerek demokratik uygulama yöntemlerinin bulunması ancak parti içi demokrasinin varlığı ile mümkündür (Tuncay, 1996:51).

Parti içi demokrasinin öneminin artmasının en temel nedeni, günümüzde parti içinde özellikle iktidar partisinde alınan kararın genellikle parlamentodan aynen geçmesidir. Bunun sonucu olarak parti merkezlerinde alınan kararların nasıl ve hangi yöntemlerle alındığı önem kazanmaktadır (Tuncay, 1996:198).

Parti içi demokrasi sorunu, parlamenter sistemlerde parti liderinin siyasal hayatta temel aktör olmasını sağlayan en önemli etmendir (Yıldız, 2002:94). Huntington'a göre, genel olarak siyasal liderler arasında demokratik değerlere gerçek bağlılığın olmaması ya da zayıf olması demokrasinin pekişmesini engellemektedir (Huntington, 1999:137).

Duverger de parti liderliğinin doğal olarak oligarşik bir biçim alma eğiliminde olduğunu vurgulamıştır. Partilerin içyapılarının önemli ölçüde otokratik ve oligarşik olduğunu belirtmektedir. Seçimlerin, oligarşinin doğuşunu önlemesi gerekirken bunu güçlendirdiğini ifade etmektedir (Duverger, 1993:210).

Siyasal partilerin oligarşik eğilimler taşıdığı konusunda ilk görüşleri Ostrogorski ve Michels ileri sürmüştür. Ostrogorski'ye göre partiler demokrasiye yaklaştıkları oranda görünüşte bir şekilciliğe sürüklenmişlerdir. Bu durumun bütün siyasal kararların belirli bir azınlık tarafından alınmasına sebep olmaktadır Michels'in Oligarşinin Tunç Kanunu olarak adlandırdığı teorisine göre ise, her örgütlenme doğal olarak demokrasiyi yozlaştırır ve onu oligarşiye çevirir. Örgütlenmenin güçlü olduğu yerde demokrasi daha az uygulanır ve oligarşi eğilimi bütün örgütlerde bulunmaktadır (Abadan, 1959:114).

Tuncay, demokrasinin kalıcı olabilmesinin parti içi demokrasinin işletilebilmesine, parti liderinin demokratik ilkelere uygun yönetim sergilemesiyle, farklı düşüncelere açık yönetim sergilemesiyle mümkün olacağını vurgulamaktadır (Tuncay, 1996:76).

Parti içi demokrasinin, en önemli işretleri; muhalefet düşüncesine tahammül, muhalefetin ortaya çıkışına izin verecek esnekliğin varlığı ve parti yönetiminin seçimle el değiştirmesidir. Partilerin, politika üretme ve halk kitlelerini temsil işlevlerini yerine getirirken başarılı olabilmeleri, parti içinde muhalefetin ve demokrasinin var olmasını gerektirmektedir (Çarkoğlu ve diğerleri, 2000:35).

Parti içinde muhalefetin varlığı ve farklı yorumların dile getirilebilmesi parti içi demokrasi için zorunludur. Gerçekte parti içi demokrasi, parti yönetimine katılımı ve her türlü eleştirinin serbestçe yapılabilmesini ifade eder (Yanık, 2002:97-98).

Parti içi demokrasinin ön koşulu siyasal partilerde lider sultasının sona erdirilmesi ve muhalefetin düşüncelerini özgürce ifade edebilmesini gerektirmektedir (Tuncay, 1996:51-52).

Parti yönetimlerinin, bütün üyelerin haklarını koruması, parti içi yarışın eşit koşullar altında sürdürülmesi, kongrelerin bağımsız olarak gerçekleşmesi, seçilmiş yönetimlerin partinin üst kademelerince görevden alınmaması, adayların belirlenmesine üyelerin etkin katılımı o partide demokrasinin işlediğinin göstergesidir (Çarkoğlu ve diğerleri, 2000:35).

Partilerdeki, parti içi demokrasinin esnekliğini belirleyen etkenlerin biri de siyasal kültürdür. Siyasal partilerin yapısı toplumca nasıl algılanırsa bu siyasal kültür siyasal sisteme de yansıyacaktır (Turan, 1996:108). Parti içi demokrasi sürecindeki en büyük engel temelden antidemokratik kültürün toplumda demokratik unsurların yerleşmesini engellemesi ve demokratik kurumların bir türlü demokratik meşruluk kazanamamasıdır (Huntington, 1993:292).

Tuncay siyasal kültüre ek olarak, parti içi demokrasiye etki eden unsurlar arasında seçim sistemlerinin de etkili olduğunu vurgulamaktadır (Tuncay, 1996:73-97):

Tek turlu çoğunluk sistemi, iki partili sistemi doğuruyorsa parti içi demokrasi daha az işlemekte, parti disiplini ve lider sultanı gündeme gelmektedir.

İki turlu çoğunluk sisteminin yarattığı parti sisteminde ise merkez partiler ne çıkmakta kamuoyu ve parti içyapısında koalisyonlardan kaynaklanan uzlaşma parti içi demokrasinin boyutlarını genişletmektedir.

Nispi temsil seçim sisteminin yarattığı çok partili sistemde, parti içi demokrasinin boyutları biraz daha geniştir. Parti, tabanının sesini dinleyerek yönetim faaliyetlerini gerçekleştirir.

Türkiye’de parti yapılanması siyasal değişimi önlemekte ve lider sultanını sürekli kılmaktadır. Parti lideri ve çevresi, parti rgt içinde demokratik açılımlara izin vermemektedir. Lider, hiyerarşik gücünü sürekli olarak kendisinin ve çevresinin iktidarını korumak için kullanmaktadır. Parti içinde ortaya çıkan farklı fikirler yeleri partiden ihraç etmeye kadar varan bir dizi önlemlerle bastırılmaktadır. Eğer muhalefet gücünü arttırmaya başlarsa il veya ilçe parti örgütlerinin feshiyle tasfiye edilmeleri gibi demokratik olmayan yöntemler söz konusu olmaktadır (apoğlu, 1997:302).

Parti içi demokrasi, demokrasinin gerçekleşebilmesinin n koşuludur. Trkne’ye göre parti içi demokrasinin temel ilke ve uygulamalarının kurumsallaştırılması (Trkne, 2003:268):

- Demokratik rejimin istikrarının sağlanması,
- Parti örgütlerinin çok boyutlu değişimlere daha kolay uyum sağlamasını,
- Toplumun siyasete barışık kalmasını,
- Sivil toplum ile etkin ve verimli işbirliğine gidilmesini,

- Yabancılaşma ve politik yozlaşmanın önlenmesini sağlayacaktır.

Parti içi demokrasiye sahip olmayan siyasal partilerin demokratik olmayan gelişmeler karşısında cesur bir tavır ortaya koymaları beklenemez (Özsoy, 2000:83). Parti içi demokrasi olgusu demokrasinin yaşaması için oksijendir. Bu oksijen ne kadar bol olursa, demokrasi o kadar sağlıklı olacaktır. Halk kitlelerinin siyasal partilerin demokratik işleyişlerine güveni devamlı hale getirilmelidir (Tuncay, 1996:55).

1.5. Siyasal Partiler – Demokrasi İlişkisi

Modern demokrasilerin kurulmasında, siyasal partiler ve parlamentolar adeta sistemin temel öğeleri gibidir ve onlar olmadan siyasal aktörlerin işlevlerini yerine getirmeleri mümkün değildir. Liberal demokrasilerde siyasal partiler toplumla yönetim merkezleri arasında köprü vazifesi görmektedirler. Temsili demokrasiler, iyi örgütlenmiş siyasal partiler olmadan etkili biçimde işleyemezler (Akgün, 2002:36).

Payaslıoğlu'na göre, siyasal partiler bir taraftan demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak değerlendirilirken diğer taraftan da demokrasi teorisinde açmazlara neden olmaktadır (Payaslıoğlu, 1952:94-95).

Modern demokrasinin partiler demokrasisi olduğu yargısında mübalağa görmemek gerekir. Demokrasi, devlet yöneticilerinin belli aralıklarla ve serbest seçimler yoluyla halk tarafından seçildiği bir rejim olduğuna göre, geniş ve karmaşık bir toplumda siyasal partilerin aracılığı olmaksızın bunun gerçekleştirilebileceğini düşünmek güçtür. Teorik olarak adayların herhangi bir parti etiketi taşımaksızın kendi şahısları için seçmenlerden oy istemeleri mümkünse de böyle bir sistemde seçmenlerin belki yüzlerce bağımsız aday arasında anlamlı bir tercih yapmaları son derece güçleşecek, oy tercihlerinde fikirlerden çok kişisel etkenler önem kazanacak, kısacası halkın siyasal katılımı etkinliğini büyük ölçüde kaybedecektir. Batı demokrasilerinde örnek gösterebilecek hiçbir çağdaş ülkede

partisiz seçim alternatifinin denenmemiş olması partilerin varlığıyla demokratik rejim arasındaki sıkı ilişkiyi kanıtlamaktadır (Özbudun, 1979:162).

Siyasal partiler, vatandaşları toplayıp teşkilatlandırmak suretiyle bunların kamu işlerinin yürütülmesinde söz sahibi olmasını sağlar, böylece demokrasinin temellerinden biri olan serbest fikir ve kanaatler, kamu işlerinin yürütülmesine yansımış olur (Payaslıoğlu, 1952:97).

Günümüz demokrasilerinin temsili demokrasi olması tercih meselesi olmaktan öte bir mecburiyet sonucudur. Temsili demokrasilerde, siyasal partiler birçok fonksiyonu üstlenmektedir. Demokratik ülkelerde partiler, vatandaşlara çıkarlarının açıklanabilmesi, birleştirilebilmesi ve uzlaştırılabilmesine olanak veren, birbiriyle rekabet halinde olan kanallar sağlamaktadırlar. Partiler, vatandaşların demokratik siyasal sisteme ilgisiz hale gelmelerini, onların önündeki alternatifleri sergileyerek, basitleştirerek ve tercih yapmalarını özendirerek önler (Yayla, 2003:231-232).

Sarıbay, siyasal partilerin demokrasi için vazgeçilmezliğini üç sebebe dayandırmaktadır (Sarıbay, 1996:16-17):

Birinci sebep, demokrasinin devleti yönetecek olanları serbest seçimlerle belirli bir dönem için halk tarafından seçimine dayanan bir yönetim şekli olmasıdır. Halkın tercihte bulunmasını kolaylaştırması ve etkin bir katılım göstermesi bir örgütün varlığına ihtiyaç gösterir. Bu aynı zamanda kendinden, geniş, karmaşık çoğul ve soyut yapıya sahip olan toplumun somut temsil edilme olanağını bularak demokrasinin hayata geçirilmesi demektir.

İkincisi, yönetenler ile yönetilenler arasında seçimlerin dışında da sürekli bir etkileşimin varlığı politik etki yaratacak düzeyde partileri ister istemez ön plana çıkarır.

Üçüncüsü sağlıklı bir demokrasi çok büyük ölçüde yurttaşlık kültürünün oluşmasına gelişmesine ve pekişmesine bağlıdır. Bunun için halkın kendi kendini yönetme pratiğini

edinmesi, kuralları ve değerleri içselleştirmesi zorunluluğu vardır ki partiler böyle bir ortamın sağlayıcıları ve en meşru kanallarıdır.

Günümüzde artık partiler demokrasinin vazgeçilmez öğeleri olarak kabul edilmektedir. Bir toplum karmaşıktıkça, çıkar öbeklerinin sayısı arttıkça bu öbeklerin istemlerinin iktidara iletilmesinde sivil toplumla siyasal toplum arasında köprü görevi gören temsilcilerden yararlanılması kaçınılmaz hal alır (Yanık, 2002:83).

Siyasal partiler demokratik rejim içindeki bu temel rollerine rağmen sık sık eleştirilerle de karşılaşmışlardır.

Payaslıoğlu, inançların ve ideallerin tam bir demokratik faaliyet gerektirirken pratik zorunlulukların parti yapısını oligarşik eğilimlere sürüklediğini belirtmektedir (Payaslıoğlu, 1952:97).

Yayla, siyasi partilere ve fonksiyonlarına ilişkin ciddi eleştirileri sıralamaktadır: Parti yapılarının bireysel inisiyatifleri boğması, özellikle parti disiplinin çok sıkı uygulandığı yerlerde parti milletvekilleri başta olmak üzere parti üyeleri ve hatta bazen partinin tüm tabanı arasında tek biçimliliği teşvik etmesi, partilileri özgür düşünceye bağlamak, yanlışa karşı doğruyu desteklemek yerine, parti görüşlerini körü körüne benimsemeye itmesidir (Yayla, 2003:224).

Örgüt olarak Türkiye'deki siyasal partilerin hepsi benzer özellikler ortaya koymaktadır. Siyasal partilerin hepsi aşırı derecede merkezileşmiştir ve merkez, itaat etmeyen yerel birimleri feshetme yetkisine sahiptir. Siyasal parti liderinin değişmesi nadirdir (Özbudun, 2003:79). Özüerman'a göre demokrasinin vazgeçilmezi olan siyasal partiler hem kendi içlerinde demokrasi özülüdürler hem de ülke demokrasisi için sorun haline gelmişlerdir (Özüerman, 1998:977).

Siyasal partilerin demokrasinin vazgeçilmez unsurları oldukları vurgulanmaktadır oysa günümüzde önemlerini yitirdikleri iddia edilemeyeceği gibi bugünün demokrasi

anlayışını birebir yansıttıkları söylenemez. Özüerman, Türkiye’deki siyasal partilerin parti başkanı etrafındaki oligarşik yapılanmaları lider sultanı adı altında yerleştirdiğini, parti içi demokrasinin gelişmediğini, aday belirlemenin giderek partilerin merkez kurullarının tekelinde gerçekleştiğini ve parti başkanının nihai kararlarda etkili olduğunu vurgulamaktadır (Özüerman, 2000:153-159).

Siyasal partiler demokrasinin vazgeçilmez unsurudurlar. Bazı yazarlar, siyasal partilerin özörlü yanlarına işaret etmiş olsalar da yapılması gereken siyasal partileri demokratik bir yapıya kavuşturmaktır (Yanık, 2002:86).

Günümüzde ise siyaset oyunu içinde halkın rolünün giderek azalması “halkın halk tarafından halk için idaresi” diye tarif edilen demokrasinin hem fiili işleyişi hem de ideal şekliyle ilgili bir takım tartışmaları beraberinde getirmiştir. Her şeyin pazar-içinleşmesi süreci bireyi siyasal yaşamda özne olmaktan çıkarıp nesne konumuna indirgemektedir (Cangızbay, 2003:6). Birey hiçkimse’leşmekte, kendisinin özneliği söz konusu olmaksızın kendi dışından kendisine verilmiş olanlara indirgenmekte, o artık yapan bir özne değil, yapılmışlığından ibaret nesne olmaktadır (Cangızbay, 2000:88).

Birçok batı ülkesinde uzun zamandır ve giderek artan bir ısrarla siyasal katılımdaki azalmadan söz edilmektedir. Siyasal katılımdaki bu azalmaya paralel olarak demokratik süreç seçmenlerin daha çok liderlere oy vererek işlemesi yönünde değişim göstermektedir (Yıldız, 2002:4). Varlık nedenleri itibariyle iletişimi ve bütünleşmeyi sağlayarak demokrasinin iyi işlemesini sağlamak olan demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partilerin gözlenen yetersizlikleri de demokrasinin bu değişim sürecini pekiştirmektedir (Vergin, 1996:20). Göle’nin ifade ettiği “Siyasetin aşırı bilimselleşmesi” ni de göz önüne alacak olursak, siyaset oyununun demokrasi sahnesinde halkın rolünün zayıfladığı, siyasetteki aşırı bilimselleşmenin demokratik alanı daralttığı görülecektir (Göle, 1998:10). Bir zamanlar, batı kültüründe medenileştirme geleneklerini ve sosyal düzeni tehdit eden

kitlelerin isyanıydı. Günümüzde ise kitleler değil, sosyal hiyerarşinin en başında olan elitler tehdit eder pozisyonundadır (Lasch, 1995:25).

Demokrasinin, demokratik alanın daralmasına, demokrasinin zayıflamasına yol açacak doğrultuda geçirdiği bu değişim süreci, demokrasinin pratik ve teori yönünden eleştirilmesine neden olmakta, demokrasi teorilerinin kadim dostu elit teorilerinin siyaset biliminin gündemine dönüş yapmasını sağlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ELİT KURAMLARI VE YEREL SİYASAL ELİTLER

Klasik demokrasinin uygulandığı Yunan şehir devletlerinde insanlar yalnızca seçme ve seçilme değil aynı zamanda kamu düzeni hakkındaki bütün konularda karar verme ve kamusal, özel, sivil tüm durumlarda mahkeme üyeleri olarak yargılama hakkına sahiptiler. Böylece bir zamanlar siyaset güçlülerin ve soyluların kapalı kapılar arkasında yürüttükleri ince bir saray oyunu iken kitlelerin oynadığı gürültülü, katılımlı, kalabalık bir oyun halini almıştı (Türker, 1989:29).

Günümüzde ise demokrasi olabildiğince büyük bir hızla ana unsurlarından katılmadaki azalmayla güç kaybetmektedir. Bir başka deyişle demokrasi bireylerin, vatandaşların isteklerini ve umutlarını dile getirmekte isteksiz olduğu, siyasal hayata katılmadığı, siyaset oyununda başrol oyuncusu olmak yerine seyirci olmayı seçtiği zaman yozlaşmakta ve zayıflamaktadır (Touraine, 1997:163).

Çalışmamızın bu bölümünde; elit kavramının tanımı yapıldıktan sonra, klasik ve demokratik elit kuramları incelenecektir. Son olarak yerel siyasal elitler üzerinde durulacaktır.

2.1. Elit Tanımları

Elit kavramı, toplum bilimlerinde kullanımı güç bir öge görünümündedir. Birçok düşünür, farklı çağlarda kimi bilimsel araştırmalar kimi ideolojik kaygılarla elit kavramıyla ilgilenmişlerdir. Elit kavramına yönelik çeşitli yaklaşımlar neticesinde elit kavramının tanımı ve özellikleri üzerinde herkes tarafından kabul edilebilecek tek bir sonuca ulaşılamamıştır (Turhan, 1991:29).

Elit kavramı, literatürde şimdiye kadar oldukça değişik ve farklı şekillerde tanımlandığından mevcut tanımları kısaca gözden geçirmek kavramın anlaşılması bakımından en uygun yol olarak gözükmektedir.

Türkçe’de bir siyasal bilim terimi olarak kullanılan elit kelimesi Fransızca’dan alınmıştır. Kelime aslında Latince “eliger-seçmek” fiilinden türemektedir. Elit terimini Türkçe’ye “Seçkinler” olarak çevirmek mümkündür (Daver, 1993:128).

Günümüzdeki kullanımında elit kavramı siyasette, dinde, toplumda ve ekonomide yüksek statü sahiplerine işaret etmek için kullanılmaktadır (Yayla, 2005:71).

Pareto, elit deyimini iki farklı şekilde tanımlamıştır: “Her insan faaliyeti dalında her bir bireye, aynı okul sınavlarında çeşitli konularda verilen notlara benzer biçimde, kapasitesinin bir göstergesi olarak bir endeks verildiğini varsayalım. Söz gelimi, en üstün hukukçu tipine on verilsin, tepeden tırnağa salak olan da sıfırı hak etsin, milyonlar kazanmış bir insana dürüst ya da dürüst olmayan yollara başvurmuş olması önemli değil on verelim. Binlerce lira kazanmış olana altı verelim, yoksullar evine düşmemeyi başaran bir, yoksullar evine düşene sıfır verelim. Tüm insan faaliyetleri aynı şekilde değerlendirilebilir. Böylece kendi faaliyet dallarında en yüksek endekslere sahip insanlardan bir sınıf oluşturalım ve bu sınıfa elit adını verelim. Bu eliti hükümette dolaylı ya da dolaysız olarak önemli rol oynayan bireylerin oluşturduğu yönetici elit ve geri kalanların oluşturduğu yönetici elit olmayan elitler şeklinde iki kategoriye daha ayıralım, böylelikle bir toplumda iki katman bulunmaktadır: (1) Hükümet üzerinde ki olası etkileri bizi ilgilendirmeyen katman, yani elit olmayanlar; (2) Yönetici elitler ve yönetici olmayan elitler olarak ayrılan bir üst katman, yani elitler (Bottomore, 1990:8).”

Mosca, elit deyimini kullanmamasına karşın elit ve kitle ayrımını ilk defa sistemleştiren siyasal bilimci sayılır. Mosca tanımında “Yönetici Sınıf” ve “Yönetilen Sınıf” ayrımına gitmekte, toplumda sayıca daha az olan fakat iktidarı tekeline alan ve

iktidarın getirdiği üstünlüklerden yararlanan sınıfı elit olarak değerdendirmektedir (Turhan, 1991:30).

Lasswell ise: “Elde edilecek ne varsa ondan en çok alanlar, toplumda mevcut değerdlerden en fazlasını elde edenler, yüksek iktidar sınıfı” biçiminde bir tanım geliştirmiştir (Daver, 1965:519).

Mills elitleri: “Ellerindeki olanaklar ve yaşam bilgileri sayesinde sıradan ve olağan insanların olağan ortamını aşacak güçteki kimseler” olarak tanımlamaktadır (Mills, 1974:7).

Lipset de bir tanım geliştirmiş ve elitleri; “iktisadi, idari, askeri, siyasi, dini, kitle örgütleri, eğitim ve meslekler gibi en önemli sosyal yapıların zirvesinde bulunanlar” biçiminde tasvir etmiştir (Türköne, 2003:381).

Pareto, Mosca, Laswell, Mills, Lipset’in tanımlarından da yararlanarak az çok herkesin kabul edebileceği şu tanımlı vermek mümkün gözükmektedir. Bir toplumdaki egemen konumların başında bulunan ya da egemen güç ve konumları etkileyen toplumun öteki kesimine göre sayıca daha az olan gruplara elitler denilebilir. 20. yüzyıl’da geniş kitleler siyasal hayatta yerini almışsa da elit kuramcılarının belirttiği gibi siyasal gücün azınlığın elinde toplanmasına engel olunamamıştır. Bütün izler gücün çeşitli lider grupları, bürokrat ve ekonomik elitin elinde toplandığını göstermektedir. Elit çalışmaları özellikle liderler ve halk kitleleri arasındaki ilişkileri incelemektedir (Parry, 1998:21).

Elit kuramcılarının üzerinde anlaşılmaya vardığı konulardan biri toplumda tek bir elitin değil muhtelif elitlerin olduğudur. Siyasi iktidarı elinde tutan, devlet otoritesini kullanan siyasi elitin yanı başında askeri bir elitten, memur elitten, iş adamları elitinden bahsetmek mümkündür. Bu elit gruplar farklı alanlarda yer alsalar da aralarında kesin bir ayrılık yoktur (Daver, 1993:130).

Elitler az çok bütünlüğü olan bir toplumsal ve psikolojik birim meydana getirmekte, belli bir toplumsal sınıf olmanın bilincini taşımaktadırlar. Bazı nitelikleri itibariyle kitlelerden ayrılan ve hatta maddi veya entelektüel olarak onlardan daha üstün yeteneklere sahip olan bireylerden oluştuğu iddia edilmektedir. Genel olarak teknik bilgi ve yüksek düzeyde eğitim hukuk dilini anlayabilme ve kullanabilme, başkalarını ikna edebilme yeteneği hemen hemen her sistemde siyasi elitlerde var olması arzulanan beceriler olarak ortaya çıkmaktadır. 20. yy'dan beri yapılan birçok araştırma siyasal kararları almak durumunda olan ve kısaca siyasi elitler olarak adlandırabileceğimiz grubu oluşturan bireylerin büyük ölçüde toplumun yüksek gelirli gruplar, yüksek prestijli meslek sahipleri, çok itibarlı üniversite ve yüksek okul gibi kurumların mezunları arasından seçilmiş olduklarını ortaya koymaktadır (Kalaycıoğlu, 1984:355).

Sarıbay'a göre elit siyasal kültürü ile kitle siyasal kültürü arasındaki önemli farkı eğitim düzeyi belirler. Elitler, kitleye göre daha yüksek bir eğitim düzeyine sahiptir (Sarıbay, 1998:60).

Elitlerin diğer bir önemli özelliği olan yüksek gelir düzeyine sahip olmalarıdır ki bu kitlelerden onları ayırt edecek olan yaşam biçimini, kültürünü edinmelerini sağlamış siyasal hayatla ilgili meselelerle ilgilenmelerini sağlayacak boş vakit yaratmıştır. Zira sabahın erken saatlerinden akşam karanlığına kadar karın tokluğuna çalışan bireyler için siyaset, zenginlerin meşgalesi olabilecek olgu olarak değerlendirilmiştir. Bir başka deyişle, sıradan insanlar yaşadıkları gündelik hayatın dünyasını aşacak ekonomik güce sahip olamadıklarından, siyaset alanı ekonomik olarak daha iyi durumda bulunan bireylere kalmıştır. Zengin ve servet sahibi kimseler başkalarına oranla çok daha kolaylıkla iktidar sahibi olabilmektedir (Durmuşoğlu, 2002:80).

Lasswell, siyasal elitlerin her zaman yukarıda sayılan yetenek, beceri ve özelliklerin pek çoğunu bir arada bulunduran kimseler olduğunu vurgulamaktadır. Siyasal elitlerin bu

özelliğini, bitişkenlik özelliği olarak tanımlamakta ve siyasal seçilişteki bu eğilime bitişkenlik modeli adını vermektedir. Sonuç itibarıyla siyasal elit hiyerarşisi içinde basamakları tırmandıkça karşılaşılan manzara bir artan oransızlık yasası olarak ifade edilebilecek biçimde çeşitli yetenek, beceri ve özellikler itibarıyla toplumda yaşayan nüfustan çok farklı bir eğitime, mesleğe ve cinsiyete sahip toplumsal köken ortaya çıkmaktadır. Bu oransızlığın her tür toplumda ve her tür siyasal rejimde ortaya çıkması da toplumsal statüyle siyasal seçkinlik arasındaki ilişkinin evrensel bir yakınlık içinde olduğu izlenimini oluşturmaktadır (Kalaycıoğlu, 1984:357).

Elitlerin yüksek gelirli, yüksek prestijli meslek sahibi, itibarlı üniversite mezunu olma gibi özelliklerinin ortak olduğu kabul edilse de tutunumlu bir küme oldukları varsayımına bazı eleştiriler getirilmektedir. Carl S. Friedrich, “çoğunluğun birleşimindeki sürekli değişme ışığında hükümette önemli rol oynayanların demokratik bir işleyişte geçerli koşullarda tutunumlu bir küme oluşturduklarını söyleme imkânı olmadığını” ifade etmektedir (Bottomore, 1990:33).

Modern demokrasilerdeki elitlere ilişkin bu düşünce genelde kabul görmektedir. “Yöneticiler hiç de birlik içinde ya da birbirlerine sıkı bağlarla bağlı durumda değildirler. Bir güneş sisteminin merkezinde değildirler; birbirlerine geçmiş çember salkımlarında olduğu gibi, her biri geniş ölçüde kendi mesleği ve uzmanlığıyla uğraşır ve diğerlerine yalnızca bir kenardan dokunur. Tek bir iktidar yapısı değildirler, bir iktidar yapısının halkalarıdır (Bottomore, 1990:34).

Elit tabaka ideolojileri, inanç sistemleri nihayet siyasal kültürleri bakımından kendi içinde bir derece farklılığı gösterebilmektedir. Daha çok ideolojik elitlere rastlayabileceğimiz gibi daha çok pragmatik veya daha az ideolojik olanlarına da rastlayabilmek mümkündür (Selçuk, 1976:604).

Elitlerin son derece itibarlı üniversitelerden mezun, yüksek gelirli, prestijli meslek sahibi olmaları, siyasal elitleri seçen toplumun geri kalan kesimini oluşturan sıradan insanların oluşturduğu kitleyi etkilemektedir. Sıradan insanların oluşturduğu kitleye, yönetilenlere, siyasal elitleri seçme hakkı verildiği zaman kendileri gibi olanları değil de kendilerine göre daha yüksek düzeyde ve kalitede ülkenin en iyi üniversitelerinde eğitim almış, toplumda büyük bir saygınlık kazanmış olan meslek sahibi olan adayları tercih etmektedirler (Kalaycıoğlu, 1984:358).

Görüldüğü üzere elitlerin yüksek gelire sahip olmaları sıradan insanların ulaşamayacağı kaynakları uğraş alanlarını elitlerin kullanımına sunarken, elitlerin sıradan insanların kültüründen farklı bir kültür edinmelerini sağlamakta, en iyi üniversitelerden mezun olmak ve saygın bir meslek sahibi olmak, sıradan insanların oluşturduğu kitlelerin nazarında elitlerin bulundukları yüksek konumu meşrulaştırıcı değerler olarak görev üstlenmektedir.

2.2. Elit Kuramları

Toplumun az olan ve sıradan insanlara göre daha üstün niteliklere sahip bir azınlık tarafından yönetildiği doğrultusundaki görüş, Platon'dan zamanımıza kadar birçok bilim adamı, düşünür tarafından ileri sürülmüştür. Platon'dan başlayarak bütün elit kuramcılarının temel sorusu daima devleti kimin yönetmesi gerektiği ve kimin yönettiği soruları olmuştur. Platon'un bu soruya cevabı basit ve safiyane idi. En mükemmel olan yönetmeliydi. Eğer mümkünse herkesin en iyisi tek başına yönetmeliydi. Bunu takip eden tercih en iyi birkaç kişi yani aristokratlar. Fakat kesinlikle kalabalıklar, ayak takımı, halk değil. Platon siyasi kararlarda halk inisiyatifinin felaket getireceğine yani halk tarafından halk için yönetimin gereksiz ve zarar verici olduğuna inanmaktaydı (Popper, 1989:27). Bir başka deyişle, Platon insanları eşit düzeye getiren bir öğretiyi yadsımıştır (Macpherson, 1984:9-10). Bu nedenlerden dolayı Platoncu öğretiyi aşırı derecede elitist bir

yaklaşım olarak algılamak mümkündür (Arnhart, 2004:41). Benzer şekilde Mill, cahil halk kitlelerinin isabetli seçimler yapabileceğinden endişe etmektedir (Yayla, 2000:99).

Platon, siyasi rejim açısından “olması gereken”i tasavvur etmeye çalışmışken diğer elit kuramcıları olması gerekenden çok kendilerini ne olarak adlandırırlarsa adlandırınsınlar bütün siyasî rejimlerin içinde bulundukları gerçekliği gözler önüne sermeye çalışmışlardır.

Elit kuramcılarının “Kim Yönetiyor?” sorusuna verdikleri cevapta üzerinde anlaşmaya vardıkları temel nokta en basitinden en gelişmişine kadar bütün toplumlarda siyasi kararları alan, egemen konumlara hakim olan ya da işgal eden, gücü elinde bulunduran kesimin her zaman küçük bir azınlıktan meydana gelmiş olmasıdır. Toplumun geri kalan kısmı sayıca daha çok, sıradan özelliklere sahip olan kesimi ise yönetilen halk yığınlarını meydana getirmektedir. Böylece bütün toplumlar siyasi rejimlerinin önüne hangi sıfatı koyarlarsa koysunlar aslında oligarşik bir yapıya sahiptirler. Elit kuramcılarının vermiş oldukları bu cevap bazı ülkelerin içinde bulundukları siyasî gerçekliği de bir ölçüde yansıtmaktadır (Yayla, 2002:200).

Platon’dan başlayarak her yerde her zaman ufak bir azınlığın çoğunluğu yönetmesi problemine birçok düşünür cevap vermeye çalışmış, bu yönde siyasi elit kuramları geliştirmişlerdir.

Elitlerin geçmişteki ve günümüzdeki toplumlarda ifa ettiği rolleri gözler önüne sermeye çalışan siyasi elit kuramlarını Klasik Elit Kuramları ve Çağdaş Elit Kuramları olarak iki ana başlık altında incelemek, elit düşüncesinin getirmiş olduğu eleştiri ve sorgulamaların daha iyi anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

2.2.1. Klasik Elit Kuramları

Toplumun sayıca daha az ve üstün nitelikli bir azınlık tarafından yönetildiği çerçevesindeki temel görüş, Platon’dan itibaren birçok düşünür tarafından ileri sürülmüşse de bu görüşü siyasî gerçekliği yansıtacak şekilde formüle eden ve bilimsel bir çerçeve içine

oturtan elit kuramları adıyla siyasal bilim literatürünün içine dâhil olmasını sağlayan ilk düşünürler Gaetano Mosca ve Vilfredo Pareto olmuştur. Siyasal partiler üzerindeki çalışmalarıyla ünlenen Robert Michels'i klasik elit kuramcıları ile birçok noktada birleştiği için bu elit kuramcıları grubuna dâhil etmek mümkündür (Parry, 1998:15).

2.2.1.1. Gaetano Mosca ve “Yöneten - Yönetilen” Ayrımı

Elit kuramlarının büyük öncülerinden Mosca, elit terimini kullanmayıp yerine “yönetici sınıf” kavramını kullansa da elit ve kitle ayrımını ilk defa sistemleştiren siyaset bilimcidir.

Mosca, elit ve kitle ayrımının geçmişten günümüze bütün toplumlarda görülebileceğini bütün toplumlarda mevcut olan özelliklerden biri olduğunu, bu yüzden egemen konumların özellikle iktidarın sadece tek bir kişi tarafından sahip olunabilecek bir olgu olduğunu vurgulamıştır. Mosca'ya göre, egemen konumlar ve siyasî iktidar toplumun geri kalanına oranla sayıca daha az olan grubun elindedir, bu azınlığın adı da yönetici sınıftır (Vergin, 2003:116).

Mosca'nın politik formülasyonunda organize olmuş yönetici azınlığın, organize olmamış çoğunluk üzerinde söz sahibi olabilmesinde, yönetilenlere kuralları kabul ettirebilmesinde yöneticilerin yasal gücü ve toplumun değerleri etkilidir (Albertoni, 1987:13).

Azınlıkta olan yönetici sınıf, siyasî iktidar tekeli sürekli elinde tutarak iktidarın getirmiş olduğu tüm nimetlerden yararlanır. Sürekli çoğunlukta olan yönetilen sınıf ise her toplumda yönetici sınıfın denetimi ve kontrolü altında olup onun belirlediği kurallar ve ilkeler doğrultusunda hareket eder ve yaşamını sürdürür (Öztekin, 2000:19).

Mosca'ya göre, eski çağlardan bu yana tüm toplumlarda olan yönetici sınıf, eğitim düzeyi, teknik, bilgi, ekonomik güç ve silahça toplumun çoğunluğun oluşturan yönetilen

sınıftan daha üstün niteliklere sahiptir ve bu olanaklarını kullanarak kendi üstünlüklerini yönetilen sınıfa kabul ettirir (Kışlalı, 1997:28).

Yönetici sınıfı diye adlandırdığı azınlığın, çoğunluğa olan hâkimiyeti karşısında, Mosca, hemen şu soruyu sormuştur: Peki nasıl oluyor da küçük bir azınlık çok büyük olan çoğunluğu sürekli olarak kontrol ve denetimi altında tutmaktadır?

Mosca, azınlığın çoğunluk üzerindeki yönetimini ve tahakkümünü, azınlığın örgütlü olmasıyla açıklar:

“... örgütlü azınlığın çoğunluk üzerindeki hakimiyeti kaçınılmazdır. Örgütlü azınlık genellikle üstün bireylerden oluştuğu için örgütlüdür. Yönetici azınlığın üyeleri yaşadıkları toplumda ister gerçekte isterse görünürde olsun birtakım çok saygı duyulan ve etkili özelliklere sahiptir. Yönetici sınıf arasında, sosyal dayanışma olabildiğine büyük ölçüde yoğunlaşmıştır ve bu da örgütlenmeleri sonucunu doğurmaktadır. Sosyal dayanışma, evlilik ilişkileri sonucu oluşan bağlılık ya da mevcut başka akrabalık ilişkileri, tanıdık ve arkadaşlık bağları ve nihayetinde de en etkili bağlayıcı özellik olan kültür ve ideoloji bağları ile sağlanmaktadır. Bu bağlar sayesinde yönetici sınıf kendi içinde birlik olmakta aynı çıkarları savunacak şekilde örgütlenmektedir” (Bottomore, 1990:10).

Mosca’nın, yönetici sınıf diye kavramlaştırdığı egemen konumlardaki siyasi elitler tahakkümünü; hukuk, kandırma ya da şiddet yöntemleriyle kurabilmektedir. Yönetici sınıf, Mosca’nın siyasi formül diye isimlendirdiği bu yöntemlerle, toplumun geri kalan çoğunluğu üzerinde tahakkümünü meşrulaştırmakta, egemenliğini kitlelerin kabul edilebileceği şekilde perdelemeyi başarmaktadır (Selçuk, 1976:563-628).

Mosca ortaya attığı siyasi formüller kavramı iktidarın tanrısal kökenli oluşu, egemenliğin halka ait olması gibi ifadelerle siyasal hayata yansıtmakta yönetilen sınıfın zihnini uyuşturmaktadır. Vergin’in ifade ettiği gibi, siyasal formül gerçekte ideolojik bir gerçekleştirilmeden ibarettir ve yönetici sınıfın meşruluğunu sağlayan bir destek

faktörüdür. Siyasi formüller olarak sayabileceğimiz, “hukuk devleti”, “çoğulcu yapı”, “siyasal katılma”, “milliyetçilik” Mosca’ya göre yönetici sınıfın egemenliğini yönetilen sınıfın gözünde meşrulaştıran aldatmacalardır. Bir başka deyişle siyasi formüller ikili bir yapı arz etmektedir. Birincisi görünürde sistemi meşrulaştırıcı işlev ki bu durumda halk bu siyasi formüllerin doğruluğunu sorgulamamaktadır, ikincisi ise yönetici sınıfın egemenliğini meşrulaştıran ve pekiştiren kandırmacalardan oluşan boş kalıplar olduğudur (Vergin, 2003:117).

Mosca, yönetici elit sınıfın mutlak ve değişmez olmadığını zamanla ekonomik, siyasal ve kültürel yapının göstereceği değişime göre kendini yeniden tanımlayacağını kabul etmektedir (Kapani, 2003:112). Bu değişim ve yenilenme olgusu uzun süreli bir evrimle olabileceği gibi ani bir sosyal patlama ya da devrimle olabilir. Potansiyel siyasal elitin sosyal patlaması, ihtilal ile mevcut yönetici sınıfı devirmesi mevcut yönetici azınlığın saflarını fazla kapalı ve sıkı tutması sonucu, toplumdan gelen katılma isteklerini geri çevirmesi ile oluşur. Yönetici sınıfın yapısındaki değişme siyasal sistemin temel niteliğinde bir değişikliğe yol açmayacaktır, toplum yine çoğunluğun sayısından daha az olan yönetici sınıf tarafından idare edilmektedir (Daver, 1965:520).

Siyasal formüller ile yönetici sınıfın kendini kitlelerin gözünde meşrulaştırma ihtiyacı hissetmesi, çoğunluğun isteklerini gözeteceğini, egemen konumlara ve güce sahip olan yönetici sınıfın kapalı bir sınıf olmayacağını, yeni toplumsal güçlerin ve çıkar gruplarının üst basamaklara tırmanışlarını kabul ettiklerine dair kanıt oluşturmaktadır. Böylece siyasi elit mevcut koşullar değiştiğinde, geniş kitlelerin nazarında üstün niteliklerini ya da meşruluklarını yitirmeye başladığında bir başka siyasi elit barışçı yollarla egemen konumlara gelecek ve çoğunluğu yönetmeye devam edecektir.

2.2.1.2. Vilfredo Pareto ve Elitlerin Dolaşımı

Sartori'nin dediği gibi elit kavramının yaygınlaşmasında en büyük pay, Vilfredo Pareto'nundur. Elit terimini, siyaset bilimi literatürüne ilk sokanlardan biri Vilfredo Pareto olmuştur (Sartori, 1977:74).

Pareto, elitin tanımını vermek üzere bir puanlama yöntemi denemiştir. Toplum yaşamının farklı dallarında ve faaliyet alanlarında sivrilenleri elit olarak ele almış ve bunun içinde 0–10 sayıları arasında değişen bir puanlama yöntemine başvurmuştur: “Her insan faaliyeti dalında her bir bireye aynı okul sınavlarında çeşitli konularda verilen notlara benzer biçimde, kapasitesinin bir göstergesi olarak bir endeks verildiğini varsayalım. Söz gelimi, en üstün hukukçu tipine on verilsin, tepeden tırnağa salak olan da sıfırı hak etsin, milyonlar kazanmış bir insana dürüst ya da dürüst olmayan yollara başvurmuş olması önemli değil on verelim. Binlerce lira kazanmış olana altı verelim, yoksullar evine düşmemeyi başaran bir, yoksullar evine düşene sıfır verelim. Tüm insan faaliyetleri aynı şekilde değerlendirilebilir. Böylece kendi faaliyet dallarında en yüksek endekslere sahip insanlardan bir sınıf oluşturalım ve bu sınıfa elit adını verelim. Bu eliti hükümette dolaylı ya da dolaysız olarak önemli rol oynayan bireylerin oluşturduğu yönetici elit ve geri kalanların oluşturduğu yönetici elit olmayan elitler şeklinde iki kategoriye daha ayıralım, böylelikle bir toplumda iki katman bulunmaktadır: (1) Hükümet üzerindeki olası etkileri bizi ilgilendirmeyen katman yani elit olmayanlar; (2) yönetici elitler ve yönetici olmayan elitler olarak ayrılan bir üst katman, yani elitler” (Bottomore, 1990:8).

Tanımdan da anlaşılacağı üzere, Pareto; ahlaklılığı, dürüstlüğü, yasalara uygun eylemde bulunmayı değil, fiili durumu gözetmeye çalışmış, böylece de faaliyetlerini yürüttükleri dalda en yüksek puana sahip olanların meydana getirdiği kesime elitler adını vermiştir. Bir başka deyişle toplum içinde hangi faaliyet dalında olursa olsun, yetenek ve

becerileriyle başarılı olanları elit olarak nitelendirmiştir. Elitler, kendi uğraş ve meslek alanlarında istisnai meziyetlere, yeteneklere ve beceriye sahip bireylerdir.

Pareto, elitleri temel farklılıklara göre ayırmayı ileri sürmektedir. Pareto'ya göre siyasal partilerin üyelerini, fabrikatörleri, sendika liderlerini, askerleri içeren yönetici elitler, siyasal gücü birleştirmekte ve bu gücü doğrudan ya da dolaylı olarak etkili şekilde kullanmaktadır. Yönetici olmayan elitler ise siyasal kararların alınmasında etkili olmayan liderleri içermektedir (Parry, 1993:34).

Pareto, analizinde tortular ve türevler olarak isimlendirdiği kavramlardan hareket etmiştir. Paretoya göre insan, duygu, tutku ve içgüdüleriyle davranma eğilimindedir. Pareto bu güdülere tortular adını vermektedir. Ayrıca insanlar davranışlarını rasyonalize etmek yani meşrulaştırmak, haklı göstermek isterler. Bu tür meşrulaştırma çabalarını yazar, türevler olarak adlandırmıştır. Türevler, siyasal sistemle ilgili olarak ileri sürülen görüşler, doktrinler ve teorilerdir (Turhan, 1991:47).

Pareto, toplumu karşılıklı savaşım veren toplumsal güçler arasında kurulan bir denge sistemi olarak ve bireyler arasında yetenek farklılaştırmalarını kabul ettiğinden; bununla toplumsal tabakalaşmayı ve dolayısıyla bu yeteneklerin doğurdukları seçkinlerin ortaya çıkacaklarını ileri sürdüğünden bunlar arasındaki akımı incelemiştir. Pareto, seçkinler dolaşımı denilen kuramı ile toplumsal değişimi ve her toplumda görülen dikey toplumsal hareketi incelemektedir (Selçuk, 1976:568).

Pareto, elitlerin üstün nitelikli kişilerden oluşan azınlık olduğunu kabul etse de azınlığı oluşturan üstün nitelikli üyelerinin bu üstün niteliklerinin gün geçtikçe zayıflayacağını, toplumun aşağı kesiminden gelen üstün nitelikli üyelerin yeni siyasi elitler olarak tarih içinde yerlerini alacaklarını toplumu yönetmeye devam edeceklerini ifade etmiştir. Böylece kısa ya da uzun sürede tüm elitler, yeni elitlere yerlerini bulundukları

egemen konumu bırakmak zorundadır. Görüldüğü üzere Pareto'nun yönetici eliti değişmez, kalıcı ve sürekli değildir.

Pareto'nun, elitlerin dolaşımı olarak adlandırdığı bu süreç süresiz bir döngü teşkil eder. Dolaşımı meydana getiren faktörler ise üstün niteliklerini kaybetmeleri veya bu niteliklerin zayıflaması, kendilerini sürekli ayakta tutan öğelerden kalıntıların, tortuların, ideolojilerinin zayıflamasıdır. Bu nedenle egemenlikleri altında bulunan geniş kitleleri tatmin etmekten uzaklaşırlar. Bu durum, elitlerin yerine geçmeyi bekleyen potansiyel siyasi elitler için ortam hazırlar. Bu noktada Pareto, mevcut siyasi elitleri yani güç kaybeden, zayıflayan siyasi elitleri tanımlamak için “arşanlar”, kurnazlıkları ile ön plana çıkan, egemen elitlerin konumunu işgal etmek için bekleyen karşı elitleri de “tilkiler” olarak kavramlaştırır. İşte “tilkiler”, “arşanların” zayıflamasına neden olan faktörlerin oluşturduğu ortamdan yararlanarak halk yığınlarını arkalarına alarak harekete geçer ve çeşitli oyunlarla iktidar savaşını kazanırlar (Turhan, 1991:48).

Pareto, elitlerin dolaşımı olarak adlandırdığı döngüyle siyasal elitlerin sürekli egemen konumlara hâkim olamayacağını, elitlerin sonsuza kadar yerlerini korumayacaklarını, peş peşe birbirlerinin yerine gelebileceklerini vurgulamıştır. İşte buradan hareketle Pareto, tarihi “aristokratlar mezarlığından ibarettir” ifadesiyle özetlemiştir (Kapani, 2003:116).

Pareto'ya göre ister normal dolaşım ister devrim yoluyla Arşanlar, Tilkiler tarafından alaşağı edilmiş olsun, toplumda her zaman egemen konumları elinde bulunduran bir yönetici elit mevcut olacaktır. Bir başka deyişle toplumun temeli her zaman ve her yerde kitle-elit ayrımına dayanmaya devam edecektir (Vergin, 2003:114).

2.2.1.3. Robert Michels ve Oligarşinin Tunç Kanunu

Klasik elit kuramcılar arasında sayabileceğimiz önemli isimlerden biri de Robert Michels'tir. Michels gelişmiş toplumlarda organizasyon ve lider yapısının elitlerin ortaya

ıkmasına ve hâkimiyetlerini arttırmalarına zemin hazırladığını vurgulamaktadır. Michels'e göre artan ölçüde karmaşılaşan ekonomi ve uzmanlaşma sadece küçük grupların yeteneklerini göstermesine neden olmakta, bunun sonucunda güç küçük grupların elinde toplanmaktadır (Jack, 1974:266).

Michels'e göre, demokrasinin ideali olan halkın halk tarafından halk için idaresi ilkesi ile demokrasinin pratiğı yansıması arasında çelişkiler mevcuttur. Ona göre uygulamada gözlemlenen demokratik sistemlerde oligarşik bir kurmay heyetin oluşmasıdır. Toplumu oluşturan ve kendi kendilerini çeşitli usullerle idare ettiklerine inanan halk aslında bir azınlığın yönetimi altındadır. Hatta demokratik olduklarını ileri süren demokratik hayatın ana öğeleri olan sendika ve siyasi partilerde bile durum böyledir (Kışlalı, 1997:299).

Siyasal partilerin, aslında demokratik bir rejimde bile oligarşi tarafından idare edilmesi bilim adamlarını, düşünürleri eskiden beri yakından ilgilendiren gelişme olmuştur.

Michels'i en çok ilgilendiren nokta demokrasinin ilkelerini kendilerine rehber edinmiş olan siyasal partilerin işleyişinin neden demokratik usullere uygun olarak cereyan etmemiş olmasıdır. Ona göre liberal burjuva ve muhafazakarlarda oligarşik temayüllerin belirmesi beklenmedik bir durum değildi, buna karşılık sosyal demokratlarda oligarşik eğilimlerin baş göstermesi demokratik esaslarla önemli bir çelişki teşkil ediyordu (Abadan, 1959:114-115).

Michels'in yaptığı analizlerden çıkan sonuç, belirli bir düzeyde örgütlenme olmaksızın demokrasinin gerçekleşmesi mümkün değildir. Örgütlenme ise mutlak surette rollerin farklılaşmasını yüksek düzeyde bir iş bölümünün ve uzlaşmanın var olmasını gerektirmektedir. Michels'e göre "örgütlenme demek, oligarşiye temayül demektir." Kendisi bundan çıkan ana kanunu şöyle formüle etmektedir: "Örgütlenme, seçilenlerin

seçenler, vazifelendirenlerin vazifelendirilenler, delegelerin onları tayin edenler tarafından üstlerine kurdukları hâkimiyetin anasıdır.” Örgütlenme ve uzmanlaşma sonucu parti yönetimi ve iktidarı belli bir azınlığın elinde toplanmaktadır. Michels’in bu düşünceleri siyasi bilimler literatürüne oligarşinin tunç kanunu formülü ile kesin olarak yerleşmiştir (Abadan, 1959:114).

Duverger de siyasi partiler üzerine yaptığı araştırmalar ışığında Robert Michels ile benzer sonuçlara ulaşmıştır. Ona göre, siyasi partiler, günümüzde sendikalar, dernekler ve şirketlerde olduğu gibi ikili bir özellik gösterir; yani görünüşte demokratik gerçekte ise oligarşiktir (Duverger, 1993:188). Duverger’e göre, günümüzde, veraset yolu ile kral olanların yerini seçimle gelen krallar almaktadır (Duverger, 1975:11). Siyasi partilerin yöneticilerinin seçimi genel olarak demokratik yöntemlerle yapılmaktadır fakat daha sonra parti yöneticileri oligarşik eğilimlerle partilerini sevk ve idare etmektedir. Bir başka deyişle, seçimlerle parti yönetimi azınlık tarafından elde edilince, karar verme süreçlerine egemen olunmakta, otoriteyi sağlamlaştırmak ve sürekli kılmak için demokratik ilkelerden uzaklaşmakta ve bu doğrultuda yönetim sergilenmektedir (Payaslıoğlu, 1952:46)

2.2.1.4. Klasik Elit Kuramlarına Yöneltilen Eleştiriler

Klasik Elit kuramlarının temeli tüm toplumları yönetenlerin azınlıktaki bir grup olduğu varsayımına dayanır. Yani, toplumlarda belli özelliklere sahip azınlık grup, çoğunluğu oluşturan halkı yönetmektedir (Aktan ve Dileyici, 2005:38). Mosca, Pareto ve Michels’in oluşturdukları klasik elit kuramlarının genel prensipleri (Putnam, 1976:4):

- Siyasal güç, diğer sosyal gruplara eşit olarak dağılmamaktadır,
- Genellikle insanlar ikiye ayrılmaktadır, siyasal gücü olanlar ve olmayanlar,
- Elitler birleşmiş homojen bir görünüm sergilerler,
- Elitler toplumun parçası olup herkese açık olmayan birliktelik arz ederler,
- Elitler özerk olup aldıkları kararlarda kimseye bağılı değildir,

Klasik elit kuramcılarının oluşturduğu kuramların elitlerin nitelikli olması, toplumun çoğunluğuna göre sayıca daha az olan kesimlerden meydana gelmesi, elit iktidarının kaynakları açısından benzerlikler içerdiği görülmektedir. Ancak asıl önemli olan ve paradigma değişimini getiren Pareto, Mosca ve Michels'in toplumdaki egemen konumların azınlık olan siyasi elitler tarafından işgal edilmesinin kaçınılmaz ve evrensel bir olgu olduğuna işaret etmiş olmalarıdır (Turhan, 1991:37).

Klasik elit kuramcılarının ileri sürdükleri düşüncelerin çarpıcı yanı toplumların siyasi gerçekliğini az çok yansıtmaması ve klasik demokrasinin yetersizliğini ortaya koymuş olmasıdır. Bir başka deyişle demokrasi teorisinin, elit kuramlarının getirmiş olduğu eleştiriler karşısında yeni bir yorumunun yapılması zorunluluğunun ortaya çıkmasıdır (Daver, 1965:521-522).

Robert Dahl'a göre elit kuramları ya da onun ifadesiyle azınlık tahakkümü kuramları ikna edicidir; çünkü insanoğlunun geçirdiği yönetim süreçlerine neredeyse tıpatıp uymaktadır. Bu kuramlar sadece geniş bir tarihsel kanıtlar demeti değil aynı zamanda gündelik eylemlerimizle meşgul olup çevremizde olup bitenleri gözlerken gelişi güzel önümüze konulan çok miktarda kanıt tarafından desteklenir gibi görünmektedir. Buna rağmen Dahl, kavramsal açıklık ve kesinlik gibi erdemlerin elit kuramlarının bünyesinde bulunmadığını vurgulamakta içinde iktidar, etki, kontrol, tahakküm, hegemonya, zorlama ve benzerlerinin yer aldığı kavramların nasıl belirleneceği ve kavramların deneyim alanına nasıl uygulanacağını elit kuramları için kötü şöhret olduğunu belirtmektedir: “Yüksek genellik düzeyleri ve kavramsal belirsizlikleri nedeniyle azınlık tahakkümü kuramlarının muhtemelen ne doğrulanabilir ve ne de yanlışlanabilir olmaları elit kuramlarının aksayan yönleridir” (Dahl, 1996:348).

Dahl, siyasi elitlerin bileşiminden yola çıkarak siyasi elitlerin kendi aralarındaki rekabetin farklı sonuçlar doğuracağına ve klasik elit kuramlarının, çoğunluğun siyasal

hayata katılamadığı temel tezinin yanlışlanacağını belirtmektedir. Eğer egemen azınlık, heterojen bir grup topluluğu ise ve bu grupların çıkarları bazen birbirinden ayrılabilirlerse, bu durumda siyasal rekabet bazı koşullar altında, siyasi elit grup önderleri, çoğunluğun çıkarlarını savunmak suretiyle destek aramaya yönelebilirler bu da yönetilen çoğunluğun isteklerinin siyasal hayata yansımaları anlamına gelir. Bu da göstermektedir ki yöneten ve yönetilenleri ayırmak her zaman mümkün değildir (Dahl, 1996:343).

Azınlığın egemen olduğunu savunan klasik siyasi elit kuramcıları, tam anlamıyla nesnel ve bilimsel açıklamalarda bulunduklarını iddia etmekle birlikte kuramları belirgin biçimde bazı ideolojilere ve siyasal amaçlara hizmet etmektedir. Kısmi gerçeklerden kesin genellemelere giderek bir çoğunluk yönetimi olarak nitelenen demokrasinin pratikte gerçekleşmeyeceği gibi katı ve evrensel kurallar ortaya çıkarmışlardır (Kapani, 2003:117).

Klasik elitizm kuramcıları sadece ve sadece demokrasinin karşısına değil aynı zamanda Marxizmi de çürütmeyi amaçlamışlardır. Çoğu toplumlarda ve özellikle de modern sanayi toplumlarında, değişmez ve kapalı bir egemen sınıfın oluşmasını önleyen seçkinlerin sürekli dolaşımını ortaya koyarak, her toplumda mutlaka yöneten bir azınlık olduğunu sınıfsız bir toplumun olanaksızlığını ileri sürerek Marxist anlayışı eleştirmişlerdir (Bottomore, 1990:19).

Klasik elit kuramcılarının demokrasiye yönelttiği bu eleştiriler ve ortaya koydukları siyasal gerçeklikler karşısında demokrasi teorisine yeni boyutlar kazandırmak amacıyla farklı elit kuramları ortaya atılmıştır.

2.2.2. Çağdaş (Demokratik) Elit Kuramları

Elitizm ve demokrasi nasıl bağdaştırılabilir sorusu, cevabını çağdaş elit kuramlarında bulmaktadır. Demokrasilerde temel haklara devamlı olarak sahip çıkılmaktadır. Temsili

demokrasilerde, temsil edilenler yönetenlerin üstün zekâlı ve yetenekleri olduğuna inanmaktadır. Temsil edilenler, seçim mekanizmasıyla, temel haklara saygılı olacağına inandıkları, demokratik değerleri benimsemiş, karakterini ve yeteneklerini ispat etmiş adayların tarafını tutmaktadır. Bu durum elitlerin demokratik değerleri benimsemelerinde baskı unsuru olmaktadır (William, 1994:20-21).

Klasik elit kuramlarının yol açtığı paradigma değişimi, demokrasinin hem fiili işleyişi hem de ideal şekline ilişkin tartışmalar yaratmıştır. Acaba demokrasi klasik tanımdaki gibi halkın kendi kendini yönetebildiği bir rejim midir, yoksa siyasetçilerin egemen konumlara ulaşmak ve bu mevkilerin getirdiği nimetlerden yararlanmak için rekabet ettiği fakat seçim sonrası halkın iradesini hesaba katmadan özgürce kararlar alabildiği bir sistem midir? veya Dahl'ın belirttiği gibi demokrasi denilen şey, azınlık tahakkümünün bir maskesinden ibaret olabilir mi, halkı kendi kendini yönettiğine inandıran bir aldatmaca mıdır? (Dahl, 1996:388).

Elit kuramcılarının neden olduğu bu sorular ışığında demokrasinin yeni bir yorumunu yapmak ve iktidarın sadece az sayıdan oluşan elit sınıfa ait olduğu, halkın bundan soyutlandığı temel tezini yanlışlamak amacıyla demokrasi savunucuları yeni açılımlar getirmişlerdir.

Çalışmamızın bu başlığı altında, çağdaş elit kuramcılarından Harold D. Lasswell, Giovanni Sartori, Raymond Aron, Joseph A. Schumpeter ve Robert Dahl'ın bu konudaki görüşlerinden bahsedilecektir. Son olarak, neo-klasik kuramcı Mills'in görüşleri incelenecektir.

2.2.2.1. Harold D. Lasswell'in Elit Kuramı

Modern elitizm kuramcılarından Lasswell, klasik elitizm kuramcılarının demokrasi aldatmacası olarak adlandırdıkları tezleri çürütmeye çalışmaktadır. Lasswell, yönetilenlerin hükümetleri denetleyebilmesini önemle vurgulamaktadır. Elitler, demokratik sistemde

hükümetleri oluşturmaktadır ve yönetilenler tarafından seçilmekte ve denetlenmektedir (Carlton, 1996:80)

Lasswell, insan haklarının ve demokratik değerlerin modern toplumlarda, kurnaz ve bencil insanların el çabukluğu, zorlamasıyla özlerine aykırı hale gelebileceğine dikkat çekmiştir (Rustow, 1966:693).

Lasswell, demokratik elitizmin günümüzde en tanınmış isimlerinden olup, klasik elit kuramcılarının temel tezi olan yönetimin azınlığın elinde olması ve halkın etkisiz kalması nedeniyle demokrasi idealinin gerçekleşmeyeceği, imkânsız olduğu vurgusunu siyasi elitlerin sorumluluğu ve siyasi elitlerin hesap vermesi anahtarlarıyla karşılık verir. Lasswell, demokratik toplumun sayıca daha az olan elit tarafından yönetildiği gerçeğini kabul eder. Fakat toplumun çoğunluğunun, azınlıkta olan siyasi elitlerce yönetilmesinin demokrasiye aykırı olmadığını ileri sürmektedir. Ona göre demokrasinin mevcut olup olmadığını gösteren nitelik siyasi elitlerin sayısının topluma oranı değildir. Bu oranın tersine döndüğü yani yönetici grubun yönetilen sınıfa göre daha çok sayıda olduğu her toplumda da demokrasinin olduğunu kabul etmek mümkün değildir (Selçuk, 1976:575).

Demokratik rejimlerde, siyasi elitlerin halkın desteğine gereksinimleri vardır. Lasswell'e göre siyasi elit hâkimiyetleri altında bulunan halk tarafından seçim, referandum, siyasi örgütlenme özgürlüğü, basın özgürlüğü gibi araçlarla denetlenmektedir. Siyasi elit toplumun geri kalan çoğunluğuna karşı hesap vermek ve icraatlarından sorumlu olmak durumundadır. Demokrasinin gerektirdiği ve onu ayırt eden özellik de budur (Kapani, 2003:122). Demokrasi halk iradesine dayanan değil, hak ve özgürlükleri kurumlaştıran ve bu kurumlaştırma vasıtasıyla halkın siyasal yaşamda etkili olmasını ve onu denetlemesini sağlayan bir yönetim biçimidir (Yayla, 2001:33). Özellikle demokrasiyi diktatörlük rejimlerinden ayıran ölçü, birinde halkın diğerlerinde küçük bir grubun hâkim

yönetici olması değil, demokrasilerde idare edenlerin yani siyasi elitin halka karşı sorumlu olması ve ona hesap verme mecburiyetinde olmasıdır (Daver, 1993:134).

2.2.2.2. Giovanni Sartori'nin Elit Kuramı

Sartori, klasik siyasi elit kuramcılarının demokrasinin kusuru olarak gösterdikleri yönetici azınlığı, demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğunu belirtmiş ve düşüncelerini bu temel üzerine oturtmuştur. Sartori, demokrasilerde iktidarın azınlıkta olan siyasi elit ile yönetilen halk arasında paylaşıldığını savunmaktadır. Ona göre yetenekli siyasi elitlerin ülkeyi yönetmesi demokrasinin onu imkânsız kılacak yanı değil demokrasinin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesinin güvencesidir. Birçok demokratik rejimin halk ayaklanmasıyla yıkıldığı ve daha sonra siyasi elitler eliyle tekrar inşa edildiği, birçok diktatörlüğün de halk oylamasıyla kurulduğu unutulmamalıdır. Önemli olan nokta elitlerin özelliklerini saptamaktır. Demokratik elitler, halk yığınlarının isteklerine karşı duyarlı olmalı, onların siyasal hayata katılmasını sağlayacak ortamlar oluşturmalıdır (Sartori, 1977:73-79).

Demokrasinin fazileti çoğunluk yönetimi olması değildir, yönetme hakkını elde edenler dâhil bütün azınlıkların temel hak ve hürriyetlerini teminat altına almasıdır (Yayla, 2001:19). Sartori'ye göre demokrasiyi işler kılacak, siyasi elitleri sorumluluklarla sınırlandıracak ve siyasi elitleri denetleyecek yapı siyasi elitlerle sağlanabilir. Demokrasi, seçilen elitler poliarşisi ya da birbirleriyle yarışan ayırıcı bir sistemdir (Sartori, 1977:77-86).

2.2.2.3. Raymond Aron'un Elit Kuramı

Raymond Aron, elit kuramını marksizme karşı oluşturmuştur. Aron'a göre günümüze kadar hiçbir toplumda hiçbir devlette ve hiçbir dönemde çoğunluğun azınlığı yönettiği görülmemiştir. Bütün rejimler oligarşik eğilimlere ve niteliklere sahiptir. Bir başka deyişle “oligarşik olmayan bir rejim düşünülemez” (Aron, 1976:120-121).

Aron, siyasî kararların topluluk tarafından değil, topluluk için alınmasının demokrasinin ayırt edici özelliği olduğu ve siyasî gerçeklikle daha çok örtüştüğünü vurgulamaktadır. Aron'a göre halk egemenliğinin anlamı, toplumu oluşturan bireylerin siyasi kararları doğrudan doğruya kendisinin alması değildir. Zaten modern demokratik rejimleri halkın kendi kendini yönettiği bir rejim gibi gerçekleşmesi mümkün olmayan fikirle kıyas etmek de saçmadır (Aron, 1976:121-122). Aron, tezinden hareketle, yönetici azınlığın olmasının, oligarşik eğilimleri taşımasının demokrasinin uygulanmasının imkânsız olduğunun kanıtı sayan ve demokrasiyi köşeye sıkıştırdıklarını zanneden klasik elit kuramcılarına şunu sormakta: "Rejimin adı ister liberal demokrasi, ister komünizm olsun, bir oligarşiyi nasıl içermez?" Aron'a göre, bütün sorun bu oligarşinin iktidarı nasıl kullandığıdır (Aron, 1976:122). Spitz'e göre de, örgütlenme her zaman lüzumlu bir unsurdur, bu faktörün demokrasiyi imkansız kıldığı ise henüz ispat edilememiştir (Spitz, 1994:79).

Çoğulcu demokrasilerde siyasi elitler, diktatörlük rejimlerindekinden farklı olarak farklı çıkarlar ve ideolojiler etrafında kümelenmiş ve bölünmüşlerdir. Bu farklı elit grupları arasında iktidarı ele geçirebilmek için rekabet vardır. Böylece farklı siyasi elit grupların varlığı ve rekabeti bir grubun diğeri üzerinde üstünlük kurmasını önlemekte böylece iktidarın paylaşımı gerçekleşmektedir. Bu özellikleri taşıdığı sürece oligarşik eğilimlerin var olması demokrasiyi imkânsız kılmaz. (Aron, 1976:123-138).

2.2.2.4. Joseph A. Schumpeter'in Elit Kuramı

Schumpeter, demokrasiyi bir idealden daha ziyade bir yöntem olarak değerlendirmiştir. Adalet, eşitlik, özgürlük bazı ideallere hizmet edebilir ama bu idealleri demokrasiyle özdeşleştirmemek gerekir. Çünkü Schumpeter'e göre demokrasi halkın yönetimi anlamına gelmez, demokrasilerde seçmenler iktidara gelecekleri seçer, siyasi elitleri belirler. Bu nedenle yönetim amaç olmaktan çok araç, dolayısıyla da demokrasi

halk yönetimi değil, halkça benimsenen yönetimdir. Bu yönetim biçiminde yarışma sonucu topluma yön veren yeni önderler, seçim yoluyla eskilerin yerini alırlar (Schumpeter , 1967:179-185).

Halkın seçimden seçime egemen konumlara gelecek olanları belirlemekten öteye aktif bir fonksiyonu yoktur. Halk, siyasi elitleri seçer ve siyasetleri oluşturma yetkisini onlara bırakır. Modern toplumların yapısı, günlük hayatta varolan karmaşıklık ve teknolojinin ilerlemesi, oluşturulacak politikaların uzmanlığı gerektirmesi, sıradan bir bireyin bunları gerçekleştirecek donanımına sahip olmaması bunu zorunlu kılmaktadır (Schumpeter , 1967:186-191). Schumpeter'e göre, bir toplumun demokratik sayılabilmesi için iktidarı ellerinde bulunduranların halkın oyları ile seçilmiş olmaları yeterlidir (Won Kim, 1994:21)

Görüldüğü üzere, Schumpeter'e göre, demokrasilerde halk, yönetenleri reddetmek veya kabul etmek fırsatına sahiptir. Yönetilenlerin, bu fırsata sahip olmaları, siyasi elitleri sorumluluğa itmekte ve denetim altına almaktadır (Schmidt, 2001:128-129).

2.2.2.5. Robert Dahl ve Plüralist Kuramı

Dahl, modern demokrasileri seçilmiş elit poliarşileri olarak tanımlamaktadır (Daver, 1993: 134). Dahl'ın kuramına göre klasik elit kuramcılarının iddia ettiği gibi demokrasiyi imkânsız kılacak birleşmiş siyasi elit mevcut değildir. Dahl'a göre şehrin gelişmesini idare eden küçük grupla, genel eğitimi idare eden küçük grup birbirinden farklıdır. Toplum karmaşıklaştıkça siyasî elitler zayıflamakta bireyler farklı talepleri dile getiren oluşumlara dâhil olmaktadır. Böylece sadece siyasi elitlerden oluşan azınlığın söz sahibi olduğu azınlık tahakkümü siyaseti zayıflatmaktadır (Dahl, 1961:155). Çoğulcu demokrasiyi veya poliarşiyi ayırt eden, hiçbir çıkarın hakim olamayacağı bir şekilde iktidarın desantralize edildiği bir sistemde çok sayıda yarışan çıkarların veya grupların varlığıdır (Barry, 2000:325).

Dahl'ın birleşmiş siyasi elitin olmadığı savından çıkan sonuç sadece bir siyasi elit grubunun tüm toplumu yönetemeyeceği, çeşitli siyasi elit grupları olduğu, bunlar arasında farklılıklar hatta çelişkiler olduğu ve aralarında rekabetin, yarışmanın olduğudur. Siyasal katılım modern demokrasilerde devamlı olmasa da demokratik ilkelere bağlılık söz konusudur (Lerner, 1996:6).

Siyasi rekabetin var olması, heterojen olan siyasi elitlerin egemen konumları elde etmek için halkın desteğine ihtiyaçları olması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla toplumu oluşturan bireyler de siyasal hayatın içinde yer almaktadır. Yurttaşların siyasal hayata katılma düzeyi yükseldikçe, elitlerin etkinliği halkın etkinliği ile dengelenmektedir (Dahl, 1996:343).

Liberal demokrasilerde mevcut olan mekanizma ve kurumlara farklı çıkarları savunan siyasi elit grupları eklenince dar elit grubun siyasi sistemi yozlaştıracak derecede güçlenmesi önlenmiş olmaktadır (Yılmaz, 2000:245).

2.2.3. Neo-Klasik Elit Kuramı: Mills ve İktidar Seçkinleri

Wright Mills'in yaptığı analizler incelendiğinde demokratik elit kuramcılarının görüşlerini reddettiği, klasik elit kuramcılarının düşünceleriyle tam anlamıyla örtüşmese de onların saptamalarına yakın sonuçlara ulaştığı göze çarpmaktadır. Mills dışındaki klasik elit kuramcılar, bütün toplumlarda göze çarpan kaçınılmaz özelliğin yönetici sınıfın varlığı olduğuna işaret etmişlerdir. Sadece Mills radikal bir şekilde, bir toplumda belli bir zamanda farklı olan güç yapısının varlığına işaret etmiştir (Parry, 1993:34).

Mills'e göre, sıradan insanlar yaşadıkları gündelik hayatın dünyasını aşacak güçte değildirler. İktidardaki seçkinler topluluğu ellerindeki olanaklar ve yaşam bilgileri sayesinde, sıradan insanların olağan ortamını aşacak güçteki kimselerden oluşmaktadır. Büyük şirketleri bu tür insanlar yönetmektedir, dünya mekanizmasını bu tür insanlar yönetmektedir, devletin istem ve gerekliliklerini bu insanlar saptamaktadır. Orduyu bu tür

insanlar yönetmektedir. Büyük şirketlerin, devletin, ordunun başında bulunan ve toplumu biçimlendiren bu seçkinler az çok bütünlüğü olan bir toplumsal ve psikolojik birim meydana getirmekte, belli bir sınıftan olmanın bilincini taşımaktadırlar (Mills, 1974:7-18).

Mills, seçkinlerin sahip olduğu iktidar araç ve olanaklarının muazzam bir güç sağladığını ve bu durumun, iktidar seçkinlerinin ayırt edici özelliği olduğunu vurgulamaktadır. Bu güç ve olanaklarla siyaset yönetim mekanizması, ordu ve büyük şirketler kendilerinin dışındaki kurumları kendi amaçlarına erişmekte birer araç gibi kullanmaktadır. Ona göre din, aile ve eğitim kurumlarının yüce sembolleri bile bu üç büyük gücün iktidar ve kararlarını haklı ve meşru kılmakta kullanılmaktadır. Sonuç itibariyle, Mills'e göre, toplumda siyasal hayatın kitlelere yönelmesinden çok, iktidar üç güç; siyasal yönetim mekanizması, ordu, büyük şirketler etrafında yoğunlaşmaktadır (Mills, 1974:11-12).

Mills, demokratik toplumda üstün politikacıların, askerlerin ve ekonomik olarak güçlü olanların baskın konumda olduğunu ifade etmektedir. Kongre üyeleri, ticaret birlikleri ve kamuoyu liderleri orta düzeyde güce sahiptirler. Kitleler ise çoğunlukla siyasal yaşamda pasif ve güçsüz olup, iktidara sahip olan elitlerin manipülasyonuna maruz kalmaktadırlar (Etzioni, 1997:44)

Demokratik veya otoriter olabilir çoğu siyasal rejimde aniden gerçekleşen ve ciddi krizler ortaya çıkmaktadır. Kriz zamanlarında siyasal liderler ve elitler manevralarında daha fazla özerk ve rahat olmaktadır. Kriz zamanlarında siyasal elitlerin birleşimi değişmektedir. Siyasal, bürokratik, ekonomik ve diğer elitlerin gücünde zayıflama olsa da önemli değişiklikler askeri elitler tarafından yapılmaktadır (Dogan ve Higley, 1998:3).

Demokratik teori savunucularının, seçkinlerin dengelenmesi ve sınırlanması, halkın siyasal hayata katılımının denge yaratacağı tezleri inandırıcı değildir. Demokrasinin seçkinleri sınırlama ve denetleme mekanizmaları iktidar seçkinlerinin muazzam gücünü

sınırlayamamakta, iktidar seçkinleri halkın isteklerini dikkate almayarak seçilmiş krallar gibi davranmaktadırlar: “... Başkan Hindenburg’un öldüğü sırada, Hitler kendini lider ve şansölye ilan edip başkanlık göreviyle şansölyelik görevlerini birleştirip kendi üzerine alırken kimseni iznini beklememiştir. F. D. Roosevelt’in seri kararlar alarak, ABD’yi II. Dünya Savaşı’na sokması da başkalarının itmesiyle olmamıştır. Hiroşima’ya atom bombası atılması da tarihsel bir gerekliliğin sonucu olmamış, Truman diye biriyle etrafındakiler öyle kararlaştırdığı için olmuştur.” Mills’e göre hepimiz aynı tarih içinde yaşasak da tarihin oluşumunu biçimlendirmekte aynı iktidara sahip değiliz (Mills, 1974:37).

2.3. Yerel Siyasal Elitler

Gerek klasik elit kuramcılarının kuramlarının gerekse demokrasi savunucularının geliştirdikleri kuramların yanlışlanması zorlu bir süreçtir, her kesimin iddialarını doğrulayıcı bir yığın kanıt mevcuttur. Bu durumda her iki tarafın da geliştirdikleri fikirlerle yeni tartışmaların getirdiği elit kuramları ve bunların karşısında demokrasi savunmaları olacaktır.

Elit kuramcılarının kuramları mevcut siyasi sistemlerin gerçekliklerini ortaya koymakla yetinmemiş ses getiren yeni fikirleri ile demokrasinin geçirdiği evrim sürecinde çok uzun süren tartışmalara sebebiyet vermişlerdir.

Klasik elit kuramcılarının, iktidarın, azınlığın tekeline olduğu toplumun çoğunluğunun siyasal hayata katılmasının söz konusu olmadığı temel tezi halkın halk tarafından halk için yönetimi diye bilinen klasik demokrasinin yetersizliğini ortaya koymuştur. Liberal demokrasilerdeki yurttaşların zaman zaman siyasete karşı olan ilgisizliği ve cehaleti de iddialarını güçlendirir gibi gözükmektedir (Moses, 2003:3)

Demokrasinin katılım unsuruna indirgenip demokrasinin imkânsızlığının dillendirilmesi demokratik teorinin savunucularını harekete geçirmiştir. Onlara göre demokrasinin katılım unsuruna indirgenip değerlendirilmesi, eksik bir değerlendirmedir,

Çünkü demokrasi tek bir unsurdan ibaret değildir. Demokrasinin savunucuları için iktidar azınlığın elinde olabilir ancak bu demokrasiyi imkânsız kılmaz, demokraside oligarėik eğilimler olsa da siyasi elitlerin sorumlu tutulması ve denetim altına alınmasıyla elitlerin demokratik ilkelere uygun hareket etmesi sağlanabilir. Aynı zamanda unutulmamalıdır ki seçimler arasındaki dönemlerde toplumu oluğturan çoğunluk, menfaat birlikleri, sosyal hareketler, yerel gruplağmalar ile kamusal siyaseti etkilemekte iktidarı küçük bir azınlığın tekeline bırakmamaktadır (Schmitter, 1995:68).

Frey’e göre yakın zamana kadar eğitli alanlarda Türkiye’nin politikası, elitler politikasıdır. Ona göre Türk siyasal hayatının akığını, siyasal elitler üzerine yoğunlağarak analiz etmek mümkündür (Frey, 1975:42). zbudun, Türkiye’de elitler politikasının egemenliğinin ülkenin tarihinden ve kültüründen kaynaklandığını ileri sürmektedir (zbudun, 1995:2).

Son zamanlarda tartığmalar yerel siyasal elitler üzerinde yoğunlağmaktadır. Yerel elitler kim, sosyal arka planları ne, sosyal problemleri nasıl tanımlıyorlar, onları neler etkilemektedir, hangi stratejileri geliğtirmektedirler, neye inanıyorlar? Kısaca demokrasi teorisyenleri ve revizyonist elitistler günlük bilgileri temel alarak elitleri değerlendirmeye alığmaktadır. Yerel siyasal elitlerin sosyal karakteri, inançları, değerleri, demokratik ilkeleri kabullenmeleri ve siyasal hayatın sorunlarına iliğkin açılımları, alanı gittikçe daralan demokrasi için önem arz etmektedir (Eldersveld, 1989:25).

Türkiye’nin siyasal elitlerini ayrıntılı biçimde inceleyen alığmalar yapılmığtır. Gerekleğtirilen alığmalar içinde en çok bilineni Frederick W. Frey’in 1920-1957 yılları arasındaki parlamento elitlerini kapsayan arağtırmadır. Frey, alığmasında meclis albmlerine ve yıllıklarına, siyasal partilerin ilgili yayınlarına, elitlerin mezun oldukları okul yıllıklarına, elitlerin biyografilerinin yer aldığı ansiklopedilere dayanarak elitlerin sosyal kökenleri üzerinde odaklanmığtır (Frey, 1965:17-21).

Tachau, Türkiye'nin siyasal elitleri ile ilgili çalışmasını yerel siyasal elitlere indirgeyerek Türkiye'de mahalli siyasette aktif rol oynayan politikacıların kimlikleriyle ilgili bilgileri toplamayı amaç edinmiştir (Tachau, 1966:94). Tachau'nun çalışmasına benzer bir araştırma Keleş ve Toprak'ın koordinatörlüğünde gerçekleştirilmiş olup, Türkiye'deki çeşitli illeri kapsayan çalışmada belediye meclis üyelerine ve belediye memurlarına yöneltilen sorularla Türkiye'deki yerel meclislerde siyasetin oluşumu incelenmiştir (Keleş ve Toprak, 2000:1).

Türkiye'nin siyasal elitleri üzerine gerçekleştirilen araştırmaların çoğu, siyasal elitlerin demografik nitelikleri üzerine yoğunlaşmış olup, siyasal elitlerin sahip oldukları değer ve yargılarla ilgilenmemişlerdir. Bu tez, Hatay ili yerel siyasal elitlerinin demografik yapıları ve demokrasinin en önemli unsuru siyasal partilerin sorunlarına ilişkin tutum ve değerleri üzerinde odaklanmayı amaçlanmaktadır.

Bugün birçok ülkede yerel yönetimlere demokratik kurumların önde gelenlerinden biri gözüyle bakılmaktadır. Bunun en temel nedeni, yerel yönetimlerin halkın kendi kendini yönetmesine olanak vermesidir (Keleş, 2000:57). Yerel siyasal elitler incelenirken sadece belediye meclis üyeleri ile yetinmek yetersizdir. Yerel siyasetin örgütlenmesinde diğer bir yerel yönetim birimi olan il genel meclisleri de bu incelemenin içinde yer alacaktır. Yerel siyasal elit kavramının içeriği saptanırken parti il yönetimleri de çalışmanın kapsamına dâhil edilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE YEREL SİYASAL ELİTLERİN GENEL YAPISI

Çalışmanın bu bölümünde, alan araştırmasının amacı, önemi, varsayımları, çalışma alanının seçimi ve kapsamı ortaya koyulduktan sonra, yerel siyasal elitlerin genel yapısı incelenecektir.

3.1. Çalışmanın Amacı Ve Önemi

Demokrasinin kurumsallaşabilmesi sorunu ülkemizin siyasal gündeminde önemli bir yer işgal etmektedir. Bu süreçte demokrasinin vazgeçilmez unsuru olarak kabul edilen siyasal partilerin önemi büyüktür.

Türkiye’de politikaların şekillendirilmesi noktasında siyasal partilerin merkez organlarının rolü büyük olmakla birlikte, siyasal partilerin yerel elitleri merkez ile halk arasında köprü olma görevini sürdürmektedirler. Siyasal parti sistemimizin tam olarak demokratik bir görünüm sergilememesinin nedeni sadece siyasal partiler kanunundaki eksikliklerle açıklamak eksik bir değerlendirme olacaktır. Siyasal partilerin merkez ve yerel elitlerinin siyasal partilerin sorunlarına bakış açılarının ve siyasal kültür değerlerinin mevcut parti sisteminin aksayan yönlerinde önemli bir paya sahip olduğuna inanıyoruz.

Çalışmanın öncelikli amacı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Siyasal partilerin yerel elitleri Türk parti sistemi konusunda ne düşünmektedir? Türkiye’de demokratik parti sisteminin oluşturulmasındaki engeller nelerdir? Demokratik parti sistemi oluşturulabilmesi için önerilen düzenlemeler konusundaki yaklaşımları nelerdir? Bu sorulara alınacak cevaplar siyasal partilerin yerel elitlerinin mevcut parti sistemimiz üzerine görüşlerinin tespit edilmesini ve ülkedeki parti sistemine karşı tutumlarının

anlaşılmasını sağlayacaktır. Böylece “Türkiye’yi kimler yönetiyor?” sorusuna da yerel politik süreçte anlamlı bir cevap verilmesi hedeflenmektedir.

Araştırma anket uygulaması yoluyla yapılmıştır. Anket sorularının hazırlanması sırasında daha önce yapılmış olan benzer çalışmalardan faydalanılmıştır. Bu doğrultuda açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan anket metni düzenlenmiştir. Hazırlanan anket metni, siyasal partilerin yerel siyasal eliti olarak nitelediğimiz kişilerle yüz yüze görüşmek suretiyle gerçekleştirilmiştir.

Anket sonuçları, SPSS istatistik programında değerlendirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Varsayımları

-Hatay’da yerel siyasal elitler gerek yaşça gerekse ekonomik düzey olarak ülke ortalamasının üstünde erkeklerden oluşmaktadır.

-Günümüzde artan eğitim ve öğrenim olanaklarıyla belli donanımları edinmiş serbest meslek erbabının Hatay ili yerel siyasal elitleri içindeki ağırlığı artmaktadır.

-Hatay’da sınıfsal kutuplaşma belirgin olmasa da yerel siyasal elitler parti ideolojilerinden büyük ölçüde etkilenmekte ve yerel siyasal hayattaki tercihlerini bu doğrultuda yapmaktadır.

-Türkiye’de siyasal partiler, parti içi çalışmalarında genel olarak demokratik ilkelerin pek az uygulandığı yapılardır. Bu durum siyasal partilerin yerel teşkilatlarına da sirayet etmektedir.

-Türkiye’de siyasal partilerin demokratik görünüm sergileyememesinde en önemli etken partilerde görülen lider hakimiyetidir.

3.3.Araştırma Alanının Seçimi

Varsayımların geçerliliğinin ölçülebilmesi için araştırmaya konu olacak sahanın belirlenmesi önem taşır.

Hatay ilinin nüfusu, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı kesin sonuçlarına göre 1.256.726 kişidir. Bu nüfusun 581.341'i şehirlerde, 672.385'i köylerde (374.082 belde + 298.303 köy) yaşamaktadır. Km²'ye düşen nüfus yoğunluğu 232'dir.

Tarihi boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Hatay çok zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Hatay batı ile doğu kültürünün kesiştiği, birbirinden etkilendiği, toplumların kültür alışverişlerinde bulunduğu bir yerdedir.

Hatay'da günümüzde, geçmişte olduğu gibi bir çok dinden ve inançtan insanlar bir arada yaşamaktadır. Cami, Kilise ve Havra yan yana varlıklarını ve görevlerini yerine getirmektedir. Çeşitli din ve inançtan insanların yüzyıllardan beri beraber yaşaması kültürel bir zenginlikle beraber büyük bir hoşgörüyü de beraberinde getirmiştir. Hatay ili nüfus olarak farklılıkların çok sayıda olduğu çeşitliliğe sahiptir. Özellikle farklı dinlerin ırkların ve dillerin yaşam alanı bulduğu, farklı medeniyetlerin bulunduğu yerleşim alanıdır. Bunun sonucu olarak Hatay ilinde hemen hemen Türk toplumunu temsil edecek her kesimin bulunduğu düşünülmektedir.

Hatay ilinde seçmen eğilimleri incelendiğinde Türkiye'deki genel siyasal yapıya paralel bir görüntü göze çarpmaktadır. 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerinde Hatay'da seçime katılma oranı % 78,31'dir. 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Seçimlerinde Hatay'da seçime katılım oranı % 75,62'dir.

Tablo 1: Hatay İli 3 Kasım 2002 Genel Seçim Sonuçları

Parti adı	Oy oranı	Toplam Oy
AKP	29,88	166,403
CHP	25,82	143,792
MHP	10,89	60,643
DYP	8,54	47,557
GP	5,74	31,944
ANAP	5,42	30,169
BAĞ.	3,74	20,821
DEHAP	3,37	18,767
SP	1,43	7,972
DSP	1,30	7,244
YTP	1,21	6,758
BBP	0,57	3,175
İP	0,50	2,787
BTP	0,48	2,690
YP	0,36	2,018
ÖDP	0,28	1,557
MP	0,18	1,019
TKP	0,17	940
LDP	0,11	588

Kaynak: http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=931 (10.03.2006)

Tablo 1’de görüldüğü üzere 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerinde % 29,88 ile AKP birinci parti olurken, % 25,82 ile CHP ikinci parti olmuştur.

Tablo 2: Hatay İli 28 Mart 2004 İl Genel Meclisi Seçim Sonuçları

Parti	Oy	%
AKP	225.861	37.00
CHP	149.157	24.44
MHP	67.130	11.00
DYP	44.730	7.33
ANAP	30.606	5.01
SHP	25.994	4.26
GP	18.859	3.09
YTP	12.257	2.01
BBP	11.752	1.93
DSP	8.706	1.43
SP	7.126	1.17
İP	2.483	0.41
BTP	2.394	0.39
TKP	2.030	0.33
BAĞIMSIZ	767	0.13
ÖDP	64	0.01

Kaynak: <http://www.yerelnet.org.tr/iller/il.php>, (10.03.2006)

Tablo 2’de görüldüğü üzere 28 Mart 2004 İl Genel Meclisi seçimlerinde % 37 ile AKP birinci parti olurken, % 24,44 ile CHP ikinci parti olmuştur.

3.4. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırmada Hatay ilinde yerel siyasal hayata katılanların katılma davranışlarının ve siyasal partilerin sorunlarına ilişkin düşüncelerinin tespit edilmesi hedeflenmektedir. Araştırma Hatay ölçeğinde, Hatay il merkezindeki yerel siyasal elitleri kapsamaktadır. Bu bağlamda araştırma yerel siyasetin genel karar organları olan il genel meclisi üyelerini, Antakya ve İskenderun belediye meclisi üyelerini ve son olarak Hatay’da son yerel seçimlerden en az % 1 oy almış partilerin parti il yönetim kurullarını kapsamaktadır.

Tablo 3: Ankete Katılanların Görev Dağılımı

GÖREVİ	Sayı	%
İl Gen. Mec. Üyesi	40	25,6
Bel. Mec. Üyesi	46	29,5
Par. Yön. Kur. Üyesi	70	44,9
Toplam	156	100,0

Toplam 156 kişi üzerinde gerçekleştirilen alan araştırmasında, 40 kişi İl Genel Meclisi üyesi, 46 kişi Belediye Meclis üyesi ve 70 kişide parti yönetim kurulu üyesidir.

Tablo 4: Ankete Katılanların Partilere Göre Dağılımı

PARTİ	Sayı	%
AKP	46	29,5
ANAP	11	7,1
CHP	35	22,4
DSP	13	8,3
DYP	24	15,4
MHP	17	10,9
SP	9	5,8
BAĞIMSIZ	1	0,6
TOPLAM	156	100,0

Ankete katılanların partilere göre dağılımında farklılık olmasının nedenleri iki tanedir. Bazı partilerin il yönetim kurulları daha fazla sayıda kişiden oluşmaktadır. Diğer neden ise, il genel meclisinin ve belediye meclisinin ağırlıklı olarak AKP'li ve CHP'li yerel siyasal elitlerden oluşmasıdır. Diğer partiler il genel meclisinde ve belediye meclisinde sınırlı sayıda yerel siyasal elite temsil edilmeye hak kazanabilmiştir.

Tablo 5: Ankete Katılan İl Genel Meclisi Üyelerinin Partilere Göre Dağılımı

PARTİ	SAYI	%
AKP	25	62.5
CHP	10	25.0
DYP	1	2.5
MHP	4	10.0
TOPLAM	40	100.0

28 Mart 2004 Mahalli İdareler Seçimlerinde AKP'ye, CHP'ye, MHP'ye ve DYP'ye mensup yerel siyasal elitler il genel meclisi üyeliği kazanabilmiştir.

Tablo 6: Ankete Katılan Belediye Meclis Üyelerinin Partilere Göre Dağılımı

PARTİ	SAYI	%
AKP	21	46.0
CHP	13	28.0
DSP	1	2.0
DYP	10	22.0
BAĞ.	1	2.0
TOPLAM	46	100.0

Belediye Meclis üyelerinin 26 tanesi Antakya Belediye Meclisi üyesi, 20 tanesi ise İskenderun Belediye Meclisi üyesidir.

Tablo 7: Ankete Katılan Parti Yönetim Kurulu Üyelerinin Partilere Göre Dağılımı

PARTİ	SAYI	%
AKP	-	-
ANAP	11	16.0
CHP	12	17.0
DSP	12	17.0
DYP	13	18.5
MHP	13	18.5
SP	9	13.0
TOPLAM	70	100

Araştırma kapsamında yer alan parti yönetim kurulu üyelerinin partilere göre dağılımında ortaya çıkan bu farklılığın iki nedeni vardır. Bu farklılık hem parti yönetim kurullarını oluşturanların sayısının partilere göre değişmesinden hem de bazı parti yönetim kurulu üyelerinin çeşitli gerekçelerle anket formunu doldurmaktan kaçınmasından kaynaklanmaktadır.

3.5. Yerel Siyasal Elitin Demografik Yapısı

Bu başlık altında Hatay yerel siyasal elitinin genel yapısını belirlemeye yönelik olarak yerel siyasal elitin cinsiyetleri, doğum yerleri, yaşları, öğrenim durumu, mesleki dağılımı, gelir düzeyi, gazete ve televizyon takip alışkanlıklarıyla ilgili soruların cevapları analiz edilecektir

Tablo 8: Yerel Siyasal Elitlerin Cinsiyet Dağılımı

		Kadın	Erkek	Toplam
İl Gen. Mec.	Sayı	1	39	40
	%	2,5	97,5	100,0
Bel. Mec.	Sayı	3	43	46
	%	6,5	93,5	100,0
Par. Yn. Kur.	Sayı	14	56	70
	%	20,0	80,0	100,0
Toplam	Sayı	18	138	156
	%	11,5	88,5	100,0

Tablo 8’de görüldüğü gibi yerel siyasal elitlerin % 88,5’i erkek, % 11’5 i ise kadındır. Kadın nüfus %20 ile parti yönetim kurullarında daha yoğundur. Bu oran il genel meclisinde %2,5’a kadar gerilemektedir.

Tablo 9: Yerel Siyasal Elitin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	İl Gen. Mec.	Bel.Mec.	Par. Yn. Kur.	Toplam	%
Burdur	-	1	-	1	0.6
Erzurum	-	-	1	1	0.6
Gaziantep	-	1	1	2	1.3
Hatay	40	43	65	148	94.9
İstanbul	-	-	1	1	0.6
Mardin	-	1	-	1	0.6
Mersin	-	-	1	1	0.6
Van	-	-	1	1	0.6
Toplam	40	46	70	156	100.0

Tablo 9’da görüldüğü gibi, yerel siyasal elitin %94,9 gibi büyük bir çoğunluğu Hatay’da doğmuştur .% 5,1’lik bölümü Hatay dışında doğmuştur.

Tablo 10: Yerel Siyasal Elitin Yaş Dağılımı

		18–30	31–45	46–60	60+	TOPLAM
İl Gen. Mec.		2	13	22	3	40
Bel. Mec.		-	17	21	8	46
Par. Yn. Kur.		8	32	21	9	70
Toplam	Sayı	10	62	64	20	156
	%	6.4	39.7	41.0	12.8	100.0

Tablo 10’da görüldüğü gibi, yerel siyasal elitin yaş durumu analiz edildiğinde, yerel siyasal elitin orta yaş grubu olarak ifade edilen 31–60 yaş grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Yerel siyasal elitin %41.0’i 45–60 yaş grubuna, %39.7’si 31–45 yaş grubuna, %12.8’i 60 ve üstü yaş grubuna, %6.4’ü 18–30 yaş grubuna dâhildir.

Tablo 11: Yerel Siyasal Elitin Öğrenim Durumu

		İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön Lisans	Lisans	Y.Lisans	Toplam
İl Gen. Mec		5	5	15	2	9	2	38
Bel. Mec.		2	4	15	1	17	6	45
Par. Yn. Kur.		4	9	32	1	17	7	70
Top	Sayı	11	18	62	4	43	15	153
	%	7.2	11.8	40.5	2.6	28.1	9.8	100.0

Yerel siyasal elitin öğrenim durumu Tablo 11’de görüldüğü gibi lise ve lisans öğrenimi düzeyinde yoğunlaşmaktadır. Yerel siyasal elitlerin %40,5’i lise mezunuyken,

%28,1'i lisans öğrenimi almıştır. Yerel siyasal elitin %11,8'i ortaokul, %9,8'i yüksek lisans, %7,2'si ilkokul, %2,6 ön lisans öğrenimini tamamlamıştır.

Yerel siyasal elitin mesleki dağılımını incelemeye geçmeden önce tablo 12'de yer alan kavramları açıklamak gerekmektedir:

Esnaf: Bu kategoriye esnaf ile adi şirket olarak örgütlenmiş tüccarlar dahil edilmiştir.

Serbest Meslek Mensubu: Doktorlar, Mühendis ve Mimarlar, Avukatlar, Muhasebeci ve Mali Müşavirler bu kategoriye dâhil edilmiştir.

İşçiler: Her türlü vasıflı ya da vasıfsız işçileri kapsamaktadır.

İşadamı: Adi şirket dışında örgütlenmiş her türlü faaliyet sahipleri bu kategoride yer almıştır.

Çiftçi: Asıl işi çiftçi olanları kapsamaktadır.

Emekliler: İşçi ve Memur emeklilerini kapsamaktadır.

Ev Hanımı: Kamu veya özel sektörde çalışmayanları kapsamaktadır.

Tablo 12: Yerel Siyasal Elitin Mesleki Dağılımı

		Esnaf	Serbest Meslek	İşçi	İşadamı	Çiftçi	Emekli	Ev Hanımı	Toplam
İl Gen. Mec		3	9	-	2	11	7	-	32
Bel. Mec.		5	23	1	4	-	6	-	39
Par. Yn.Kur.		16	20	4	3	1	19	5	68
Top.	Sayı	24	52	5	9	12	32	5	139
	%	17.3	37.4	3.6	6.5	8.6	23.0	3.6	100.0

Tablo 12’de görüldüğü gibi, yerel siyasal elitlerin mesleki dağılımları, öğrenim durumlarına paralellik göstermektedir. Lise ve lisans öğreniminde görülen yoğunluk aynı şekilde mesleki dağılımda da yüksek öğrenimi gerektiren mesleklerde kendini göstermiştir. Yerel siyasal elitlerin %37,4’ü serbest meslekle uğraşırken, %23,0’ü emekli, %17,3’ü esnaf, %8,6’sı çiftçi, % 6,5’i işadamı, %3,6’sı işçi, %3,6’sı ev hanımı’dır. Beklenebileceği gibi yerel siyasette orta sınıfı temsil eden serbest meslek sahipleri ile emekliler ve esnaf daha fazla temsil edilmektedir.

Tablo 13: Yerel Siyasal Elitin Gelir Durumu

Görev		350 ytl'den az	350- 450 ytl arası	450- 600 ytl arası	600- 800 ytl arası	800- 1000 ytl arası	1000'ytl'den çok	Toplam
İl Gen. Mec.		-	-	6	5	7	20	38
Bel. Mec.		-	-	6	12	6	21	45
Par.Yn.Kur		5	5	13	15	15	13	66
Toplam	Sayı	5	5	25	32	28	54	149
	%	3.4	3.4	16.8	18,8	21.5	36,2	100.0

Tablo 13’de görüldüğü gibi, yerel siyasal elitin gelir dağılımı yönetimlere göre farklılık göstermektedir. İl genel meclisi üyelerinin %52’si, Belediye meclisi üyelerinin %46’sı 1000 YTL’nin üstünde gelire sahipken, bu oran parti yönetim kurullarında %19,6 olarak gerçekleşmiştir. İl genel meclisi ve belediye meclisi üyelerinin parti il yönetim kurulu üyelerine oranla daha üst gelir grubuna dâhil olmaları bu görevlerin belli bir siyasal propagandayı ve kampanyaları finanse edecek gücü gerektirmesinden kaynaklanmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YEREL SİYASAL ELİTİN SİYASAL ÖZELLİKLERİ VE SİYASAL PARTİLERİN SORUNLARINA YAKLAŞIMLARI

Çalışmanın bu bölümünde yerel siyasal elitlerin, siyasal ilgi ve bilgi düzeyi, yerel siyasal elitlerin genel siyasal özellikleri ve eğilimleri ile yerel siyasal elitlerin siyasal parti sisteminin sorunlarına ilişkin yaklaşımları incelenecektir.

4.1.Yerel Siyasal Elitin Siyasal İlgi ve Bilgi Düzeyleri

Yerel siyasal elitin siyasete olan ilgi ve bilgi düzeyini ölçmek için yerel siyasal elite, 28 Mart 2004 yerel seçimlerinde mensup oldukları partinin aldığı oy oranı, 28 Mart 2004 yerel seçimlerinde Hatay’da en çok oy alan partinin adı ve Hatay’ın T.B.M.M’de kaç milletvekili ile temsil edildiği sorulmuş, yerel siyaseti takip edip etmedikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

**Tablo 14: 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Seçimlerinde
Mensup Olunan Siyasal Partinin Oy Oranı**

	Sayı	%
Bildi	56	35,9
Bilemedi	100	64,1
Toplam	156	100,0

Tablo 14’de görüldüğü gibi Yerel siyasal elitin %64,1’i mensup oldukları siyasal partinin 28 Mart 2004 yerel seçimlerinde aldığı oy oranını bilememiştir.

**Tablo 15: 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Seçimlerinde
Hatay’da En Çok Oy Alan Partinin Adı**

	Sayı	%
Bildi	142	91,0
Bilemedi	14	9,0
Toplam	156	100,0

Tablo 15’de görüldüğü gibi Yerel siyasal elitin %91’i, 28 Mart 2004 mahalli idareler seçimlerinde Hatay ilinde en çok oy alan partinin adını doğru bilmiştir.

Tablo 16: Hatay’ın TBMM’deki Milletvekili Sayısı

	Sayı	%
Bildi	143	91,7
Bilemedi	13	8,3
Toplam	156	100,0

Tablo 16’da görüldüğü gibi Yerel siyasal elitin %91.7’si Hatay ilinin TBMM’de kaç milletvekili ile temsil edildiğini bilirken, %8.3’ü Hatay’ın on milletvekili ile TBMM’de temsil edildiğini bilememiştir.

Yerel siyasete ilgi düzeyini ölçmeye yönelik olarak yöneltilen bu soruların cevapları yerel siyasal elitin görevlerine göre ilişkilendirilerek analiz edilince karşımıza çıkan tabloda parti il yönetim kurulu üyelerinde, il genel meclisi ve belediye meclisi üyelerine göre farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 17: Yerel Siyasal Elitin Siyaseti Takip Düzeyinin Görevlere Göre Dağılımı

		Bildi		Bilemedi	
		Sayı	%	Sayı	%
Partinizin 28 mart 2004 mahalli seçimlerinde aldığı oy oranını biliyor musunuz?	İl Gen. Mec.	16	10.3	24	15.4
	Bel. Mec.	11	7.1	35	22.4
	Par. Yn. Kur.	29	18.6	41	26.3
28 Mart 2004 Mahalli Seçimlerinde Hatay’da en çok oy alan parti hangisidir?	İl Gen. Mec.	37	23.7	3	1.9
	Bel. Mec.	41	26.3	5	3.2
	Par. Yn. Kur.	64	41.0	6	3.8
Hatay TBMM’de Kaç Milletvekili ile Temsil Edilmektedir?	İl Gen. Mec.	34	21.8	6	3.8
	Bel. Mec.	42	26.9	4	2.6
	Par. Yn. Kur.	67	42.9	3	1.9

Tablo 17’de görüldüğü üzere siyasete ilgisizliği ifade eden “bilemedi” seçeneği parti il yönetim kurullarında daha büyük oranda gerçekleşmiştir. Bu sonuç yerel yönetimlerin parti il yönetim kurullarına göre siyasetle daha fazla ilgilendiklerini göstermektedir.

4.2.Yerel Siyasal Elitin Genel Siyasal Özellikleri ve Eğilimleri

Bu başlık altında yerel siyasal elitin medya tercihleri, siyasetle ilgilenme süreleri, parti tercihlerini, siyasal partilerini destekleme düzeyleri ve yerel siyasete katılım nedenleri ele alınmıştır.

4.2.1. Yerel Siyasal Elitin Bilgilenme Araçları ve Medya Tercihleri

Medya tercihleri, yerel siyasal elitin, siyasal eğilimlerini saptayabilmek için önemli bir ipucudur. Yerel siyasal elitin aktif biçimde siyaset içinde yer aldığı düşünüldüğünde, medya tercihlerinin tespit edilmesi, yerel siyasal elitin, siyasal eğilimlerinin ortaya çıkarılması için daha bir önem kazanmaktadır.

Tablo 18: Yerel Siyasal Elitin Yazılı Basını Takip Düzeyi

	SAYI	%
EVET	154	98,7
HAYIR	2	1,3
TOPLAM	156	100,0

Tablo 18’de görüldüğü gibi Yerel siyasal elitin %98,7’si yazılı basını sürekli takip etmektedir.

Yerel siyasal elitin takip ettikleri gazetelerin oransal dağılımı incelendiğinde son derece farklılaşmış bir tablo söz konusudur:

Tablo 19: Partilere Göre Düzenli Okunan Gazetelerin Oransal Dağılımı

	AKP	ANAP	CHP	DSP	DYP	MHP	SP	BAĞ.	Toplam %
Akşam	1,3	0.7	-	-	1.3	-	-	-	3.3
Cumhuriyet	-	-	14.6	7.9	0.7	-	-	-	23.2
Hürriyet	0.7	2.0	2.6	-	7.9	-	-	0.7	13.9
Milli Gaz.	-	-	-	-	-	-	6.0	-	6.0
Milliyet	2.0	1.3	4.6	0.7	0.7	0.7	-	-	9.3
Orta Doğu	-	-	-	-	-	9.3	-	-	9.3
Radikal	-	-	0.7	-	-	-	-	-	0.7
Sabah	2.0	0.7	-	-	2.0	0.7	-	-	5.3
Star	-	1.3	-	-	-	-	-	-	1.3
Türkiye	1.3	0.7	-	-	1.3	-	-	-	3.3
Vakit	0.7	-	-	-	-	-	-	-	1.3
Vatan	-	0.7	-	-	-	-	-	-	0.7
Yeni Şafak	9.3	-	-	-	-	-	-	-	9.3
Zaman	12.6	-	-	-	-	0.7	-	-	13.2

Tablo 19’da görüldüğü üzere tüm yerel siyasal elitin çoğunlukla tercih ettiği bir gazete bulunmamaktadır. Ancak tablodan edinilen en önemli sonuç siyasal elitin kendi siyasal çizgisine en yakın gazeteleri tercih ettiğidir. CHP ve DSP gibi sol kanat partilerine mensup yerel siyasal elitler çoğunlukla Cumhuriyet gazetesini okurken, AKP ve SP gibi muhafazakâr kanattaki partilere mensup yerel siyasal elitler Zaman ve Yeni Şafak gibi gazeteleri okumaktadır.

Tablo 20: Partilere Göre Düzenli İzlenen Televizyon Kanallarının Oransal Dağılımı

	AKP	ANAP	CHP	DSP	DYP	MHP	SP	BAĞ.	TOPLAM %
ATV	1.9	1.3	3.2	0.6	0.6	2.6	-	-	10.4
CNN	0.6	0.6	2.6	5.8	3.2	0.6	-	-	13.6
KANAL7	18.8	-	-	-	0.6	-	-	-	19.5
KANALD	0.6	0.6	0.6	-	2.6	-	0.6	-	5.2
CNBCE	-	-	-	-	0.6	-	-	-	0.6
NTV	3.9	3.9	13,6	0.6	5.2	1.3	-	0.6	29.2
STV	1.9	-	-	-	-	1.3	0.6	-	3.9
SHOW	-	-	-	-	0.6	0.6	-	-	1.9
STAR	-	-	-	-	0.6	-	-	-	0.6
TGRT	-	-	-	-	0.6	2.6	-	-	3.2
TRT	1.3	0.6	2.6	2.6	-	1.9	-	-	7.1
TV5	-	-	-	-	-	-	4.5	-	4.5

Tablo 20’de görüldüğü üzere tüm yerel siyasal elitin çoğunlukla tercih ettiği bir televizyon kanalı bulunmamaktadır. Ancak tablodan edinilen en önemli sonuç siyasal elitin kendi siyasal çizgisine en yakın televizyon kanalını izlemeyi tercih etmesidir. AKP ve SP gibi muhafazakâr kanattaki partilere mensup yerel siyasal elitler çoğunlukla Kanal 7 ve TV 5 kanallarını izlemeyi tercih etmektedir.

Yerel siyasal elitin izlemeyi tercih ettiği televizyon kanalları ile okudukları gazetelerin oransal dağılımı arasında göze çarpan nokta okunan gazete ve izlenen televizyon kanalları arasında organik ilişki olmasıdır.

Tablo 21: Yerel Siyasetin Haber Kaynakları

	Sayı	%
Medya	136	51.0
İnternet	34	13.0
Parti Teş. Yay.	76	29.0
Arkadaşlar	18	7.0
Toplam	264	100.0

Tablo 21’de görüldüğü gibi Yerel siyasal elitin medyayı takip düzeyinin çok yüksek düzeyde gerçekleşmesine paralel olarak siyasal gelişmelerle ilgili bilgileri de %51 oranında medyadan sağlamaktadır. Yerel siyasal elitin %29’u parti teşkilat yayınlarından, %13’u internetten ve %7’si arkadaşlarından siyasal gelişmelerle ilgili bilgileri edinmektedir.

Tablo 22: Yerel Siyasal Elitlerin Kendi Partileri İle İlgili Medyada Çıkan Haberlere Güveni

	Sayı	%
Güveniyorum	28	17,9
Bir Kısımına Güveniyorum	110	70,5
Hiç güvenmiyorum	14	9,0
Toplam	152	97.4

Tablo 22’de görüldüğü gibi, yerel siyasal elitin %17,9’u mensup olduğu parti hakkında medyada çıkan haberlere güvenirken, %70,5’i mensup olduğu partiyle ilgili medyada çıkan haberlerin bir kısmına güvendiğini ifade etmekte olup, hiç güvenmeyenlerin oranı %9’dur.

Tablo 23: Yerel Siyasal Elitlerin Diğer Siyasal Partiler Hakkında Çıkan Haberlere Güveni

	Sayı	%
Güveniyorum	18	11,5
Bir Kısmina Güveniyorum	120	76,9
Hiç güvenmiyorum	17	10,9
Toplam	155	99,4

Tablo 23’de görüldüğü gibi, yerel siyasal elitin %11,5’i diğer siyasal partiler hakkında medyada çıkan haberlere güvenmekte olup, %76,9 diğer siyasal partiler hakkında medyada çıkan haberlerin bir kısmına güvendiğini ifade etmektedir. Hiç güvenmeyenlerin oranı ise %10,9’dur.

4.2.2. Yerel Siyasal Elitlerin Siyasetle İlgilenme Süresi

Yerel siyasal elitlerin, yerel siyasal hayat ile ilgilenme süreleri incelendiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 24: Siyasetle İlgilenme Süresi

		2 Yıldan Az	2-5 Yıl	5-10 Yıl	10+	Top.
AKP		5	37	4	0	46
ANAP		5	2	0	4	11
CHP		4	9	3	18	34
DSP		2	7	2	2	13
DYP		8	7	5	3	23
MHP		2	5	1	9	17
SP		2	6	1	0	9
Top.	Sayı	28	73	16	36	153
	%	18.3	47.7	10.5	23.5	100.0

Tablo 24’de görüldüğü gibi, yerel siyasal elitlerin siyasetle ilgilenme süresi iki ile beş yıl arasında yoğunlaşmaktadır. Yerel siyasal elitlerin %47,7’si iki ile beş yıl arasında değişen süreden beri siyasetle ilgilenirken, genel olarak CHP ve MHP’ye mensup yerel siyasal elitler daha uzun süreden beri siyasetle ilgilenmektedir. AKP’ye mensup yerel siyasal elitlerin çoğunluğu iki ile beş yıl arasında değişen sürelerde siyasetle ilgilenmektedir.

4.2.3. Yerel Siyasal Elitlerin Parti Tercihleri

Yerel siyasal elitlere daha önce daha önce başka bir siyasal partiye üye olup olmadıkları sorulmuş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Tablo 25: Yerel Siyasal Elitin Daha Önce Başka Partilere Üye Olma Düzeyleri

	Evet, Üye Oldum		Hayır, Üye Olmadım		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
AKP	24	52,1	22	47.9	46	100.0
ANAP	3	27.2	8	72.8	11	100.0
CHP	4	11.4	31	88.6	35	100.0
DSP	1	7.6	12	92.3	13	100.0
DYP	9	37.5	15	62.5	24	100.0
MHP	2	11.7	15	88.3	17	100.0
SP	6	66.6	3	33.4	9	100.0
BAG.	-	-	1	100.0	1	100.0

Tablo 25’de görüldüğü gibi Hatay’da yerel siyasal elitlerin sürekli aynı parti içinde yer aldıklarını söylemek mümkün gözükmemektedir. DSP’ye mensup yerel siyasal elitlerin %92,3’ü, CHP’ye mensup yerel siyasal elitlerin %88,6’sı, MHP’ye mensup yerel siyasal elitlerin %88,3’ü başka bir partiye üye olmamıştır. SP’ye mensup yerel siyasal elitlerin

%66,6'sı, AKP'ye mensup yerel siyasal elitlerin %52.1'i, DYP'ye mensup yerel siyasal elitlerin % 37,5'i, daha önce başka bir partiye üye olmuşlardır.

Tablo 26: Yerel Siyasal Elitin Daha Önce Üye Olduğu Partiler

		Daha Önce Üye Olunan Parti										
		AKP	ANAP	CHP	DSP	DYP	YTP	FP	GP	MHP	RP	SHP
Şu An Üye Olunan Parti												
AKP	Sayı	-	5	1	-	6	-	5	-	2	4	-
	%	-	10.0	2.0	-	12.0	-	10.0	-	4.0	8.0	-
ANAP	Sayı	1	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-
	%	2.0	-	4.0	-	-	-	-	2.0	-	-	-
CHP	Sayı	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	2
	%	2.0	-	-	2.0	-	2.0	-	-	-	-	4.0
DSP	Sayı	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	%	-	-	2.0	-	-	-	-	-	-	-	-
DYP	Sayı	-	8	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	%	-	16.0	-	-	2.0	-	-	-	-	-	-
MHP	Sayı	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	%	-	4.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-
SP	Sayı	-	1	-	-	-	-	4	-	-	1	-
	%	-	2.0	-	-	-	-	8.0	-	-	2.0	-

Yerel siyasal elitlerin daha önce üye oldukları partiler incelendiğinde, tablo 26’da görüldüğü gibi yerel siyasal elitler, sağ kanatta bulunan partiye mensup ise daha önce de sağ kanatta bulunan partiye, sol kanatta bulunan partiye mensup ise daha önce de sol kanatta bulunan partiye üye olmuşlardır.

“Partiniz siyaset sahnesinde olmasa hangi partide siyaset yapmak isterdiniz” sorusuna yerel siyasal elitin verdiği cevaplar analiz edildiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

**Tablo 27: Yerel Siyasal Elitlerin Partilerinin Siyaset Sahnesinde Olmaması
Durumunda Tercih Ettikleri Siyasal Partiler**

		AKP	ANAP	BBP	CHP	DSP	DYP	MHP	ÖDP	SP	TKP	HİÇBİRİ
Şu An Üye Olunan Parti												
AKP	Sayı	-	3	1	-	-	3	4	-	6	-	4
	%	-	6.5	2.2	-	-	6.5	8.7	-	13.6	-	40.0
ANAP	Sayı	-	-	-	2	-	2	2	-	-	-	26
	%	-	-	-	20.2	-	20.2	20.2	-	-	-	74.3
CHP	Sayı	-	-	-	-	5	-	-	4	-	-	12
	%	-	-	-	-	14.3	-	-	11.4	-	-	92.3
DSP	Sayı	-		-	-	-	-	-	-	-	1	13
	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7.7	54.2
DYP	Sayı	-	5	-	-	-	-	6	-	-	-	11
	%	-	20.8	-	-	-	-	25.0	-	-	-	64.7
MHP	Sayı	-	1	5	-	-	-	-		-	-	9
	%	-	5.9	29.4	-	-	-	-	-	-	-	60.0
SP	Sayı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100.0

Tablo 27’de görüldüğü gibi büyük çoğunluğun hiçbir partide siyaset yapmak istemediği anlaşılmaktadır. Özellikle SP’ye mensup olan yerel siyasal elitlerin hiçbiri başka bir partide siyaset yapmayı düşünmemektedir. Diğer ilginç bir sonuç ise muhalefetteki partilere mensup yerel siyasal elitlerin hiçbirinin, iktidarın tüm olanaklarını kullanabilme gücüne sahip AKP’de siyaset yapmayı tercih etmemesidir.

Hatay’da yerel siyasal elitlerin partiler arası geçişleri söz konusu olduğundan 3 Kasım 2002 genel seçimleri ile 28 Mart 2004 mahalli idareler seçimlerinde aynı partiye oy verip vermedikleri sorulmuştur.

Tablo 28: Yerel Siyasal Elitlerin 2002 Genel Seçimleri İle 2004 Mahalli İdareler Seçimlerinde Aynı Partileri Destekleme Düzeyleri

		Aynı partiye Oy verenler	Farklı partilere Oy verenler
İl Gen. Mec.	Sayı	34	6
	%	85.4	15.0
Bel. Mec.	Sayı	40	5
	%	88.9	11.1
Par. Yn. Kur.	Sayı	65	4
	%	94.2	5.8
Toplam	Sayı	139	15
	%	90.3	9.7

Tablo 28’de görüldüğü gibi, İl genel meclisi üyelerinin %15’i, Belediye meclis üyelerinin %11,1, Parti il yönetim kurulu üyelerinin %5’i 2002 Genel seçimleri ve 2004 mahalli idareler seçimlerinde farklı partilere oy vermiştir.

Tablo 29: Yerel Siyasal Elitlerin 2002 Genel Seçimleri İle 2004 Mahalli İdareler Seçimlerinde Aynı Partileri Destekleme Düzeylerinin Partilere Göre Dağılımı

	Aynı partiye oy verenler		Farklı partilere oy verenler	
	Sayı	%	Sayı	%
AKP	40	87.0	6	13.0
ANAP	10	100.0	-	-
CHP	32	91.4	3	8.6
DSP	13	100.0	-	-
DYP	20	83.3	4	16.7
MHP	16	94.1	1	5.9
SP	8	88.9	1	11.1
BAG.	-	-	-	100.0

2002 Genel Seçimleri İle 2004 Mahalli İdareler seçimlerinde aynı partilere oy veren yerel siyasal elitlerin partilere göre dağılımı incelendiğinde tablo 29’da görüldüğü gibi AKP’ye mensup yerel siyasal elitlerin %13’ü, CHP’ye mensup yerel siyasal elitlerin %8,6 sı’, DYP’ye mensup yerel siyasal elitlerin %16,7’si, MHP’ye mensup olanların %5,9’u, SP’ ye mensup yerel siyasal elitlerin %11,1’i farklı partilere oy verdiklerini belirtmişlerdir. ANAP’a ve DSP’ye mensup olan yerel siyasal elitlerin tamamı 2002 Genel Seçimleri İle 2004 Mahalli İdareler seçimlerinde farklı partilere oy vermemişlerdir.

4.2.4. Yerel Siyasal Elitlerin Partilerini Destekleme Düzeyleri

Yerel siyasal elitin partilerine verdikleri desteğin içeriğini ölçmek için yöneltilen soruya verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Tablo 30: Yerel Siyasal Elitin Mensup Oldukları Partiye Verdiği Desteğin Türü

	Üye Olarak	Parasal Destek Vererek	Propaganda Ve Seçim Çalışmalarına Katılarak
AKP	45.7	8,7%	84,8%
ANAP	45,5	9.1	63.6
CHP	62,9	20.0	71.4
DSP	15,4	15.4	100.0
DYP	47,8	4.3	43.5
MHP	47,1	5.9	76.5
SP	66,7	22.2	55.6

Not: Denekler bu soruya birden fazla cevap verebildikleri için sütunların toplamı % 100'ü geçebilir.

Tablo 30'da görüldüğü üzere, genel olarak yerel siyasal elitin çoğunluğu propaganda ve seçim çalışmalarına katılarak siyasal partilerine destek vermektedir. DSP'ye mensup yerel siyasal elitlerin tamamı propaganda ve seçim çalışmalarına katılarak partilerine destek vermektedir. Bu oran DYP'de %43,5'e gerilemektedir.

Yerel siyasal elitler içerisinde partilerine parasal katkıda bulunarak destek verenler en çok % 22,2 ile SP'ye mensuptur. Bu oran DYP'de % 4,3'e gerilemektedir.

Üye olarak partilerine destek verdiklerini ifade eden yerel siyasal elitler en çok % 66,7 ile SP'ye ve % 62,9'la CHP'ye mensuptur. Bu oran, DSP'de % 15,4'e gerilemektedir.

Yerel siyasal elitlerin mensup oldukları partinin genel politikaları konusundaki ilgisinin tespit edilmesi siyasete ilgi düzeyinin ölçülmesinde önemli olmaktadır. Partilerin siyasi görüşleri, ideolojileri, hedefleri, politikaları vb. parti hakkındaki temel görüşler parti

programında belirtilir. Bu bağlamda yerel siyasal elitlerin parti programlarını okuyup okumadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 31: Yerel Siyasal Elitin Parti Programını Okuma Düzeyi

		Okudum	Okumadım
AKP	Sayı	44	2
	%	95.7	4.3
ANAP	Sayı	10	1
	%	90.9	9.1
CHP	Sayı	32	3
	%	91.4	8.6
DSP	Sayı	13	-
	%	100.0	-
DYP	Sayı	19	4
	%	82.6	17.4
MHP	Sayı	15	1
	%	93.8	6.3
SP	Sayı	9	-
	%	100.0	-
TOPLAM	Sayı	142	11
	%	92.8	7.2

Tablo 31’de görüldüğü gibi parti programını en az okuyan yerel siyasal elitler %82,6 ile DYP’li iken, diğer partilerin yerel siyasal elitlerinin çoğunluğu %92.8 oranı ile siyasal partilerinin programlarını okumuşlardır. SP’ye ve DSP’ye mensup yerel siyasal elitlerin tamamı partilerinin programlarını okumuşlardır

4.2.5. Yerel Siyasal Elitlerin Motivasyon Kaynakları

Yerel siyasal elitlerin yerel siyasete aktif katılımının nedenleri incelendiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 32: Yerel Siyasal Elitlerin Siyasete Aktif Katılma Davranışının Temel Nedenleri

		Mensup Olduğum Par. Çıkarlarını Korumak	Halka Hizmet Etmek	Ulusal Siyasetle ilgilenebilmek için basamak olarak görüyorum
İl Gen. Mec.	Sayı	1	37	2
	%	2.5	92.5	5.0
Bel. Mec.	Sayı	-	40	2
	%	-	95.2	4.8
Par. Yn. Kur	Sayı	5	57	7
	%	7.2	82.6	10.1
Toplam	Sayı	6	134	11
	%	4.0	88.7	7.3

Tablo 32’de görüldüğü üzere, yerel siyasal elitin yerel siyasal hayata katılımının öncelikli nedeni daha çok halka hizmet etmektir. İl genel meclisinde bu oran %92.5 iken, Belediye meclisinde bu oran %95.2, Parti il yönetim kurullarında bu oran %88.7’dir.

Halka hizmet etmek öncelikli neden olsa da mensup oldukları siyasal partilerin çıkarlarını korumak amacıyla yerel siyasal hayata katılanların oranı %4’tür. Ulusal siyasetle ilgilenebilmek için basamak olarak görenlerin oranı ise %7.4’tür.

Yerel siyasal elitin siyasal hayata katılımının nedenleri partilere göre incelendiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Tablo 33: Yerel Siyasal Elitlerin Siyasete Aktif Katılımının Nedenlerinin Partilere Göre Dağılımı

		Mensup Olduğum Par. Çıkarlarını Korumak	Halka Hizmet Etmek	Ulusal Siyasetle ilgilenebilmek için basamak olarak görüyorum
AKP	Sayı	-	44	1
	%	-	97.8	2.2
ANAP	Sayı	-	9	1
	%	-	9.0.0	10.0
CHP	Sayı	-	32	3
	%	-	91.4	8.6
DSP	Sayı	-	12	1
	%	-	92.3	7.7
DYP	Sayı	1	18	3
	%	4.5	81.8	13.6
MHP	Sayı	5	11	1
	%	29.4	64.7	5.9
SP	Sayı	-	8	1
	%	-	88.9	11.1
TOPLAM	Sayı	6	134	11
	%	4.0	88.7	7.3

Tablo 33’de görüldüğü üzere yerel siyasal elitlerin %88.7’si halka hizmet etmek amacıyla siyasal hayata katılmaktadır. Halka hizmet amacıyla siyasete katıldığını ifade edenler, en çok % 97,8 ile AKP’ye mensuptur. Bu oran MHP’de % 64,7’ye gerilemektedir.

Yerel siyasal elitlerin partilerine üye olmalarını sağlayan etkenlerin partilere göre dağılımı incelendiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 34: Yerel Siyasal Elitlerin Partilerine Üye Olmalarını Sağlayan Etkenlerin Partilere Göre Dağılımı

		Aile		Akraba		Arkadaş		Medya		Lider Karizma		Parti İdeoloji	
		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
AKP	Sayı	4	42	1	45	5	41	2	44	19	27	32	14
	%	8.7	91.3	2.2	97.7	10.9	89.1	4.3	95.7	41.3	58.7	69.6	30.4
ANAP	Sayı	2	9	-	11	-	11	-	11	3	8	9	2
	%	18.2	81.8	-	100.0	-	100.0	-	100.0	27.3	72.7	81.8	18.2
CHP	Sayı	8	27	-	35	5	30	-	30	1	34	32	3
	%	22.9	77.1	-	100.0	14.3	85.7	-	100.0	2.9	97.1	91.4	8.6
DSP	Sayı	-	13	-	13	-	13	-	13	1	12	11	2
	%	-	100.0	-	100.0	-	100.0	-	100.0	7.7	92.7	84.6	15.4
DYP	Sayı	4	20	1	23	4	20	1	23	-	24	13	11
	%	16.7	83.3	4.2	95.8	16.7	83.3	4.2	95.8	-	100.0	54.2	45.8
MHP	Sayı	4	13	-	17	2	15	1	16	2	15	16	1
	%	23.5	76.5	-	100.0	11.8	88.2	4.2	94.1	11.8	88.2	88.9	5.9
SP	Sayı	5	4	-	9	-	9	-	9	-	9	8	1
	%	55.6	44.4	-	100.0	-	100.0	-	100.0	-	100.0	88.9	11.1
Toplam	Sayı	27	128	2	153	16	139	4	151	26	129	121	34
	%	17.4	82.6	1.3	98.7	10.3	89.7	2.6	97.4	16.8	83.2	78.1	21.9

Tablo 34’de görüldüğü üzere, Yerel siyasal elitin partilerine üye olmalarını sağlayan etkenler değerlendirildiğinde parti ideolojisinin %78.1 ile birinci sırada olduğu görülmektedir. En çok parti ideolojisinden etkilendiğini ifade eden yerel siyasal elitler % 97,1 ile CHP’ye mensuptur. Bu oran DYP’de % 54,2’ye kadar gerilemektedir.

Yerel siyasal elitlerin partilerine üye olmalarını sağlayan etkenlerden aile %17.4, parti liderinin karizması %16.8, arkadaşlık ilişkileri %10.3, medya %2.6, akrabalık ilişkileri %1.3 oranında etkili olmaktadır.

4.3.Yerel Siyasal Elitlerin Siyasal Parti Sisteminin Sorunlarına İlişkin

Yaklaşımları

Bu başlık altında yerel siyasal elitlerin Türkiye’deki siyasal partilerde işleyen parti içi demokrasiye ilişkin görüşleri, Türkiye’de lider sultanı ve oligarşik eğilimlere ilişkin görüşleri ve siyasal partilerin finansmanına ilişkin görüşleri incelenmektedir.

4.3.1 Yerel Siyasal Elitlerin Türkiye’de İşleyen Parti İçi Demokrasiye İlişkin

Görüşleri

Parti içi demokrasi, demokrasinin gerçekleştirilebilmesinin ön koşulu olarak görülmektedir. Yerel siyasal elitin Türkiye’de işleyen parti içi demokrasiye ilişkin görüşleri incelendiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 35: Parti İçi İşlerin Demokrasiye Uygun Yürütüldüğüne Dair İnanç

		İnanıyorum	İnanmıyorum
İl Gen. Mec.	Sayı	29	10
	%	74.4	25.6
Bel. Mec.	Sayı	27	17
	%	61.4	38.6
Par. Yn. Kur	Sayı	63	6
	%	91.3	8.7
Toplam	Sayı	119	33
	%	78.3	21.7

Tablo 35’de görüldüğü gibi yerel siyasal elitlerin %78.3’ü partilerinin iç işlerinin demokratik şekilde yürütüldüğüne inanmaktadır. İl genel meclisi üyelerinin %74.4’ü, Belediye meclisi üyelerinin %61.4’ü, parti yönetim kurulu üyelerinin %91.3’ü partilerinin iç işlerinin demokrasiye uygun olduğuna inanmaktadır.

Parti içi demokrasiden memnuniyet partilere göre değerlendirildiğinde ise şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

Tablo 36: Parti İçi Demokrasiye İlişkin Görüşlerin Partilere Göre Dağılımı

		İnanıyorum	İnanmıyorum	Toplam
AKP	Sayı	35	11	46
	%	76.1	23.9	100.0
ANAP	Sayı	10	-	10
	%	100.0	-	100.0
CHP	Sayı	20	15	35
	%	57.1	42.9	100.0
DSP	Sayı	12	1	13
	%	92.3	7.7	100.0
DYP	Sayı	18	5	24
	%	78.3	21.7	100.0
MHP	Sayı	15	1	16
	%	93.8	6.3	100.0
SP	Sayı	9	-	9
	%	100.0	-	100.0
Toplam	Sayı	119	33	152
	%	78.3	21.7	100.0

Tablo 36’da görüldüğü üzere, yerel siyasal elitlerin %78.3’ü parti içi işlerin demokratik şekilde yürütüldüğüne inanmaktadır. ANAP’ a ve SP’ ye mensup yerel siyasal elitlerin tamamı, MHP’ ye mensup yerel siyasal elitlerin %93.8’i partilerinde iç işlerin demokratik şekilde yürütüldüğüne inanmaktadır. CHP’ye mensup yerel siyasal elitlerin partilerinde parti içi işlerin demokratik şekilde yürütüldüğüne inananların oranı %57,1’e kadar gerilemektedir.

Tablo 37: Diğer Siyasal Partilerin İç İşlerinin Demokratik Şekilde Yürütüldüğüne Dair İnancın Partilere Göre Dağılımı

		İnanıyorum	İnanmıyorum	Toplam
AKP	Sayı	16	28	44
	%	36.4	63.6	100.0
ANAP	Sayı	2	8	10
	%	20.0	80.0	100.0
CHP	Sayı	8	26	34
	%	23.5	76.5	100.0
DSP	Sayı	-	13	13
	%	-	100.0	100.0
DYP	Sayı	6	18	24
	%	25.0	75.0	100.0
MHP	Sayı	3	14	17
	%	17.6	82.4	100.0
SP	Sayı	1	8	9
	%	23.8	76.2	100.0
Toplam	Sayı	36	115	151
	%	23.8	76.2	100.0

Tablo 37’de görüldüğü üzere yerel siyasal elitlerin % 76,2’si diğer partilerin içişlerini demokratik şekilde yürütüldüğüne inanmamaktadır. DSP’ye mensup yerel siyasal elitlerin tamamı, diğer partilerin iç işlerinin demokratik şekilde yürütüldüğüne inanmamaktadır. AKP’ye mensup yerel siyasal elitlerin % 36, 4’ü diğer partilerin iç işlerin demokratik şekilde yürütüldüğüne en çok inanan kesimdir.

İl Kongreleri, parti il yönetim kadrolarının olduğu ve izlenecek politikaların belirlendiği yerlerdir. Parti içi demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi açısından il kongrelerinin düzenli aralıklarla yapılması gerekmektedir.

Tablo 38: Son İki Yılda İl Kongresinin Yapılmasının Partilere Göre Dağılımı

		Yapıldı	Yapılmadı	Toplam
AKP	Sayı	31	15	46
	%	67.4	32.6	100.0
ANAP	Sayı	-	9	9
	%	-	100.0	100.0
CHP	Sayı	35	-	35
	%	100.0	-	100.0
DSP	Sayı	13	-	13
	%	100.0	-	100.0
DYP	Sayı	23	-	23
	%	100.0	-	100.0
MHP	Sayı	8	9	17
	%	47.1	52.9	100.0
SP	Sayı	9	-	9
	%	100.0	-	100.0
Toplam	Sayı	119	33	152
	%	78.3	21.7	100.0

Tablo 38’de görüldüğü gibi, yerel siyasal elitlerin % 78,3’ü son iki yılda partilerinde il kongresi yapıldığını belirtmişlerdir. Yerel siyasal elitler arasında il kongresi yapılmadığını söyleyenler arasında ANAP’a mensup olanlar başta gelmektedir.

Tablo 39: İl Kongresinin Parti Tüzüğüne Uygunluğunun Partilere Göre Dağılımı

		İnanıyorum	İnanmıyorum	Toplam
AKP	Sayı	37	7	44
	%	84.1	15.9	100.0
CHP	Sayı	33	2	35
	%	94.3	5.7	100.0
DSP	Sayı	12	1	13
	%	92.3	7.7	100.0
DYP	Sayı	19	3	22
	%	86.4	13.6	100.0
MHP	Sayı	16	1	17
	%	94.1	5.9	100.0
SP	Sayı	8	1	9
	%	88.9	11.1	100.0
Toplam	Sayı	129	16	145
	%	89.9	11.0	100.0

“İl kongresinin parti tüzüğüne uygun yapıldığına inanıyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplarda yerel siyasal elitlerin % 89,9’u il kongresinin parti tüzüğüne uygun yapıldığını belirtmişlerdir. Tablo 39’da görüldüğü gibi sağ kanat partileri AKP ve DYP’de, sol kanat partileri CHP ve DSP’ye oranla daha fazla parti tüzüğüne uygun davranılmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

İl Kongresi’nde parti yöneticilerinin oy verenlere müdahale edip etmediği öğrenilmek istenmiş ve parti içi seçimlerde yöneticiler delegelere telkinde bulunuyor baskı yapıyor mu? sorusuna verilen cevaplardan şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 40: Parti Seçimlerde Yöneticilerin Baskısının Partilere Göre Dağılımı

		Baskı Var	Baskı Yok	Toplam
AKP	Sayı	15	31	46
	%	32.6	67.4	100.0
ANAP	Sayı	2	7	9
	%	22.2	77.8	100.0
CHP	Sayı	12	23	35
	%	34.3	65.7	100.0
DSP	Sayı	2	11	13
	%	15.4	84.6	100.0
DYP	Sayı	12	12	24
	%	50.0	50.0	100.0
MHP	Sayı	1	16	17
	%	5.9	94.1	100.0
SP	Sayı	-	9	9
	%	-	100.0	100.0
Toplam	Sayı	44	109	153
	%	28.8	71.2	100.0

Tablo 40’da görüldüğü gibi yerel siyasal elitlerin % 71,2’si baskı yapılmadığını ifade etmişlerdir. İl Kongresi’nde baskı yapıldığını ifade edenlerin en yüksek oranda olduğu partiler % 50 ile DYP, % 34,3 ile CHP, % 32,6 ile AKP’dir. SP’li yerel siyasal elitlerin tamamı baskı yapılmadığını belirtmişlerdir.

Parti içi demokrasi konusunda en önemli göstergelerden biri de üye kayıtlardır. Türk parti sisteminde görülen uygulamalardan biri de üye sayılarını, il yönetimini elinde tutan grup tarafından mümkün olduğunca kısıtlanması ve yeni üye kayıtlarının kontrollü yapılmasıdır. Siyasal partinize üye yazımında şikâyet duydunuz mu? sorusu sorulmuş ve şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 41: Siyasal Partilere Üye Yazımında Şikâyet Duyumunun Partilere Göre Dağılımı

		Duydum	Duymadım	Toplam
AKP	Sayı	9	36	45
	%	20.0	80.0	100.0
ANAP	Sayı	1	8	9
	%	11.1	88.9	100.0
CHP	Sayı	16	19	35
	%	45.7	54.3	100.0
DSP	Sayı	2	11	13
	%	15.4	84.6	100.0
DYP	Sayı	5	18	23
	%	21.7	78.3	100.0
MHP	Sayı	1	16	17
	%	5.9	94.1	100.0
SP	Sayı	1	8	9
	%	11.1	88.9	100.0
Toplam	Sayı	35	116	151
	%	23.2	76.8	100.0

Tablo 41’de görüldüğü üzere, yerel siyasal elitlerin % 76,8’i üye yazımında şikâyet duymadığını ifade etmiştir. Üye yazımında en çok şikâyet duyduğunu ifade eden yerel siyasal elitler % 45,7’i ile CHP’ye mensuptur. MHP’ye mensup yerel siyasal elitlerin % 94,1’i şikâyet duymadığını belirtmişlerdir.

4.3.2. Yerel Siyasal Elitlerin Türkiye’de Siyasal Partilerde Lider Sultası ve Oligarşik Eğilimlere İlişkin Görüşleri

Demokrasinin kurumsallaşmasında parti liderlerinin demokratik ilkelere uygun davranmaları önem taşımaktadır. Yerel siyasal elitlere partilerinde lider sultasının olup olmadığı sorulmuş ve şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 42: Siyasal Partilerde Lider Sultası ve Oligarşik Eğilimler

		Var	Yok	Toplam
AKP	Sayı	33	13	46
	%	71.7	28.3	100.0
ANAP	Sayı	10	-	10
	%	100.0	-	100.0
CHP	Sayı	30	5	35
	%	85.7	14.3	100.0
DSP	Sayı	12	1	13
	%	92.3	7.7	100.0
DYP	Sayı	23	1	24
	%	95.8	4.2	100.0
MHP	Sayı	13	4	17
	%	76.5	23.5	100.0
SP	Sayı	7	2	9
	%	77.8	22.2	100.0
BAĞ.	Sayı	1	-	1
	%	100.0	-	100.0
Toplam	Sayı	129	26	155
	%	83.2	16.8	100.0

Tablo 42’de görüldüğü gibi, yerel siyasal elitlerin % 83,2’si Türkiye’de lider hâkimiyetinin olduğunu belirtmişlerdir. ANAP’a mensup yerel siyasal elitlerin tamamı Türkiye’de siyasal partilerde lider sultası ve oligarşik eğilimler olduğunu ifade etmiştir. Bu oran AKP’de %71,7’ye gerilemektedir.

Yerel siyasal elitlere sizin partinizde lider sultası geçerli mi diye sorulduğunda şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 43: Lider Sultası ve Oligarşik Eğilimlerin Kendi Partilerinde Geçerli Olduğuna İnanan Yerel Siyasal Elitlerin Partilere Göre Dağılımı

		Geçerli	Geçerli Değil	Toplam
AKP	Sayı	22	23	45
	%	48.9	51.1	100.0
ANAP	Sayı	1	9	10
	%	10.0	90.0	100.0
CHP	Sayı	21	14	35
	%	60.0	40.0	100.0
DSP	Sayı	1	12	13
	%	7.7	92.3	100.0
DYP	Sayı	14	9	23
	%	60.9	39.1	100.0
MHP	Sayı	5	12	17
	%	29.4	70.6	100.0
SP	Sayı	3	6	9
	%	33.3	66.7	100.0
Toplam	Sayı	67	85	152
	%	44.1	55.9	100.0

Tablo 43’de görüldüğü üzere yerel siyasal elitlerin %55,9’u kendi partilerinde lider sultasının olmadığını belirtmişlerdir. Yerel siyasal elitlerden kendi partilerinde lider sultası olduğunu ifade edenler en yüksek oranda % 60,9 ile DYP’ye ve % 60 ile CHP’ye mensuptur. Yerel siyasal elitlerin kendi partilerinde lider sultası olmadığını belirtenler ise en yüksek oranda % 90 ile ANAP’a ve %92,3 ile DSP’ye mensuptur.

Milletvekili adaylarının tesbit edilmesi parti içi demokrasinin önemli göstergelerinden birisidir. Bu nedenle yerel siyasal elitlere, genel başkan ve merkez yönetim kurulu, milletvekili seçimlerinde aday belirlenirken belirli bir kontenjana sahip olmalı mıdır? Sorusu yöneltilmiş ve şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 44: Genel Başkan ve Merkez Yönetim Kurulunun, Milletvekili Seçimlerinde Aday Belirlenirken Belirli Bir Kontenjana Sahip Olması Gerektiğine İnanan Yerel Siyasal Elitlerin Partilere Göre Dağılımı

		Olmalı	Olmamalı	Toplam
AKP	Sayı	38	8	46
	%	82.6	17.4	100.0
ANAP	Sayı	4	6	10
	%	40.0	60.0	100.0
CHP	Sayı	20	15	35
	%	57.1	42.9	100.0
DSP	Sayı	2	11	13
	%	15.4	84.6	100.0
DYP	Sayı	19	5	24
	%	79.2	20.8	100.0
MHP	Sayı	3	14	17
	%	17.6	82.4	100.0
SP	Sayı	7	2	9
	%	77.8	22.2	100.0
Toplam	Sayı	93	61	154
	%	60.4	39.6	100.0

Tablo 44’de görüldüğü gibi yerel siyasal elitlerin % 60,4’ü genel başkan ve merkez yönetim kurulunun belli bir kontenjana sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Genel başkan ve merkez yönetim kurulunun belli bir kontenjana sahip olması gerektiğini en yüksek oranda ifade eden yerel siyasal elitler %82,6 ile AKP’ye mensup olup, en düşük oranda ise % 15,4 ile DSP’ye mensuptur.

Yerel siyasal elitlerin milletvekili adaylarını belirleyecek organ hakkındaki sizce milletvekili aday listelerini kim belirlemeli sorusu yöneltilmiş ve şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 45: Milletvekili Adaylarını Belirlemesi Gereken Organ Tercihleri

		Gen. Bşk. ve Mrk. Yön. Kur.	İl Yön. Kur.	İlçe Yön. Kur.	İlçe Delege	Üye	Toplam
AKP	Sayı	8	4	-	9	25	46
	%	17.4	8.7	-	19.6	54.3	100.0
ANAP	Sayı	-	2	-	-	8	10
	%	-	20.0	-	-	80.0	100.0
CHP	Sayı	1	5	-	2	27	35
	%	2.9	14.3	-	5.7	77.1	100.0
DSP	Sayı	1	9	-	1	2	13
	%	7.7	69.2	-	7.7	15.4	100.0
DYP	Sayı	2	-	2	-	20	24
	%	8.3	-	8.3	-	83.3	100.0
MHP	Sayı	-	8	-	6	3	17
	%	-	47.7	-	35.3	17.6	100.0
SP	Sayı	1	7	-	-	1	9
	%	11.1	77.8	-	-	11.1	100.0
Toplam	Sayı	13	35	2	18	86	154
	%	8.4	22.7	1.3	11.7	55.8	100.0

Tablo 45’de görüldüğü gibi milletvekili adaylarının belirlenmesinde üyelerin etkin olmasını isteyen yerel siyasal elitlerin oranı % 55,8 olup, bunu % 22,7 ile il yönetim kurulu, % 11,7 ile ilçe delegeleri, % 8,4 ile genel başkan ve merkez yönetim kurulu ve % 1,3 ile ilçe yönetim kurulu izlemektedir.

Parti adaylarının üyeler tarafından belirlenmesini isteyenlerin oranı % 83,3 ile en çok DYP’dedir, bu oran DSP’de % 15,4’e gerilemektedir. İlçe delegelerinin belirlenmesini isteyenlerin en yüksek oranı % 35,3 ile MHP’dedir. İlçe yönetim kurulunun belirlenmesini

isteyenlerin en yüksek oranı % 8,3 ile DYP'dedir. İl Yönetim Kurulunun belirlemesini isteyenlerin en yüksek oranı % 77,8 ile SP'dedir. Genel başkan ve merkez yönetim kurulunun belirlemesini isteyenlerin en yüksek oranı % 17,4 ile AKP'dedir.

4.3.3. Yerel Siyasal Elitlerin Siyasal Partilerin Finansman Sorununa İlişkin Görüşleri

Siyasal partiler, rutin faaliyetlerini ve seçim çalışmalarını finanse edebilmek için çeşitli kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Partilerin finansmanında ve üye kayıtlarının tutulmasında önemli bir yeri olan parti üyelerinden aidat toplanması konusu yerel siyasal elitlere sorulduğunda şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 46: Siyasal Partilerin Üyelerinden Düzenli Aidat Toplamasının Partilere Göre Dağılımı

		Topluyor	Toplamıyor	Toplam
AKP	Sayı	17	26	43
	%	39.5	60.5	100.0
ANAP	Sayı	4	6	10
	%	40.0	60.0	100.0
CHP	Sayı	9	26	35
	%	25.7	74.3	100.0
DSP	Sayı	1	2	3
	%	33.3	66.7	100.0
DYP	Sayı	1	21	22
	%	4.5	95.5	100.0
MHP	Sayı	6	11	17
	%	35.3	64.7	100.0
SP	Sayı	8	1	9
	%	88.9	11.1	100.0
Toplam	Sayı	46	93	139
	%	33.1	66.9	100.0

Tablo 46’da görüldüğü gibi yerel siyasal elitlerin, % 66,9’u partilerinin aidat toplamadığını ifade etmişlerdir. Aidat toplanmadığını en çok ifade eden yerel siyasal elitler %95,5 ile DYP’ye mensuptur. Aidat toplandığını en yüksek oranda ifade eden yerel siyasal elitler % 88,9 ile SP’ye mensuptur.

Günümüzde özel şirket ve şahısların siyasal partilere bağışta bulunmalarının demokrasiye uygunluğu tartışılmaktadır. Yerel siyasal elitlere, siyasal partilerin finansmanının büyük ölçüde iş adamlarının bağışlarından sağlanması sizce fırsat eşitliğini yok eder mi? sorusu sorulmuş ve şu sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 47: Siyasal Partilerin Finansmanının Büyük Ölçüde İş Adamlarının Bağışlarından Sağlanmasının Fırsat Eşitliğini Yok Edeceğine İnanan Yerel Siyasal Elitlerin Partilere Göre Dağılımı

		Yok Eder	Yok Etmez	Toplam
AKP	Sayı	37	9	46
	%	80.4	19.6	100.0
ANAP	Sayı	8	2	10
	%	80.0	20.0	100.0
CHP	Sayı	32	3	35
	%	97.0	3.0	100.0
DSP	Sayı	13	-	13
	%	100.0	-	100.0
DYP	Sayı	21	3	24
	%	87.5	12.5	100.0
MHP	Sayı	15	1	16
	%	93.8	6.3	100.0
SP	Sayı	7	2	9
	%	77.8	22.2	100.0
BAĞ.	Sayı	1	-	1
	%	100.0	-	100.0
Toplam	Sayı	134	18	152
	%	88.2	11.8	100.0

Tablo 47’de görüldüğü gibi, yerel siyasal elitler % 88,2 ile siyasal partilerin finansmanının büyük ölçüde iş adamlarının bağışlarından oluşmasının siyasal fırsat eşitliğini yok edeceğini ifade etmişlerdir. DSP’ye mensup yerel siyasal elitlerin tamamı bu durumun siyasal fırsat eşitliğini yok edeceğini ifade etmişlerdir, bu oran SP’de % 77,8’ e kadar gerilemektedir.

Günümüzde, özel şirket ve şahısların siyasal partilere yapacakları bağışlara kanun koyucu tarafından sınırlamalar getirilmesi yaygın bir uygulamadır. Yerel siyasal elitlere, özel şirket ve şahısların bağışlarına sınır getirilmeli mi sorusu yöneltildiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 48: Partilere özel şirket ve şahıslarca yapılan bağışlara sınır getirilmesi gerektiğini İfade Edenlerin Partilere Göre Dağılımı

		Sınırlanmalı	Sınırlanmamalı	Toplam
AKP	Sayı	33	12	45
	%	73.3	26.7	100.0
ANAP	Sayı	7	2	19
	%	77.8	22.2	100.0
CHP	Sayı	33	2	35
	%	94.3	5.7	100.0
DSP	Sayı	4	-	4
	%	100.0	-	100.0
DYP	Sayı	23	1	24
	%	95.8	4.2	100.0
MHP	Sayı	9	7	16
	%	56.3	43.8	100.0
SP	Sayı	6	3	9
	%	66.7	33.3	100.0
BAĞ.	Sayı	1	-	1
	%	100.0	-	100.0
Toplam	Sayı	116	27	152
	%	81.1	18.9	100.0

Tablo 48’de görüldüğü gibi, yerel siyasal elitlerin % 81,1’i özel şirket ve şahısların bağışlarına sınır getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. DSP’ye mensup yerel siyasal elitlerin tamamı özel şirket ve şahısların bağışlarına sınır getirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu oran, MHP’ye mensup yerel siyasal elitlerde % 56,3 düzeyine kadar gerilemektedir.

Siyasal partiler rutin faaliyetlerini ve seçim çalışmalarını finanse edebilmek için çeşitli kaynaklardan yararlanmaktadır. Yerel siyasal elitlere siyasal partilerin finansmanının nereden sağlanması gerektiği sorulduğunda şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 49: Siyasal Partilerin Finansman Kaynakları

		Üye Aidatları		Devlet yardımı		Şahıs Bağ.		Ulu. Kr. Bağ.		Partilerin Malvarlıkları	
		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
AKP	Sayı	26	20	32	14	-	46	-	46	6	40
	%	56.5	43.5	69.6	30.4	-	100.0	-	100.0	13.0	87.0
ANAP	Sayı	5	5	5	5	-	10	-	10	2	8
	%	50.0	50.0	50.0	50.0	-	100.0	-	100.0	20.0	80.0
CHP	Sayı	25	10	25	10	1	34	-	35	6	29
	%	71.4	28.6	71.4	28.6	2.9	97.1	-	100.0	17.1	82.9
DSP	Sayı	3	10	11	2	-	13	-	13	1	12
	%	23.1	76.9	84.6	15.4	-	100.0	-	100.0	7.7	92.3
DYP	Sayı	15	9	7	17	1	23	-	24	2	22
	%	62.5	37.5	29.2	70.8	4.2	95.8	-	100.0	8.3	91.7
MHP	Sayı	14	3	5	12	3	14	-	17	7	10
	%	82.4	17.6	29.4	70.6	17.6	82.4	-	100.0	41.2	58.8
SP	Sayı	9	-	6	3	-	9	-	9	-	9
	%	100.0	-	66.7	33.3	-	100.0	-	100.0	-	100.
BAĞ.	Sayı	1	-	1	-	-	1	-	1	1	-
	%	100.0	-	100.0	-	-	100.0	-	100.0	1	100.0
Toplam	Sayı	98	57	92	63	5	150	-	155	25	130
	%	63.2	36.8	59.4	40.6	3.2	96.8	-	100.0	16.1	83.9

Tablo 49’da görüldüğü gibi yerel siyasal elitlerin % 63,2’si siyasal partilerin finansmanının üye aidatlarından sağlanması gerektiğini ifade etmektedir. Yerel siyasal elitlerin % 59,4’ü devlet yardımı ile, % 3,2’si özel şirket ve şahıs bağışlarıyla, % 16,1’i partilerin mal varlıklarından finanse edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yerel siyasal elitlerin tamamı siyasal partilerin finansmanının uluslararası kuruluşların bağışlarından sağlanmasına karşıdır.

Siyasal partilerin finansmanının üye aidatlarından sağlanması gerektiğini en yüksek oranda ifade eden yerel siyasal elitler % 100 SP'ye, % 82,4 ile MHP'ye, % 71, 4 ile CHP'ye mensuptur. Bu oran, DSP'de % 23,1'e gerilemektedir.

Siyasal partilerin finansmanın devlet yardımlarından sağlanması gerektiğini en çok ifade eden yerel siyasal elitler % 84,6 ile DSP'ye, % 71,4 ile CHP'ye, % 69,6 ile AKP'ye mensuptur. Bu oran, DYP'de % 29,2'ye gerilemektedir.

Siyasal partilerin finansmanının özel şirket ve şahısların bağışlarından oluşması gerektiğini en çok ifade eden yerel siyasal elitler %17.6 ile MHP'ye mensuptur.

Siyasal partilerin finansmanının partilerin malvarlıklarından karşılanması gerektiğini en yüksek oranda ifade eden yerel siyasal elitler % 41,2 ile MHP'ye mensuptur.

4.4. Yerel Siyasal Elitlerin Siyasal Partilerin Performansına İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında, yerel siyasal elitlerin mensup oldukları partilerini başarılı bulma düzeyleri ve partilerinin daha başarılı olması için savundukları görüşler incelenecektir.

Tablo 50: Siyasal Partilerini Başarılı Bulan Yerel Siyasal Elitlerin Partilere Göre Dağılımı

		Başarılı	Başarısız	Toplam
AKP	Sayı	45	1	46
	%	97.8	2.2	100.0
ANAP	Sayı	9	1	10
	%	90.0	10.0	100.0
CHP	Sayı	19	15	34
	%	55.9	44.1	100.0
DSP	Sayı	12	1	13
	%	92.3	7.7	100.0
DYP	Sayı	17	5	22
	%	77.3	22.7	100.0
MHP	Sayı	15	2	17
	%	88.2	11.8	100.0
SP	Sayı	7	2	9
	%	77.8	22.2	100.0
Toplam	Sayı	124	27	151
	%	82.1	17.9	100.0

Tablo 50’de görüldüğü gibi, yerel siyasal elitlerin % 82,1’i siyasal partilerini başarılı bulduğunu ifade etmektedir. AKP’ye mensup olan yerel siyasal elitlerin % 97,8’i partilerini başarılı bulmaktadır. Bu oran, CHP’ye mensup yerel siyasal elitlerde % 55,9’a gerilemektedir.

Tablo 51: Siyasal Partilerin Başarılı Olması İçin Yapılması Gerekenin Siyasal Partilere Göre Dağılımı

		Halka Anlatmalı		Program Değiştirilmeli		İl Yöneticileri Değiştirilmeli		Genel Başkan Değiştirilmeli		Merkez Yönetim Değiştirilmeli		Milletvekilleri Değiştirilmeli		Siyasi Partiler Kanunu Değiştirilmeli	
		E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
AKP	Say1	37	9	3	43	6	40	1	45	1	45	1	45	7	39
	%	80,4	19,6	6,5	93,5	13,0	87,0	2,2	97,8	2,2	97,8	2,2	97,8	15,2	84,8
ANAP	Say1	9	1	1	9	-	10	-	10	-	10	-	10	2	8
	%	90,0	10,0	10,0	90,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0	20,0	80,0
CHP	Say1	30	5	6	29	1	34	5	30	4	31	2	33	13	22
	%	85,7	14,3	17,1	82,9	2,9	97,1	14,3	85,7	11,4	88,6	5,7	94,3	37,1	62,9
DSP	Say1	12	1	-	13	-	13	-	13	-	13	-	13	2	11
	%	92,3	7,7	-	100,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0	15,4	84,6
DYP	Say1	11	12	3	20	-	23	-	23	-	23	-	23	9	14
	%	47,8	52,2	13,0	87,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0	39,1	60,9
MHP	Say1	17	-	1	16	-	17	-	17	-	17	-	17	3	14
	%	100,0	-	5,9	94,6	-	100,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0	17,6	82,4
SP	Say1	8	1	-	9	-	9	5	4	-	9	-	9	-	9
	%	88,9	11,1	-	100,0	-	100,0	55,6	44,4	-	100,0	-	100,0	-	100,0
TOP.	Say1	124	29	14	139	7	146	11	142	5	148	3	150	36	117
	%	81,0	19,0	9,2	90,8	4,6	95,4	7,2	92,8	3,3	96,7	2,0	98,0	23,5	76,5

Tablo 51’de görüldüğü gibi, yerel siyasal elitlerin % 81’i siyasal partilerinin başarılı olabilmesi için daha fazla halka anlatılması gerektiğini ifade etmektedir. Yerel siyasal elitlerin % 23,5’i siyasal partiler kanunun değiştirilmesi gerektiğini, % 9,2’si parti programının değiştirilmesi gerektiğini, % 7,2’si genel başkanın değiştirilmesi gerektiğini, % 4,6’sı il yöneticilerinin değiştirilmesi gerektiğini, % 3,3’ü merkez yönetimin değiştirilmesi gerektiğini, % 2’si milletvekillerinin değiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

MHP’ye mensup yerel siyasal elitlerin tamamı siyasal partilerinin başarılı olabilmesi için daha fazla halka anlatılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu oran DYP’de % 47,8’e gerilemektedir.

Siyasal partilerinin başarılı olabilmesi için parti programının değiştirilmesi gerektiğini en çok ifade eden yerel siyasal elitler % 17,1 ile CHP’ye mensuptur. DSP’ye ve SP’ye mensup olan yerel siyasal elitlerin tamamı parti programının değiştirilmesini gereksiz bulmaktadır.

Siyasal partilerin başarılı olabilmesi için il yöneticilerinin değiştirilmesi gerektiğini en çok ifade eden yerel siyasal elitler % 13 ile AKP’ye mensuptur.

Siyasal partilerin başarılı olabilmesi için genel başkanın değiştirilmesi gerektiğini en çok ifade eden yerel siyasal elitler % 55,6 ile SP’ye mensuptur, bu oran CHP’de % 14,3’tür.

Siyasal partilerin başarılı olabilmesi için merkez yönetiminin değiştirilmesi gerektiğini en çok ifade edenler % 11,4 ile CHP’ye mensuptur.

Siyasal partilerinin başarılı olabilmesi için milletvekillerinin değiştirilmesi gerektiğini en çok ifade edenler % 5,7 ile CHP’ye mensuptur.

Siyasal partilerinin başarılı olabilmesi için siyasal partiler kanunun değiştirilmesi gerektiğini en çok ifade eden yerel siyasal elitler % 39,1 ile DYP'ye mensuptur. Bu oran AKP'de % 15,2'e gerilemektedir.

SONUÇ

Gerçekleştirilen alan araştırmasının sonuçları değerlendirilirken en başta önemle vurgulanması gereken husus anket çalışmasının yürütülmesi esnasında karşılaşılan güçlüklerdir. Siyasal partilerin il yönetim kurullarıyla anket çalışmasını gerçekleştirmek, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeleriyle gerçekleştirmekten daha güç olmuştur. Yaşanan güçlüklerin en önemli örneği AKP'nin Hatay il yönetim kurulunun, AKP merkez yönetiminin izin vermemesi nedeniyle anket çalışmasına katılmaması olmuştur. Diğer siyasal partilerin yerel siyasal elitlerinin tamamıyla hür iradeleriyle cevap verebilmelerini sağlayabilmek diğer bir güçlüktür.

Araştırma sonuçları göstermektedir ki, Hatay yerel siyasal elitleri, yaşça orta yaş kesimi olarak nitelendirilen erkeklerden oluşmaktadır. Yerel siyasal elitlerin öğrenim düzeylerinin ağırlıklı olarak lise ve lisans öğrenimi düzeyinde gerçekleşmesine paralel olarak yerel siyasal elitlerin mesleki dağılımı yüksek öğrenimi gerektiren serbest mesleklerde yoğunlaşmaktadır.

Yerel siyasal elitlerin okudukları gazeteler ve izledikleri televizyon kanalları arasında organik ilişkinin varlığı saptanmış olup, yerel siyasal elitler sağ ve sol kanat partilerine mensup olmalarına göre kendi siyasal çizgilerine en yakın gazeteleri ve televizyon kanallarını takip etmektedirler.

Hatay ili yerel siyasal elitleri, genel olarak yerel siyasal hayata ilgi göstermekte olup, yerel siyasal hayata aktif olarak katılabilecek bilgi düzeyine sahiptirler. İl genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri parti il yönetim kurullarına göre yerel siyasete daha fazla ilgi göstermektedir.

Yerel siyasal elitler mensup oldukları partilere üye olarak ve propaganda çalışmalarına katılarak destek vermektedir. Yerel siyasal elitlerin partilerine üye olmalarını sağlayan etkenlerden parti ideolojisi ilk sırada olup, yerel siyasal elitlerin yerel siyasete aktif katılmasında halka hizmet etmek öncelikli nedendir.

Parti içi demokrasi, demokrasinin ön koşulu olarak görülmektedir. Yerel siyasal elitler genel olarak Türkiye'deki siyasal partilerin içişlerinin demokrasiye uygun yürütüldüğüne inanmaktadır. Ancak yerel siyasal elitler mensup oldukları partilerin dışındaki diğer partilerin iç işlerinin demokratik şekilde yürütüldüğüne inanmamaktadır.

Parti içi demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi açısından siyasal partilerin il kongrelerinin düzenli aralıklarla ve üyelerin baskılarla karşılaşmadan özgürce katılabildikleri bir ortamda yapılması gerekmektedir. Yerel siyasal elitler genel olarak siyasal partilerinin düzenlediği il kongrelerinin parti tüzüğüne uygun yapıldığına inanmaktadır. Yerel siyasal elitler, genel olarak il kongrelerinde parti yöneticilerinin yönelttiği herhangi bir baskıyla karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Parti içi demokrasinin en önemli göstergelerinden biri de üye kayıtlarıdır. Yerel siyasal elitler genel olarak siyasal partilerine üye yazımında şikâyet duymadığını ifade etmişlerdir.

Demokrasinin kurumsallaşmasında parti liderlerinin demokratik ilkelere uygun davranmaları büyük önem taşımaktadır. Yerel siyasal elitler genel olarak Türkiye'deki siyasal partilerde lider sultas ve oligarşik eğilimler olduğunu belirtmişlerdir.

Milletvekili adaylarının tespit edilmesi parti içi demokrasinin önemli göstergelerinden birisidir. Yerel siyasal elitler genel olarak, genel başkan ve merkez yönetim kurulunun

yetkilerinin sınırlanması gerektiğine inanmakta olup, parti adaylarını belirleyecek organın üyeler veya il yönetim kurulu olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Günümüzde siyasal partilerin finansmanının nereden sağlanması gerektiği tartışma konusudur. Siyasal partiler, rutin faaliyetlerini ve seçim çalışmalarını finanse edebilmek için çeşitli kaynaklara ihtiyaç duymaktadırlar. Yerel siyasal elitler genel olarak, siyasal partilerine aidat ödememektedir. Yerel siyasal elitler genel olarak özel şirket ve şahıslarca partilere yapılan bağışların fırsat eşitliğini zedeleyeceğine inanmakta olup, özel şirket ve şahıslarca yapılan bağışlara sınırlamalar getirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Yerel siyasal elitlere göre siyasal partilerin finansmanı genel olarak üye aidatları ve devlet yardımlarından karşılanmalıdır.

Sonuç olarak, siyasal iktidar ile halk arasında köprü olma görevini sürdüren yerel siyasal elitler, Türkiye'deki siyasal partilerin mevcut yapılarıyla demokratik birer kurum olabilmelerinin mümkün olmadığına inanmaktadır. Yerel siyasal elitler, mensup oldukları siyasal partilerin daha başarılı olabilmesi için genel olarak daha fazla halka anlatılması ve siyasal partiler kanunun değişmesi gerektiğine inanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan, Nermin; “Siyasi Partilerde Oligarşik Temayüller”, **AÜSBF Dergisi**, C: XIV, No: 2-3, 1959.
- Abadan, Nermin; **Anayasa Hukuku ve Siyasi Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlili**, AÜSBF Yayını, Ankara, 1966.
- Akgün, Birol; **Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven**, Nobel Yayınları, Ankara, 2002.
- Aktan, Çoşkun Can ve Dilek Dileyici; “Demokrasi Eleştirileri”, **Sivil Toplum**, 3(9), 2005.
- Albertoni, Ettore; **Mosca and The Theory of Elitism**, Translation By Paul Goodrick, Basil Blackwell, Oxford, 1987.
- Alkan, Türker; **Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1989.
- Arnhart, Larry; **Plato’dan Rawls’a Siyasi Düşünce Tarihi**, Adres Yayınları, Ankara, 2004.
- Aron, Raymond; **Demokrasi ve Totalitarizm**, Çev: Vahdi Hatay, Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri: 3, İstanbul, 1976.
- Aziz, Veysel; **Siyasal İletişim**, Nobel Yayınları, Ankara, 2003.
- Barry, Norman P. ; **Modern Siyaset Teorisi**, Çev: Mustafa Erdoğan ve Yusuf Şahin, Liberte Yayınları, Ankara, 2000.
- Bektaş, Arsev; **Demokratikleşme Sürecinde Liderler Oligarşisi: CHP ve AP (1961-1980)**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1995.
- Berberoğlu, Güneş; **Siyasi Parti Yönetimi**, T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1003, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları No:108, Eskişehir, 1997.

Berkes, Niyazi; **Siyasi Partiler**, Yurt ve Dünya Yayınları:7, İstanbul, 1946.

Bosuter, Kudret; **Parti İçi Demokrasi**, Ulusal Basımevi, Ankara, 1969.

Bottomore, Tom; **Seçkinler ve Toplum**, Çev: Erol Mutlu, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990.

Cangızbay, Kadir; **Globalleş(tir)me Terörü**, Odak Yayınları, Ankara, 2003.

Cangızbay, Kadir; **Komprador Rejimin Anatomisi**, Özgür Üniversite Kitaplığı:02, Ankara, 2000.

Carlton, Eric; **The Few and The Many: A Typology of Elites**, Scholar Press, Vermont, 1996.

Çam, Esat; **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 1995.

Çapoğlu, Gökhan; “Türkiye’de Siyasi Parti Yapılanması”, **Yeni Türkiye** S: 13, 1997.

Çarkoğlu, Ali ve Diğerleri; **Siyasal Partilerde Reform**, Tesev Yayınları, İstanbul, 2000.

Dahl, Robert; “Yönetici Elit Modelinin Bir Kritiği”, Çev: Deniz Baykal, **AÜSBF Dergisi**, C: XVI, No: 2, 1961.

Dahl, Robert; **Demokrasi ve Eleştirileri**, Çev: Levent Köker, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996.

Daver, Bülent; “Az Gelişmiş Ülkelerde Siyasi Elit”, **AÜSBF Dergisi**, C: XX, No: 2, 1965.

Daver, Bülent; **Siyaset Bilimi**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1993.

Dogan, Mattei and John Highley; “ Elites, Crises and Regimes in Comparative Analysis”,
Mattei, Dogan and John Highley (Ed.), **Elites, Crises, and The Origins Of Regimes**,
Rowman& Littlefiled Publisher, Lanham 1998.

Duverger, Maurice; **Seçimle Gelen Krallar**, Konuk Yayınları, İstanbul, 1975.

Duverger, Maurice; **Siyasi Partiler**, Çev: Ergun Özbudun, Bilgi Yayınları, İstanbul, 1993.

Eldersveld, Samuel James; **Political Elites in Modern Societies: Empirical Research and Democratic Theory**, Ann Arbor, Mich. : University Of Michigan Press, 1989.

Frey, W. Frederick; “ Patterns of Elite Politics in Turkey”, George Lenczowski (Ed.), **Political Elites in Middle East**, Amrican Enterprise Institute, Washington, 1975.

Frey, W. Frederick; **The Turkish Political Elite**, Mıt Press, Cambridge, 1965.

Gençkaya, Ömer; “ Siyasal Partilere ve Adaylara Devlet Desteği, Bağışlar ve Seçim Giderlerinin Sınırlandırılması”, Çarkoğlu, Ali ve diğerleri (Ed.); **Siyasal Partilerde Reform**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2000.

Göle, Nilüfer; **Mühendisler ve İdeoloji**, Metis Yayınları, , İstanbul, 1998.

Gunther, Richard and Larry Diamond; “Types and Functions of Parties”, Gunther, Richard And Larry Diamond (Ed.), **Political Parties and Democracy**, The John Hopkins University Press, New York, 2001.

Halevy, Eva- Etzioni; “ Elites in Democracy and Democratization Classical Analyses”, Eva- Etzioni Halevy (Ed.), **Classes and Elites in Democracy**, Garland Publishing, New York And London, 1997.

Hazır, Hayati; **Anayasa Hukuku**, Alter yayınları, Ankara, 2004.

Heywood, Andrew; **Siyaset**, Çev: Bekir Berat Özipek ve diğerleri, Liberte Yayınları, Ankara, 2006.

Hocaoğlu, Durmuş; **Düşük Şiddetli Devrim**, Gelenek Yayınları, İstanbul, 2002.

- Huntington P. Samuel; “Üçüncü Demokrasi Dalgası”, Atilla Yayla (Ed.), **Sosyal ve Siyasal Teori Seçme Yazılar**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1999.
- Huntington, P. Samuel; **Üçüncü Dalga: Yirminci Yüzyıl Sonlarında Demokratlaşma**, Çev: Ergun Özbudun, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1993.
- Jack, Malcolm; “ Elite Theory: Ideological, Tautological Or Scientific?”, Ivor Crewe (Ed.), **Elites in Western Democracy**, Crom Helm, London, 1974.
- Kabasakal, Mustafa; **Türkiye’de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960**, Tekin Yayınları, İstanbul, 1991.
- Kalaycıoğlu, Ersin; **Çağdaş Siyasal Bilim**, Beta Yayınları, İstanbul, 1984.
- Kapani, Münici; **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınları, İstanbul, 2003.
- Katz, Richard S; **Democracy and Elections**, Oxford University Press, New York And Oxford, 1997.
- Keleş, Ruşen ve Zerrin Toprak; **21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Belediye Meclislerinde Siyaset**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Yayını, İzmir, 2000.
- Keleş, Ruşen; **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2000.
- Kışlalı, Ahmet Taner; “Seçimsiz Demokrasi”, **Mülkiye**, C: XXIV, S: 221, Mart- Nisan 2000.
- Kışlalı, Ahmet Taner; **Siyaset Bilimi**, İmge Yayınevi, Ankara, 1997.
- Lasch, Christopher; **The Revolt of Elite and The Betrayal Democracy**, W.W. Norton, New York, 1995.
- Lerner, Robert, Stanley Rothman and Althea K. Nagai; **American Elites**, Yale University Press, New Hawen and London, 1996.

- Lewis, Paul G; **Political Parties in Post Communist Eastern Europe**, Routledge, London, 2001.
- Macpherson, C. B.: **Demokrasinin Gerçek Dünyası**, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1984.
- Mair, Peter; **Political Parties and Electoral Change: Party Responses To Electoral Markets**, Sage Publications, London, 2004.
- Mills, Wright; **İktidar Seçkinleri**, Çev: Ünsal Oskay, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974.
- Mosses, Finley; **Antik ve Modern Demokrasi**, Çev: Deniz Türker, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2003.
- Öz, Esat; **Otoriterizm ve Siyaset**, Yetkin Yayınları, İstanbul, 1996.
- Öz, Esat; **Türkiye’de Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılma**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1992.
- Özbudun, Ergun; “ Türkiye’de Devlet Seçkinleri ve Demokratik Siyasal Kültür”, Ergun Özbudun, Ersin Kalaycıoğlu ve Levent Köker (Ed.), **Türkiye’de Demokratik Siyasal Kültür**, Türk Demokrasi Vakfı Yayını, Ankara, 1995.
- Özbudun, Ergun; **Çagdaş Türk Politikası: Demokratik Pekişmenin Önündeki Engeller**, Çev: Ali Resul Usul, Doğan Kitap, İstanbul, 2003.
- Özbudun, Ergun; **Siyasal Partiler**, A.Ü Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara, 1979.
- Özsoy, Osman; **Dünden Bugüne Türkiye’nin Demokrasi Arayışı**, Yedirenk Yayınları, İstanbul, 2000.
- Öztekin Ali; **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2000.

Özüerman, Tülay; “ Türkiye’de Siyasal Partilerin Kurumsallaşması”, **Yeni Türkiye**, S: 23-24, 1998.

Özüerman, Tülay; “ Türkiye’de Siyasal Partilerin Yeniden Yapılanması, **Mülkiye Dergisi**, C:XXIV, S: 222, Ocak- Mart, 2000.

Parry, Geraint; “Elite Theory and Democracy”, Ralph Young and Chris Binns (Ed.), **Introducing Government: A Reader**, Manchester And New York, 1993.

Parry, Geraint; **Political Elites**, Allen&Unwin, London, 1998.

Payaslıoğlu, Arif; **Siyasi Partiler**, AÜSBF Yayını:25-7, Ankara, 1952.

Popper, Karl; **Açık Toplum ve Düşmanları**, Çev: Mete Tuncay, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998.

Putnam, D. Robert; **The Comparative Study Political Elites**, Prencite Hall, Englewond Cliff, New Jersey, 1976.

Rustow, Dankwart; “ The Study of Elites: Who’s, Who, When, And How”, **World Politics**, No:4, July 1966.

Sarıbay, Ali Yaşar; **Siyasal Sosyoloji**, Der Yayınları, İstanbul, 1996.

Sarıbay, Ali Yaşar; **Türkiye’de Demokrasi ve Politik Partiler**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001.

Sartori, Giovanni; **Demokrasi Kuramı**, Çev: Deniz Baykal, Tsiyd, Nkara, 1977.

Sartori, Giovanni; **Demokrasi Teorisine Geri Dönüş**, Çev: Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996.

- Schmidt, Monfred; **Demokrasi Kuramlarına Giriş**, Çev: Emin Köktaş, Vadi Yayınları, Ankara, 2001.
- Schmitter, Philippe C. and Terry Lynn Karl; “ Demokrasi Nedir....Ne Değildir”, Diamond, Lerry Ve More F. Plattner (Ed.), **Demokrasinin Küresel Yükselişi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1995.
- Schumpeter, Joseph; **Kapitalizm Sosyalizm Demokrasi**, Çev: Tınaz R., Varlık Yayınları, İstanbul, 1967.
- Selçuk, Sami; “Seçkinler ve Az Gelişmiş Ülkelerde Konum ve İşlevleri”, **AÜSBF Yayınları**: 530, 1976.
- Sezen, Saim; **Seçim ve Demokrasi**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 2000.
- Spitz, Davit; **Antidemokratik Düşünce Şekilleri**, Çev: Şiar Yalçın, M.E. B. Yayınları: 2143, İstanbul, 1994.
- Tachau, Frank; **Türkiye’de Mahalli Politikacılar**, İskân ve Şehircilik derneği Yayını No:3, Ankara, 1966.
- Touraine, Alain; **Demokrasi Nedir?**, Çev: Olcay Kunal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997.
- Tuncay, Suavi; **Parti İçi Demokrasi ve Türkiye**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1996.
- Turan, İlter; **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Der Yayınları, İstanbul, 1996.
- Turhan, Mehmet; **Siyasal Elitler**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1991.
- Türköne, Mümtaz’er; **Siyaset**, Lotus Yayınları, Ankara, 2003.
- Van Biezen, Ingrid; **Political Parties in New Democracies**, Palgrave Macmillan, New York, 2003.

Vergin, Nur; “ Siyaset, İlgisizleşme Ve Türkiye’de Temsil Sorunu”, **Türkiye Günlüğü**, S: 38, 1996.

Vergin, Nur; **Siyasetin Sosyolojisi**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2003.

William, A. Henry; **In Defense Of Elitism**, Doubleday, New York, 1994.

Won-Kim, Kyung; Marx, Schumpeter Ve Doğu Asya Deneyimi, Larry Diamond Ve Marc F. Plattner (Ed.), **Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi: Yeni Değerlendirmeler**, Çev: Ergun Özbudun ve Levent Köker, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara, 1994.

Yanık, Murat; **Parti İçi Demokrasi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2002.

Yayla, Atilla; **Demokrasiyi Koruma Kılavuzu**, Liberte Yayınları, Ankara, 2001.

Yayla, Atilla; **Devletçi Zihniyet ve Piyasa Ekonomisi**, Liberte Yayınları, Ankara, 2001.

Yayla, Atilla; **Liberalizm**, Liberte Yayınları, Ankara, 2002.

Yayla, Atilla; **Siyaset Teorisine Giriş**, Liberte Yayınları, Ankara, 2003.

Yayla, Atilla; **Siyasi Düşünceler Sözlüğü**, Adres Yayınları, Ankara, 2005.

Yıldız, Nuran; **Türkiye’de Siyasetin Yeni Biçimi**, Phoneix Yayınları, Ankara, 2002.

Yılmaz, Aytekin; **Modern Demokrasi Gelişimi ve Sorunları**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2000.

Yılmaz, Şiir; “Siyasal Partilerin Gelir Kaynakları Üzerine Bir Araştırma”, **Mülkiye**, C: xxvi, S: 237, Kasım- Aralık 2002.

ANKET FORMU

1-Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek

2-Doğum Yeri:.....

3-Yaşınız? () 18-30 () 31-45 () 46-60 () 61 ve yukarısı

4-Öğrenim Durumunuz Nedir?

() İlkokul Mezunu () Orta okul Mezunu () Lise mezunu
() Ön lisans/Alanı () Lisans () Yüksek Lisans
() Doktora

5-Mesleğiniz?.....

6-Aylık Geliriniz Nedir?

() 350 YTL' den az () 350-450 YTL arası () 450-600 YTL arası
() 600-800 YTL arası () 800-1000 YTL arası () 1000 YTL ve üzeri

7-Hangi Siyasi Partiyeye Üyesiniz?

() AKP () ANAP () BTP () BBP () CHP () DSP () DYP () EMEP () GENÇ PARTİ
() HADEP () MHP () ÖDP () SAADET PARTİSİ () SHP () TKP () DİĞER

8-Kaç yıldır bu siyasi partiye üyesiniz?

() 2 yıldan az () 2-5 yıl () 5-10 () 10 yıldan fazla

9-Partideki göreviniz nedir?.....

10-Bundan önce başka bir parti ya da partilerin üyesi oldunuz mu? (Eğer cevabınız “evet” ise hangi partiye üye olduğunuzu belirtir misiniz?)

11- Siyasi gelişmelerle ilgili bilgileri nereden sağlıyorsunuz?

() Medya (Gazete ve TV)
() Internet
() Parti teşkilatı yayınları
() Arkadaşlar

12- Günlük gazeteleri takip ediyor musunuz?

() Evet () Hayır

13- (Yanıt evet ise) Hangi gazeteyi sürekli okuduğunuzu belirtiniz?

() Akşam () Cumhuriyet () Güneş () Hürriyet () Milli Gazete () Milliyet

() Orta Doğu () Radikal () Sabah () Star () Türkiye () Vakit () Yeni Asır

() Yeni Asya () Yeni Şafak () Zaman

14- En çok izlediğiniz televizyon kanalını belirtiniz?

() ATV () CNN TURK () Kanal 7 () Kanal D () CNBC-e () Meltem TV
() NTV () Samanyolu TV () Show TV () Star TV () TGRT () TRT () TV8

15- Siyasi Partiniz hakkında medyada çıkan haberlere ne kadar güveniyorsunuz?

() Güveniyorum () Bir kısmına güveniyorum () Hiç güvenmiyorum

16-Diğer siyasi partiler hakkında medyada çıkan haberlere güveniyor musunuz?

() Güveniyorum () Bir kısmına güveniyorum () Hiç güvenmiyorum

17- Siyasi Partinize üye olmanızı sağlayan etken nedir?

() Aile
() Akraba
() Arkadaş
() Medya
() Siyasi Partinin liderinin karizması
() Siyasi Partinin ideolojisi

18- Üyesi olduğunuz siyasi partinizin programını okudunuz mu?

() Evet () Hayır

19- Üyesi olduğunuz siyasi partiye ne tür destek veriyorsunuz?

() Üye olarak
() Oy vererek
() Parasal destek vererek
() Propaganda ve seçim çalışmalarına katılarak

20- 28 Mart 2004 Yerel seçimlerinde mensup olduğunuz siyasi partinin aldığı oy oranını belirtiniz?

21- 28 Mart 2004 Yerel seçimlerinde Hatay ilinde en çok oy alan siyasi partinin adını belirtiniz?.....

22- Hatay ili TBMM’de kaç milletvekili ile temsil edilmektedir belirtiniz?.....

23- Siyasal partinize katılımınızın birinci sebebi nedir?

() Mensubu olduğum grubun/partinin çıkarlarını korumak
() Halka hizmet etmek
() Ulusal siyasetle ilgilenabilmek açısından basamak olarak görüyorum

24- Partinizin siyaset sahnesinde olmaması durumunda hangi partide siyaset yapardınız?

☐ AKP ☐ ANAP ☐ BTP ☐ BBP ☐ CHP ☐ DSP ☐ DYP ☐ EMEP ☐ GENÇ PARTİ
☐ HADEP ☐ MHP ☐ ÖDP ☐ SAADET PARTİSİ ☐ SHP ☐ TKP ☐ DİĞER
☐ HİÇBİRİ

25- 2004 Yerel seçimler ile 2002 genel seçimlerinde aynı partiye mi oy verdiniz?

☐ Evet ☐ Hayır

26- (Yanıt HAYIR ise) Hangi parti olduğunu belirtiniz?

2002..... 2004.....

27- Son iki yılda partinizde il kongresi yapıldı mı?

☐ Evet ☐ Hayır

28- İl kongresinin parti tüzüğüne uygun yapıldığına inanıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

29- Parti içi seçimlerde yöneticiler, delegelere telkinde bulunuyor, baskı yapıyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

30- Siyasi partinize üye yazımında şikayet duydunuz mu?

☐ Evet ☐ Hayır

31- Partinizin iç işlerinin demokrasiye uygun şekilde yürütüldüğüne inanıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

32- Sizin partinizin dışındaki, diğer partilerin iç işlerinin demokrasiye uygun olarak yürütüldüğüne inanıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

33- Genel Başkan ve Merkez Yönetim Kurulu, milletvekili seçimlerinde aday belirlenirken belirli bir kontenjane sahip olmalı mıdır?

☐ Evet ☐ Hayır

34- Sizce milletvekili aday listelerini belirlemede en yetkili makam kim olmalıdır?

☐ Genel Başkan ve Merkez Yönetim Kurulu
☐ İl yönetim kurulu
☐ İlçe yönetimi
☐ Delege
☐ Üye

35- Türkiye'deki Siyasi Partilerde lider sultanı ve oligarşik eğilimler olduğundan söz ediyor, siz bu görüşe katılıyor musunuz?

☐ Evet katılıyorum ☐ Hayır katılmıyorum

36- Bu sizin partiniz içinde geçerli mi?

☐ Evet ☐ Hayır

37- Siyasi Partilerin finansmanı nereden sağlanmalıdır?

- ☐ Üye aidatları
☐ Devlet yardımı
☐ Özel şahıs ve şirketlerin bağışları
☐ Uluslararası kuruluşların bağışları
☐ Partilerin sahip oldukları gazete, banka vb. girişimlerden gelen karlar ve faiz gelirlerinden

38- Siyasi partiniz üyelerinden düzenli aidat topluyor mu?

- ☐ Evet ☐ Hayır

39- Siyasi partilerin finansmanının büyük ölçüde işadamlarının bağışlarından oluşması sizce siyasi fırsat eşitliğini yok eder mi?

- ☐ Evet ☐ Hayır

40- Partilere özel şirket ve şahıslarca yapılan bağışlara sınır getirilmeli mi?

- ☐ Evet ☐ Hayır

41- Siyasi partinizi başarılı buluyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

42- Hatay ilinde partinizin daha başarılı olması için ne yapılmalıdır?

- ☐ Halka anlatmak gerek
☐ Program değiştirilmeli
☐ İl yöneticileri değiştirilmeli
☐ Genel Başkan değiştirilmeli
☐ Merkez yönetim değiştirilmeli
☐ Partinin ismi değiştirilmeli
☐ Milletvekilleri değiştirilmeli
☐ Siyasi partiler kanunu değiştirilmeli
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz.....)